

Georg/Jurij Jonke - črmošnjiški župnik in kranjski čebelar • 2012

Georg/Jurij Jonke - črmošnjiški župnik in kranjski čebelar

Georg Jonke - Pfarrer in Tschermoschnitz und Krainer Imker

Novo mesto, Občice, Brdo pri Lukovici
2012

**Georg/Jurij Jonke -
črmošnjiški župnik in
kranjski čebelar**

Georg Jonke - Pfarrer in Tschermoschnitz und Krainer Imker

**Novo mesto, Občice, Brdo pri Lukovici
2012**

Georg/Jurij Jonke - črmošnjiški župnik in kranjski čebelar

Uredniški odbor: prof. dr. Andrej Šalehar, Janez Gregori, Doris Debenjak, Anton Koželj, August Gril, Hans Jaklitsch, mag. Helena Jaklitsch, Anton Tomec, Helena Jurše Rogelj

Urednika: prof. dr. Andrej Šalehar, Janez Gregori

Avtorji: prof. dr. Andrej Šalehar, Janez Gregori, Hans Jaklitsch, mag. Helena Jaklitsch, Suzana Kordiš

Fotografije: prof. dr. Andrej Šalehar, Janez Gregori, Hans Jaklitsch, mag. Helena Jaklitsch

Fotografija na naslovnici: Janez Gregori

Lektoriranje: Mojca Savski

Prevodi: Doris Debenjak

Oblikovanje in tisk: Partner Graf d.o.o., Grosuplje

Naklada: 9000 izvodov

Založniki: Regijska čebelarska zveza Petra Pavla Glavarja, Čebelarska zveza Slovenije, Društvo Kočevarjev staroselcev

Denarno so izdajo knjige podprli:

- Bundesministerium für europäische und internationale Angelegenheiten der Republik Österreich
- Land Kärnten
- Društvo Kočevarjev staroselcev
- Regijska čebelarska zveza Petra Pavla Glavarja
- Čebelarska zveza Slovenije
- Občina Semič
- Občina Dolenjske Toplice

Leto izdaje: 2012

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

638.1(497.4):929Jonke G.

GEORG Jurij Jonke - črmošnjiški župnik in kranjski čebelar = Georg Jonke - Pfarrer in Tschermoschnitz und Krainer Imker / [avtorji [besedila in fotografije] Andrej Šalehar ... [et al.] ; urednika Andrej Šalehar, Janez Gregori ; prevodi Doris Debenjak]. - Novo mesto : Regijska čebelarska zveza Petra Pavla Glavarja ; Brdo pri Lukovici : Čebelarska zveza Slovenije ; Občice : Društvo Kočevarjev staroselcev, 2012

ISBN 978-961-6516-49-5

1. Vzp. stv. nasl. 2. Šalehar, Andrej 3. Jonke, Georg
264428544

Kazalo

Predgovori in spremne besede	5
Jonke, čebelarški pisec	5
Mihael Jožef Toman	
Georg Jonke (1777-1864), kranjski čebelar - uvodne misli	7
August Gril	
Jurij Jonke, naš čebelar	8
Anton Koželj	
Knjigi na pot	9
Boštjan Noč	
Jurij Jonke	10
Jožef Švagelj	
Spremna beseda	11
Janez Gril	
Georg/Jurij Jonke (1777-1864), črmošnjiški župnik in kranjski čebelar - biografija	13
Andrej Šalehar	
Vzdrževanje Jonkejevega groba	25
Hans Jaklitsch	
Jurij Jonke in njegova dva Krajska čbelarčika	29
Janez Gregori	
Kranjski zhbelarzhik. Založniki, oglasi, zapisi in mnenja	51
Andrej Šalehar	
Kranjski Zhbelarzhik in spodbujanje čebelarjenja na ljudskih šolah na kmetih v 19. stoletju	61
Andrej Šalehar	
Helena Jaklitsch	
Prve Jonkejeve objave v Illyrisches Blatt	73
Andrej Šalehar	
Čebelarska leta 1845-1851 na Kranjskem	79
Andrej Šalehar	
Jonke in Dzierzonovi čebelarški nauki	85
Andrej Šalehar	
Jonkejevi poročili o čebelarjenju na Kranjskem v časopisu Illyrisches Blatt	95
Andrej Šalehar	
Jonke o čebelarški knjigi Gottlieba Kirstena	99
Andrej Šalehar	
Dve Jonkejevi objavi v slovenskem jeziku	105
Andrej Šalehar	
Georg/Jurij Jonke (1777-1864), črmošnjiški župnik in kranjski čebelar - prispevki k bibliografiji 109	
Andrej Šalehar	
Rodovnik Georga / Jurija Jonkeja	132
Suzana Kordiš	

Predgovori in spremne besede

Jonke, čebelarški pisec

Pogled nazaj nikoli ni pogled v nepomemben svet. Pogostokrat je veliko spoznanje, kaj vse je človeštvo počelo pred nami. Tako tudi laže sprejemamo svoj čas, svoje težave, zdravimo svoje predsodke pomembnosti. In na tem majhnem koščku sveta, v deželi, kjer so se križale številne poti in ljudstva, so rasli in delovali znameniti ljudje, ki so mnogo bolj kot danes delovali v smislu povezovanja in vzgoje. Njihovo poslanstvo je bilo učiti tiste, ki so imeli manj znanj, a so jih želeli pridobiti. Iskali so znanja, ki so jim lajšala vsakodnevni boj z naravo, ki so jim dajala tudi nekaj več.

Jonke, po rodu Kočevar, je svoja znanja širil s številnimi knjigami in zapisi o čebelarstvu. Spoznal je, da zapis v maternem jeziku poda največ informacij. Pisal je tako zanemško govoreče sodržavljane kot tudi za slovenske. Vedel je, da pisana beseda ostane, dase širi med ljudmi in da ne le uči, ampak tudi vzgaja. Vzgoja se je pričenjala doma, nadaljevala pa v šoli. Šola za življenje, bi rekli. Šola za vse, saj je namreč tudi vlada tedanjega časa hitro spoznala, da neuki prebivalci pomenijo le breme in skrb za državo. Tako so se tudi znanja iz čebelarstva na ta način širila na podeželje, na kmetije, ki so bile v tistem času prave celice družbe. In ni bilo malo ljudi, ki so bili ambasadorji znanj, enako kot Jonke.

Kaj pa se nam dogaja danes? Nekaj povsem drugega. Vzgoja, kolikor je sploh še je, je prepuščena ulici, raznovrstnim medijem, veliko premalo pa domu in šoli. Znanja so povsem drugačna, seveda ne manj pomembna, pa vendar večinoma daleč od znanj, ki jih potrebuje tudi človek industrijske in kompjuterizirane, neosebne družbe. Posebej v krizi - namišljeni in resnični -, krizi duha, odnosov in dela. Beremo, da je trajnostni razvoj naša prihodnost, pa sploh ne vemo, kaj to je. Trajnost ni lastnost narave - ta se ves čas spreminja in prilagaja ne le vplivom človeka, ampak vplivom vsega živega. Ljudje kot Jonke so imeli odnos do živega in so spodbujali biotsko pestrost. Zaradi naravnega občutka, kaj potrebuje narava in kaj ljudje, ki so del nje in od nje tudi živijo. Zavestno so širili znanja in zato si zaslužijo našo pozornost.

V naravi niso prepoznavali dobrih in slabih, tudi v človeški družbi ne. Danes pa ne nehno delimo živa bitja na škodljiva in koristna - in na lestvici pomembnosti so ena zelo visoko, druga nizko. Veliki moške, ki praviloma sploh niso bili naravoslovci, pa so vedeli, datudi slabo seme mora vzkleti. In učili so, da je sobivanje prava pot. Danes gospodarimo z vodami, gozdom, divjadjo, gospodarimo z Naravo kot tako. In nismo dober gospodar, kajti dober gospodar ne uničuje svojih dobrin. Mi pa jih. Mnogokrat celo zavestno in mimo naravnih zakonov.

Seveda imamo tudi danes še zdrave ambasadorje znanj in prav ti nam z deli, kotje ta knjiga o Jonkeju, odstirajo težke zavese preteklosti in nam upravičeno prinašajo spoštovanje do prednikov, ki so nam dali številna znanja, ki se nam danes zdijo samoumevna.

Vendar niso, za njimi stojijo ljudje, tisti, ki so učili in vzgajali, pisali in zapisovali in ki so imeli tudi spoštljiv odnos do domovine. Saj res, kaj je že to domovina? Beseda, ki

je izsodobnega besednjaka skoraj zginila. In čas, ki ga živimo, jo bo še kako potreboval. Enakokot vrednote.

Veliki možje, ki so delovali na naših tleh, nam sporočajo še nekaj. Bili so svetovljani in obenem imeli velik čut do domačih krajev in domačih ljudi. Razmišljali so evropsko in obenem delovali lokalno. Branili so interese dežele in niso bili nepotrebno ponižni dovseda tujega. Bili so naši predniki, na katere moramo biti ponosni. In jih posnemati.

*prof. dr. Mihael Jožef Toman
prodekan
Biotehniška fakulteta*

Georg Jonke (1777-1864) , kranjski čebelar - uvodne misli

Z velikim veseljem in zadovoljstvom sem sodeloval v uredniškem odboru knjige, posvečeni delu čebelarja, duhovnika in Kočevarja Georga Jonkeja.

Kot njegov rojak Kočevar bi želel izkoristiti to priložnost, da se najprej zahvalim vsem, ki so pripomogli k izidu knjige. Posebna zahvala uredniškemu odboru in avtorjem: prof. dr. Andrej Šalehar, Janez Gregori, Doris Debenjak, Anton Koželj, Hans Jaklitsch, mag. Helena Jaklitsch, Anton Tomec, Helena Jurše Rogelj in Suzana Kordiš.

Stoletja smo Kočevarji živeli v odličnih odnosih s Slovenci. Kočevarski čebelarji so te vezi še posebej utrjevali, saj so vsako leto iz prostranstva kočevskih gozdov vozili svoje čebele v doline in nižine med Slovence na ajdovo pašo. Župnik in čebelar Jonke pa je to poosebljal še bolj: o kranjskem čebelarstvu je mnogo pisal in objavljaj v najuglednejši reviji tistega časa, Bienenzeitung, in v drugih časopisih. Še posebej je treba poudariti njegovi knjigi o čebelarjenju, ki ju je napisal v nemškem jeziku, a je sam poskrbel, da sta bili prevedeni tudi v slovenski jezik, in tako smo dobili tretjo izdano slovensko knjigo na področju čebelarstva: Kranjski Zbelarzhik. Jonke je bil član Kranjske kmetijske družbe in je avtor instrukcije za poučevanje čebelarstva za učitelje na ljudskih šolah na Kranjskem. Njegov Kranjski zbelarzhik je bil učbenik, a je hkrati tudi prvo knjižno delo Kočevarjev. Jonke je bil velik rodoljub - ko so Napoleonovi osvajalci hoteli mesto Kočevje zravovati z zemljo, mu je uspelo izprositi, da tega niso storili. Daleč naokoli je slovel po svoji strokovnosti, dobroti in humanosti.

Upam in želim, da bo ta knjiga, ki govori o njegovem delu in življenju, služila tudi bodočim rodovom in nas učila, da si je v življenju med ljudmi vedno treba prizadevati za sožitje in spoštovati sobivanje, ne glede na pripadnost enemu ali drugemu narodu.

Slovenskim čebelarjem in čebelarkam pa izražam vse spoštovanje, saj je Jonke kot pripadnik drugega naroda brez predsodkov in preživelih stereotipov sprejet in uvrščen med naše znane čebelarje, ki si zaslužijo svoje mesto med zaslužnimi v naši čebelarski zgodovini.

Zato hvala vsem in, kot bi dejali Kočevarji: „Dunka schean inžer Pforar und Pajenzüchtar“ - „Hvala lepa, naš župnik in čebelar“.

*August Gril
predsednik
Društvo Kočevarjev staroselcev*

Jurij Jonke, naš čebelar

*V Čebelarskem zborniku (1944) je zapisano: »Zgodovinar, ki bo opisoval našo čebelarsko preteklost, ne bo mogel prezreti Jonkejevih zaslug za napredek našega čebelarstva. Jonkejevo ime bo zato ostalo trajno zapisano v naši čebelarski povestnici«. Georg/Jurij Jonke, črmošnjiški župnik in kranjski čebelar, je spisal knjigo *Kranjski čbelarčik*, ki je v nemškem in slovenskem jeziku izšla leta 1836 in dopolnjena v ponatisu leta 1844. To je bila tretja čebelarska knjiga, izdana v slovenskem jeziku. Jonke je bil član Kranjske kmetijske družbe in je prvi, ki je pisal o kranjskem čebelarstvu v takratni strokovni reviji *Bienen-Zeitung*, v *Illyrisches Blatt* in drugih časopisih. Še posebej pomemben je njegov prispevek iz leta 1857, ko je napisal inštrukcije za učitelje za poučevanje čebelarstva na ljudskih šolah. Kot učbenik je predlagal *Kranjski čbelarčik*, ki je bil izdan leta 1844.*

Jurij Jonke se je s svojim delovanjem zapisal v čebelarsko zgodovino slovenskega naroda, med može, ki so poskrbeli za razvoj, napredek in poučevanje čebelarstva v slovenskem jeziku. Zapolnil je praznino med Petrom Pavlom Glavarjem, ki je leta 1781 na Lanšprežu ustanovil prvo čebelarsko šolo na Kranjskem, ter Filipom Rothschtüzem in njegovim sinom Emilom iz Podsmreke pri Višnji Gori, ki sta s svojimi strokovnimi objavami o kranjski čebeli in trgovino s čebelami poskrbela, da je svet spoznal našo kranjsko sivko. Neposredno sta pripomogla tudi, da je bila kranjska čebela leta 1879 na predlog dr. Pollmanna vpisana v sistematiko medonosnih čebel.

Iskreno se zahvaljujem tako avtorjem monografije kot tudi vsem donatorjem, ki so nam omogočili izdajo monografije o Juriju Jonkeju.

*Anton Koželj
predsednik
Regijska čebelarska zveza
Petra Pavla Glavarja*

Knjigi na pot

Spoštovana bralka, cenjeni bralec!

Čebelarstvo je na Slovenskem pomemben del tradicije, kulture, celo umetnosti, pa nenazadnje tudi vir sredstev za preživetje. Na področju čebelarstva imamo bogato zgodovino, ki nam prinaša številne izkušnje in predstavlja trden temelj za razvoj čebelarstva tudi danes in v prihodnje.

Slovenski čebelarji smo lahko ponosni na svojo zgodovino, saj imamo številne »velike« čebelarje, ki so ponesli sloves našega čebelarstva in predvsem naše kranjske čebele v svet.

V pričujoči knjigi se boste srečali z župnikom in čebelarjem Jurijem Jonkejem, enim od tistih čebelarjev, ki je pomembno prispeval k razvoju čebelarstva v Sloveniji.

V svojem imenu in v imenu Čebelarske zveze Slovenije se zahvaljujem urednikoma, vsem avtorjem besedil ter vsem ostalim sodelujočim v projektu!

Naj medi!

*Boštjan Noč
predsednik
Čebelarska zveza Slovenije*

Jurij Jonke

Georg Jonke ali po naše Jurij Jonke je za nemško govoreče čebelarje na Kranjskem na lastno pobudo napisal in izdal čebelarstvo knjigo »Anleitung zur praktischen Behandlung der Bienenzucht« (Navodilo za praktično čebelarjenje) v osnovni in izpopolnjeni inačici. Poskrbel je tudi za slovenske čebelarje s Kranjske, saj je dal obe izdaji prevesti v slovenski jezik. Osnovna inačica je v prevodu izšla leta 1836, dopolnjena različica v prevodu pa leta 1844, z naslovom »Krajnski zhbelaarzhik«. Jonkeju se moramo zahvaliti, da smo slovenski čebelarji dobili svojo tretjo in četrto čebelarstvo knjigo, namenjeno preprostemu čebelarju s Kranjske. Janševo knjigo in Goličnikov prevod je treba razumeti kot izčrpna kvalitetna čebelarstvo priročnika, primerna za šolane čebelarje. Večina čebelarjev na Kranjskem je bilo preprostega stanu in zato je Goličnikov prevod po Jonkejevem mnenju »za kmeta predolg in zavoljo slabe pisarije grozno težko brati in umeti«.

Radoveden sem bil, kaj in kako je v knjigi Krajnski čebelarčik obdelana čebelarstvo snov. Idi Gnilšak, muzejski svetovalki Čebelarstva muzeja v Radovljici, se zahvaljujem, da mi je omogočila, da sem jo lahko prebral. Ker ni bila izdana v današnjem črkopisu, sem jo s pomočjo računalnika prestavil v današnji črkopis, da sem jo lažje bral. Dal sem pobudo za ponatis Jonkejevega Krajnskega čebelarčika in sedaj je moja takratna pobuda s to knjigo dozorela.

Jurij Jonke je živel in deloval v Prešernovem času, v prvi polovici 19. stoletja, ko je bilo občutenje deželni pripadnosti pomembnejše kot nacionalna pripadnost. Nacionalna pripadnost in posledično nacionalizem in s tem nestrpnost do drugače govorečih se je krepila skozi vse 19. stoletje. Jonke je nesebično napisal čebelarstvo knjigo za čebelarja kmeta, zato ga osebno globoko spoštujem. Dal jo je prevesti v slovenski jezik in jo izročil na razpolago vsem čebelarjem svoje dežele Kranjske ne glede na jezik.

Ob koncu želim poudariti, da je Jurij Jonke v svojem času nesebično deloval za dobrobit nemškega in slovenskega prebivalstva v svoji deželi Kranjski. Zame je Jurij Jonke nepogrešljiv član med Antonom Janšo, Petrom Pavlom Glavarjem in družino Rothschild, ki je vsestransko pripomogla k razpoznavnosti in veljavnosti kranjske čebele.

V Štanjelu, 8. oktobra 2012

*Jožef Švagelj
čebelar*

Spremna beseda

Kot otrok sem bil pogosto v Črmošnjicah. Včasih pri maši, drugič pri čevljarju Viktorju Turku, ki je po naročilu delal močne in trpežne čevlje. Največkrat peš, včasih z vozom ali z zapravljivčkom, federvagnom po domače. Spominjam se župnika Jenka in njegove piskajoče, komaj razumljive govorice. Pred očmi so mi posamezni Kočevarji, ki so ostali doma in se niso izselili. Prihajali so k maši in s svojo pojočo govorico tako prisrčno mešali slovenske in kočevarske besede. V šoli sem se učil nemško, zato sem se trudil razvozlati njihov pomen, a največkrat neuspešno.

Žalostna usoda Kočevarjev, ki so dolga stoletja živeli v teh krajih in jim dali svojevrstno podobo, med drugo svetovno vojno pa so se zaradi ideološke propagande in pritiskov preselili, mi je bila vedno blizu. Moj priimek in domače hišno ime, ne nazadnje pa tudi zapisi v krstni knjigi in župnijski kroniki potrjujejo, da po očetovi strani tudi sam izhajam iz kočevarskih narodnih in kulturnih korenin. O nekdanjem črmošnjiškem župniku Juriju Jonkeju takrat nisem vedel ničesar in tudi njegovega bogatega kulturnega, duhovnega in gospodarskega dela nisem poznal.

Za Jonkeja sem slišal šele veliko kasneje. Pravi pomen njegovega dela pa mi je odkrila knjiga, ki jo imate v rokah. Čestitam njegovim pobudnikom in avtorjem ter se jim zahvaljujem, da so me povabili k pisanju spremne besede.

Čas in rod, v katerem nam je dano živeti, raste iz bogatega izročila, ki so ga skozi stoletja oblikovali naši predniki, Slovenci in Kočevarji. Župnik in čebelar Georg Jonke in toliko drugih pomembnih mož in žena! Bila bi velika škoda, če bi jih ne poznali in ne bili ponosni nanje. Saj smo tudi z njihovo pomočjo to, kar smo!

Ko me bo pot spet zanesla v Črmošnjice, bom z veliko zbranostjo in pobožnostjo obiskal župnijsko cerkev, kjer je toliko let župnikoval Jurij Jonke. Podal se bom na pokopališče Novi Tabor in pomolil ob njegovem grobu. In ko mi bo prijatelj čebelar podaril kozarec črmošnjiškega medu, se bom s hvaležnostjo in ponosom spomnil kočevarsko slovenskega čebelarja Jurija Jonkeja!

Dr. Janez Gril

Georg/Jurij Jonke (1777-1864), črmošnjiški župnik in kranjski čebelar - biografija

Andrej Šalehar*

Izvleček

Črmošnjiški župnik in kranjski čebelar Jurij Jonke je bil rojen 17. aprila 1777. v vasi Gorenje pri Stari Cerkvi. Po šolanju v Novem mestu, Grazu in Ljubljani je bil posvečen za duhovnika 8. septembra 1803. Za župnika v Črmošnjice je prišel 25. julija 1808, kjer je služboval do upokojitve v letu 1834. Umrl je v Črmošnjicah 12. maja 1864 in je pokopan na pokopališču Novi Tabor pri Črmošnjicah. Kot duhovnik je pomagal svojim faranom in med drugim rešil mesto Kočevje pred požigom s strani Francozov. Ukvarjal se je s čebelarstvom in napisal dve čebelarški knjigi (1836, 1844), ki sta izšli v nemškem in slovenskem jeziku. Bil je član Kranjske kmetijske družbe. Prispevke o čebelarstvu in čebelarjenju je objavljaval v tujih in domačih časopisih.

Ključne besede: Georg/Jurij Jonke, biografija, šolanje, duhovnik, Črmošnjice, kranjski čebelar, pisec

Abstrakt

Georg Jonke, Pfarrer in Tschermoschnitz und Krainer Imker, Biographie. - Der Tschermoschnitzer Pfarrer und Krainischer Imker Georg Jonke wurde am 17. April 1777 im Dorf Obren bei Mitterdorf geboren. Nach dem Schulbesuch in Rudolfswerth, Graz und Laibach wurde er am 8. September 1803 zum Geistlichen geweiht. Als Pfarrer kam er nach Tschermoschnitz am 25. Juli 1808 und blieb dort bis zu seiner Pensionierung im Jahre 1834. Er starb in Tschermoschnitz am 12. Mai 1864 und ist auf dem Tschermoschnitzer Friedhof von Neutabor bestattet worden. Als Geistlicher half er seinen Pfarrkindern viel, unter anderem rettete er aber auch die Stadt Gottschee, als französische Soldaten sie anzünden wollten. Er war ein eifriger Imker und verfasste zwei Imkereibücher (1836, 1844), die in deutscher und slowenischer Sprache erschienen sind. Er war Mitglied der Landwirtschaftsgesellschaft in Krain. Beiträge über die Imkerei und die Arbeit mit den Bienen veröffentlichte er auch in ausländischen und krainischen Zeitungen.

Schlüsselwörter: Georg/Jurij Jonke, Biographie, Schulung, Pfarrer, Tschermoschnitz, Krainer Imker, Schreiber

* Zaslužni prof. dr., Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za zootehniko, Domžale

* Prof. Dr. Emeritus, Universität Ljubljana, Biotechnische Fakultät, Abteilung für Zootechnik, Domžale

Uvod

O življenju in delu črmošnjiškega župnika in čebelarja Georg/Jurija Jonke je napisanih in objavljenih več biografij. Prvo je objavila leta 1876 *Slovenska čebela*. Obširna in podrobna je ob petdesetletnice njegove smrti objavljena leta 1914 v *Gottscheer Bote* in ob stoletnici izida druge izdaje *Krajnskega zibelarzhika* v letu 1944 v *Čebelarskem zborniku*. V zadnjem času sta o Juriju Jonkeju pisala Adamič (1996) in Simona Fajfar (1998, 1999), objavljeni pa so tudi številni zapisi na medmrežju. Naštete objave bodo dobro izhodišče za pisanje Jonkejeve biografije. V objavah se nekateri podatki razlikujejo in najdeni so pomembni novi, ki do sedaj niso bili zapisani (glej poglavje VIRI).

Poreklo, šolanje in posvetitev v duhovnika

Georg/Jurij Jonke je bil rojen 17. aprila 1777 očetu Matiji in materi Urši na hišni številki 5 v vasi Gorenje pri Stari Cerkvi. Družina je bila revna. Imel je še dva brata in tri sestre. Jurij je bil med brati najbolj nadarjen in zato določen za šolanje. Obiskoval je šole v Novem mestu, Gradcu in Ljubljani. V Gradcu je bil v letu 1797 vpisan na filozofijo¹:

V Gradcu se je preživljal kot pisar pri odvetniku. Študiral je tudi jezike: slovenščino in francoščino, kar mu je zelo koristilo v poznejših službenih letih, še posebej v času francoske zasedbe tedanje Kranjske. V knjigi »Ljubljanski klasiki 1563 – 1865« je na strani 335 zapisan podatek, da je Jonke Georgius iz

1780	Kallitich (Kallitich) Andreas, Gottschee, Philosophie
1792	Mecher Georg, Matjern, Ins
1796	Bera Johann, Gottschee, Philosophie
1798	Schivich offem. Karl von, Gottschee, Philosophie
1797	Jonke Georg, Gottschee, Philosophie
1800	Grill Martin, Gottschee, Philosophie
1800	Krische Matthäus, Gottschee, Philosophie
1800	Luscher Jakob, Stadenorf, Philosophie
1802	Copekli Johann, Gottschee, Philosophie
1803	Kallitich Josef, Gottschee, Philosophie

Kočevarski študentje na graški univerzi (1586-1885)

Nomina juvenum in Caes. Reg. Lyceo Labacensi

1799

1799

IN POETICA

Premiis donari meriti sunt.

Legat Leonardus Carn. Rodain. Stip. Fund. Music.

Supan Primus Carn. Rodain. Stip. Preschern.

Suschnik Josephus Carn. c. fano S. Mart. prope Krainb.

His proxime accesserunt.

Jonke Georgius Carn. Gottschee.

Pochar Xaverius Carn. Vigaun.

Ljubljanski klasiki 1563-1965, str. 335

¹ Za študij teologije je bilo po tedanjih pravilih potrebno dokončati filozofski študij

Kočevja leta 1799 maturiral na humanistični gimnaziji v Ljubljani.

Teologijo je študiral v Ljubljani. Podatke o njegovem študiju hrani Nadškofijski arhiv Ljubljana v zbirki Bogoslovno semenišče v Ljubljani, signatura NŠAL 32, škatla 67, kjer so zbrani Katalogi slušateljev teologije 1792 - 1807. V duhovnika so ga posvetili v tretjem letniku bogoslovja 8. septembra 1803 v Kočevju, posvetitelj je bil ljubljanski nadškof baron Brigido. Z njim je bil posvečen tudi nečak tedanjega kočevskega župnika g. Daniel Fayenz. Ob tem je bila velika cerkvena svečanost in prisotna je bila velika množica obiskovalcev iz vseh koncev Kranjske.

Njegova službovanja in druge dejavnosti od upokojitve do smrti

Po posvetitvi v duhovnika se je Jonke za eno leto vrnil v ljubljansko semenišče na dokončanje študija teologije. V tem času je bil pomožni duhovnik v stolni cerkvi. 1. oktobra 1804 je postal kaplan v Škofji Loki, od sredine maja 1805 je bil vikar in katehet v Novem mestu in od 25. julija 1808 župnik v Črmošnjicah, kjer je župnikoval do upokojitve v letu 1834. Njegov zadnji vpis v črmošnjiško župnijsko knjigo je 18. 4. 1834. Potem je kot upokojen tu živel in deloval še do novembra 1840, ko se je preselil v Kočevje k bratu Štefanu, s katerim je sklenil pogodbo za preužitek. Po prekinitvi pogodbe leta 1845 je nekaj časa živel pri svojem prijatelju župniku Georgu Steurerju v Stari Cerkvi. Nato se je vrnil v Črmošnjice, kjer je ostal do leta 1851, ko se je ponovno preselil v Kočevje. Leta 1857 se je vrnil v Črmošnjice k družini sorodnikov Wittine, ki jim je prepustil posestvo za obljubo, da bodo zanj skrbeli do smrti. Njihova skrb ni bila najbolj vzorna in zadnja leta je živel v revščini in bedi. Umrli je v 87. letu starosti dne 12. maja 1864. Pokopan je na pokopališču Novi Tabor pri Črmošnjicah.

ANDREJ ŠALEHAR

Nagrobnik Georga Jonkeja na pokopališču Novi Tabor pri Črmošnjicah

Župnija Črmošnjice

Jonke je prišel v Črmošnjice leto dni, preden so zasedli tedanjo Kranjsko Francozi. Številni viri opisujejo, kako je Jonke pri njih pridobil spoštovanje in zaupanje. Najstarejši opis je v *Slovenski čebeli* (1876):

Pokojni Jonke je bil mož krepkega duhá in trdne volje — takega župnika naj berž Črmošnjiška župnija še ni imela. Enkrat že zeló v noč priženó Kočevarji nekaj vjetih francozov, katerih nekteri so bili gologlavi, drugi bosí, tretji brez sukenj in najpotrebniše obleke. Župnik Jonke stopi pred nje ter pravi: Možjé, kam peljate te ljudi? Odgovorijo: Tje proti Poljanci, proti Toplicam se oglasijo drugi, proti Soteski kričijo tretji. Jonke je precej sumil, da jih mislijo kje na skrivnem pomoriti. Veste kaj možje! ostanite pri meni; noč je že, juter lahko vse boljše opravite. Kočevarje vzame v farovž, vjete francoze pa je po hišah razpotaknil ter vším preskrbel pijače, da so bili zadovoljni. Ko razgovorjaje se z njimi izvè, kar je sumil, da namreč mislijo francoze pomoriti, je bil tiho. Drugi dan o prvem svitu Jonke že pred Kočevarji stoji ter jim resno pravi: Vjetih francozov mi ne bote morili in jih kratko malo ne smete. Ko vidi, da niso nič kaj zadovoljni, ter so marsikteri odmajevali, jim je rekel dalje: Nevé se še, kdo zmaga naš ali francoski cesar, in če bi poslednji kaj potem? Zmaga naj pa, kdor hoče: kristjani ste ter vam ni pripušeno vjetnikov moriti. Razburjeni Kočevarji so se pomirili in vjetniki so bili rešeni.

S tem se je francozom in njih poglavarjem toliko prikupil, da je pozneje od njih dosegel, kar je hotel. Bil je takrat mër, župan, in kadar je kaj želim, so rekli: Eh bien! ta monsieur je vjete francoze smrti rešil, mu moramo tudi kaj storiti. Črmošnjiški farani so bili mnogo vojskinega zlá po njem obvarovani. Pa tudi še dalje je njegova moč segala. Vojašine je skoraj vsakega oprostil, za ktereга se je potegnil. Enkrat izvè, da ima nekaj v smrt obsojenih Kočevarjev v malih urah ustreljenih hti. Brž pošljè nekega dečka z listom v Kočevsko mesto. Pritekel je v treh urah, ko je sicer navadne poti šest ur hodá. Že so bili obsojeni Kočevarji k zidu postavljeni; dečko od dalječ maha z ruto in listom. Poveljnik radovedno čaka, naglo list prebere, ter vsklikne: Pardon! Obsojenci so bili rešeni. Enakih prigodb se še več pripoveduje. Poslani dečko je neki, kakor nam prijatelj piše, še živ, se vè da — siv starček.

Slovenska čebela, (1876, str. 30-31)

Dodajmo k povedanemu še, da je Jonke leta 1809 mesto Kočevje rešil tudi pred požigom, ki so ga Francozi načrtovali iz maščevanja. Mesto so nato v času od 16. do 18. oktobra 1809 izropali. Jonke pa si je zaradi tega nakopal zamero pri dunajskih oblastnikih, kar se potrjuje tudi s tem, da ni zapisan v knjigi *Geschichte der Bienenzucht: Ein Beitrag zur Kultur-Geschichte* (Bessler, 1886).

Po odhodu Francozov se je posvetil svoji župniji in čebelarstvu. Kupil je lepo posestvo in uredil vzoren sadovnjak. Leta 1823 je dal v zvonik vgraditi uro, ki je delovala do leta 1959. Mehanizem ure, nihalo in uteži so še vedno v zvoniku (Jaklitsch, 2011). Leta 1829 je zgradil poslopje za šolo, ki ga je pozneje prodal občini. Leta 1830 je dal napraviti kropilnika pod zvonikom, kjer sta na levem vklesana njegovo ime in priimek.

20) Jurij Jonke, župnik, od 25/7. (meseca) 1808,
 do sv. Jakobu l. 1834, ko je stopil v pokoj. Ključ,
 vasi Bieren hrt. 5, pri Slavicekovi
 dne 14. aprila l. 1794, o mašnika posvečen pa v
 mestni cerkvi v Slavici dne 8. sept. l. 1803.
 Napravil je dal l. 1830. Kropilnika nad zvonikom,
 olom v svetloj pad zvonikom, kakor kaže na
 levem vpleteni napisu; J. Fink, Mauser-1829.
 Georg Jonke. - MN. 1830. - Umrl je Jonke v
 Črnaščicah dne 12/5. l. 1864. in ima na novem
 l. 1835. posvečenem gotlopalitih meseca jun.,
 kurnit spominet, ob nhotn. - Vpletju je
 bil l. 1834. Fuch, doma pri Slavicekovi. -
 Toplejani so ga tožili, a je vse srgel in se opravičil.

Pod njim se je
 l. 1808 cerkva
 sv. Jurija
 - delatim
 z 1800-1801
 so pletli; ga
 cerkva v obliki
 krasa. -

HELENA JAKLITSCH

Zapis o Juriju Jonkeju – Nadškofjski arhiv Ljubljana (NŠAL) -
 zapuščina Frančišek Pokorn

ANDREJ ŠALEHAR

Kropilnika pod zvonikom

ANDREJ ŠALEHAR

Vklesano ime G. JON. na levem kropilniku

Darovalec

Jonke je rad pomagal ljudem v stiski in v tedanjem časopisju ga najdemo v raznih spiskih darovalcev. Prvič je zapisan med novoletnimi darovalci leta 1824. Pozneje je daroval za ranjene vojake (1849, 1853). Vpisal (1854) pa je tudi posojilo pri davčnem uradu v Kočevju.

Intelektualec

Jonke je bil zelo izobražen, med drugim je proučeval moderne in klasične jezike. Iz virov sklepamo, da je spremljal naslednje publikacije: *Illyrisches Blatt*, *Kmetijske in rokodelske novice*, *Bienenzeitung*, *Vereinigte Frauendorfer Blätter*, *Gratzer Schreibe-kalender*, *Wiener Zuschauer* in verjetno še druge. V večini od naštetih časopisov je tudi objavljaj svoje članke s področja čebelarstva. Jaklitsch (2012) pripoveduje, da je izredno bogata in urejena knjižnica farnega župnišča Črmošnjice nepoškodovana preživela tudi viharno obdobje druge svetovne vojne. Predpostavlja, da so bili tu shranjeni tudi Jonkejevi rokopisi in druga gradiva. V letih 1982/83 je bil celotni knjižni arhiv uničen.

Svojo izobraženost in razgledanost je potrjeval tudi pri svojem duhovniškem poklicu. Tako je imel dobro pridigo že kot upokojen sedeminsedemdesetletni sivolasni duhovnik, leta 1854 na novi maši Alojza Theliana v Kočevju. O tej pridigi so po Kočevju govorili še desetletja.

Jonke je bil po pisanju *Gottscheer Zeitung* (1930) prvi med Kočevjarji, ki je izdal samostojno knjižno delo: *Krajnski Zhbelarzhik* (1836).

Član Kranjske kmetijske družbe

Za rednega člana Kranjske kmetijske družbe je bil Jonke izvoljen na letnem zboru družbe dne 2. 5. 1833 in s konkretnimi predlogi je pospeševal čebelarstvo na Kranjskem. Ob ustanovitvi kočevske podružnice Kranjske kmetijske družbe dne 23. 4. 1850 je bil izvoljen za člana odbora. Po smrti predsednika podružnice je bil 4. 11. 1852 za predsednika izvoljen Jurij Jonke.

Iz virov razberemo, da je v letu 1857 sodeloval pri pripravah za kmetijsko in gozdarsko razstavo na Dunaju. Na prošnjo vodstva Kranjske kmetijske družbe je leta 1857 za učitelje na osnovnih šolah sestavil instrukcije za pouk čebelarstva in pri tem predlagal svojega *Krajnskega zhbelarzhika* iz leta 1844 za učbenik.

HANS JAKLITSCH

Mehanizem ure v zvoniku

V zapisniku letnega zbor Kranjske kmetijske družbe dne 5. maja 1858 beremo:

Jonke na občnem zboru Kranjske kmetijske družbe 5. maja 1858

Upokojeni župnik Jonke iz Črmošnjic takole ocenjuje italijansko čebelo:

Komaj bi lahko danes našli čisto pristno italijansko matico, niti v Germaniji niti v Iliriji je ne bomo našli. Vse tako imenovane italijanske čebele so najbrž samo križanci, ki se v nekaj letih povsem izpridijo in postanejo čisto enake našim dosedanjim čebelam; kajti podnebje v Iliriji ne ustreza njihovi nežni naravi tako kot veliko milejše podnebje v Italiji, kar očitno potrjuje gospod baron von Berlepsch v Seebachu v Turingiji, ki je nedvomno eden najbolj slavnih vzrejevalcev čebel, s tem, da je svoje zelo veliko čebelarstvo, ki je bilo že povsem italijanizirano, razen nekaj panjev preusmeril spet na nemške čebele, in to samo zato, ker prave italijanske matice ne dosežejo večje starosti in imamo pri njih nenehno opravka z brezmatičnostjo. In nekaj podobnega imamo tudi pri drugih živalskih vrstah, ki pridejo iz milejšega predela v ostrejšega, n.pr. pri španskih ovcah, ki jih v drugih, bolj mrzlih deželah nikoli ni mogoče povsem aklimatizirati in njihova jagnjeta po četrti ali peti generaciji postanejo brez ponovnega plemenitenja povsem enaka kot jagnjeta domačih ovac, kar sem moral tudi sam ugotoviti.

Ker pa se čebelarjenje z italijanskimi čebelami vendarle vedno bolj širi, bi lahko tudi v naši vojvodini naredili z njim poskus, če bi si nekaj odličnih čebelarjev priskrbelo take italijanske čebele, četudi ne povsem pristne, ki jih je gotovo težko dobiti, morda celo pri župniku Dzierzonu v Karlsmarktu v Šleziji samo za visoko ceno, pa morda križance samo za preizkus. In te bi se lahko dobro držale v večini predelov Kranjske, tudi na Gorenjskem, tam kjer dostikrat že v marcu in aprilu cvete resje, ki ga je tam veliko, pa kjer imajo tudi nekaj kostanjevih gozdov. Pa tudi na Dolenjskem, kjer daje boljšo pašo kot najboljše resje ajda kot drugi pridelek, pa že v mesecu maju lepo rdeče cvete inkarnatka s svojimi rdečimi in podolgovatimi cvetovi in ki je veliko predelujejo pri Vavti vasi in še na marsikaterem drugem koncu. Morda bi lahko hvalevredna kmetijska družba poskrbela, da bi dobili nekaj italijanskih matic.«

Po predlogu gospoda referenta je skupščina sklenila, da se bo zanimala za pridobitev nekaj italijanskih matic, ki bi jih nato izročili našemu pridnemu čebelarju gospodu **Dullerju** iz Velikih Škrjanč. Njemu bo družba za preizkušanje in oceno s stališča kranjskega čebelarstva posredovala tudi dva Dzierzonova panja, katere je družbi posredoval lekarnar Rachtmann iz Hartberga na Štajerskem.

*Mittheilungen der k. k. Landwirtschafts-Gesellschaft in Krain (1858, str. 12)
prevod prof. Doris Debenjak*

O občnem zboru so poročale tudi *Novice* (1858):

— Dosluzeni gosp. fajmošter Jonke, eden naših najslavnih čebelarjev, so družbi nasvetovali, naj si družba za poskušnjo kupi nekoliko laških bčel, o katerih se tolika hvala poje, in naj se te lahinja izročé našemu pridnemu gosp. Duler-ju v Škerjančjem. Družba bo skusila za prihodnje leto laških bčel dobiti in jih bo dala hvalevrednemu gosp. Duler-ju v rejo, kteremu je tudi berž po zboru poslala Dzierzonova panjova v poskušnjo. —

Kmetijske in rokodelske novice (1858, str. 154)

Čebelar in kranjsko čebelarstvo

Slovenska čebela (1876) je predstavila Jonkeja kot čebelarja:

S čebelarstvom se je ranjki Jonke od mladosti pečal do starosti, kjer je mogel. Kar je sam delal, je enako tudi ljudem povsod priporočal ter jim bil izgled in učnik v umnem čebelarstvu.

Kakor samostojin duhovnik in župnik je imel navadno po tri čebelnjake vedno polne — po 40 do 50 panjev, tedaj tudi čez zimo nad sto, poletni čas lahko čez 300 panjev. Naki prijatelji nam je pravili, da je pokojni Jonke, kakor nekateri drugi bogataši volk, tako on povsod čebela po vrvi imel. Njegovo naj večje veselje je bilo, čebelarjem dobro sveta dajati, zlasti če je vidil, da so je kdo čebelarstva pridno poprijel, ter si kaj s tem opomogel. „Še ga vidim sivoga starčeka, nam je nekdaj rekel, kako je nekoga bornega kmetiča, ki se je bil pred dvema leti na njegovo opominovanje čebelarstva poprijel ter župniku polne skledje medu pokazal, na ramena potepjal ter sladko smeje se dejal: „Vidiš Janko, vidiš Janko, kako dobro je, da si me ubogal! s tem lahko yso štibro (ves davk) poplačaš“. Vsedil se je ter kramljaje od čebelarstva ponudnaga medu več jedil, kakor je bila njegova navada, samo da je hvaležnemu kmetiču ustregil.

Zlasti je čebelarstvo priporočal duhovnikom, ker to je za njih, rekel je, potrebno, pa tudi popolno pošteno vedrilo in razveseljevanje. Viditi mu je bilo že na obrazu, kako dobro mu je dejalo, kadar je čul, da je kak duhovnik izvrsten čebelar. „Dobro, je včasih rekel, za čebelarstvo ni vsaki, kakor za matiko.“ Vedil je namreč, da duhovniki so zaradi omike naj bolj zmožni za opazovanje čebel, po svojem stanu pa biti učniki drugim.

Slovenska čebela (1876, str. 30 – 31)

Križaj (1901) je v sestavku »Kranjska bučela« zapisal Jonkejeva prizadevanja za kranjsko čebelarstvo:

Geschichte der österreichischen Land- und Forstwirtschaft und ihrer Industrien 1848-1898 Supplementband, I. Hälfte (1901, str. 197 – 200)

Prva rana ji je bila zadana s tem, da se je povzdignilo uvažanje surovega sladkorja. Vsled nizkih cen medu se bučeloreja ni več izplačevala. Vender so skušali patriotični možje s tem, da so poučevali in bučele umno redili, nazadevanje preprečevati. Iz leta 1836 se nahaja pri Blažniku v Ljubljani tiskana knjiga: »Anleitung zur praktischen Behandlung der Bienenzucht« iz peresa župnika Jurija Jonketa.

Jonke kot čebelar in njegovo čebelarjenje sta predstavljena tudi v *Čebelarskem zborniku* (1944):

Jonke je čebelaril od mladih let do pozne starosti. Čebele so mu morale mnogo donášati. Veljal je za premožnega človeka. Zanimivo je, da je dajal čebele tudi v rejo čebelarjem, kakor imajo ponekod še dandanes podezelski bogatini navado dajati vole v rejo kmetom svoje bližnje ali daljnje okolice. V Črmošnjicah je kupil lepo posestvo, na katerem je zasadil vzoren sadovnjak v izmeri 1 ha, ki še dandanes stoji in rodi. Pri hiši se še sedaj pravi „pri Rihtarju“, brz-kone, ker je bil Jonke med francosko zasedbo naših krajev župan (mêr) in krajevni sodnik. Ob neki priliki je namreč rešil več ujetih francoskih vojakov, katere so hoteli Kočevarji pomoriti in so ga francoske oblasti zato postavile za župana. V tem svojstvu je storil mnogo dobrega za prebivalstvo, oprostil marsikakega rojaka vojaške suknje in nekatere celo rešil pred ekzekucijsko kroglo. Črmošnjice so pravcati raj za čebelarstvo. Čebele imajo tu izvrstno pašo na spomladanskem resju in sadnem drevju, po dolinskih travnikih, hribovskih senošetih in gorskih košenicah. Posebno močna zna biti paša na hoji. Jeseni prepeljejo tamošnji čebelarji svojo žival na ajdova polja v novomeški okolici. Jonke je imel običajno tri čebelnjake, v vsakem po 40–50 panjev. Prezimoval je nad 100 panjev, poletni čas pa jih je pasel tudi nad 300. Bil je vsej svoji okolici vzgled in učitelj v umnem čebelarstvu. Veljal je za prvo čebelarsko avtoriteto na Kranjskem. O naših čebelarskih razmerah je poročal v tedanjem nemškem čebelarskem časopisu *Bienenzeitung*, a tudi v ljubljanskih *Novicah*³ in *Illyr. Blatt*⁴ najdemo marsikak njegov prispevek iz čebelarske stroke. L. 1836.

Čebelarski zbornik (1944, str. 65 – 66)

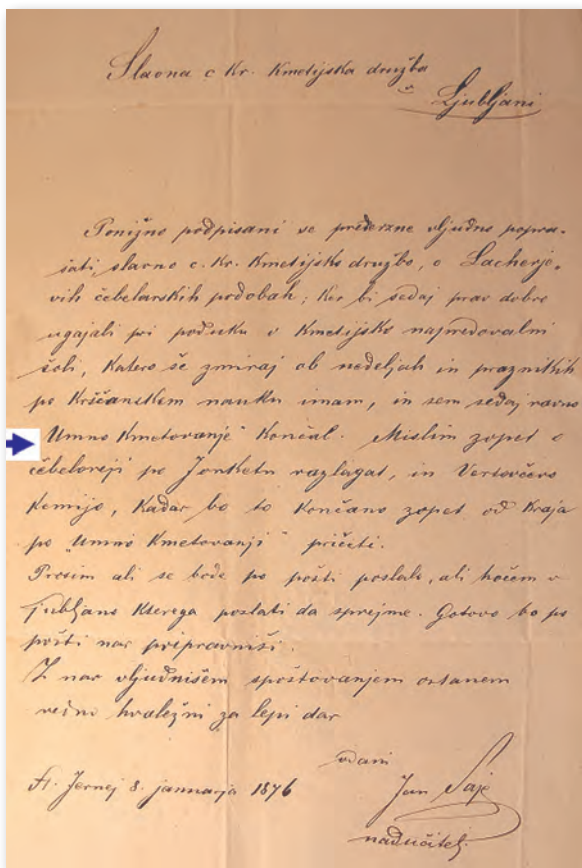
Čebelarški pisec

Jonke je posebno zaslužen in priznan pisec čebelarških knjig (po dve v nemškem in slovenskem jeziku), ki so bile izdane v Ljubljani. Napisal in objavil je 23 sestavkov: osem v časopisu *Illyrisches Blatt*, enajst v *Bienenzeitung*, dva v *Vereinigte Frauendorfer Blätter*, vse v nemškem jeziku, v slovenskem jeziku pa dva v *Kmetijskih in rokodelskih novicah*. Omeniti velja tudi, da je najdenih 105 objav o Jonkeju ali v povezavi z njim. Čebelarški knjigi je napisal v času, ko v slovenskem jeziku že štirideset let po izdaji prevoda Janševega Popolnega podučjenja ni bilo nobenega novega priročnika, ki bi poučeval kranjske čebelarje v domačem jeziku. Dajnkovo *Čelarstvo* (1831) pa je bilo zaradi zapisa v dajncici slabo razumljivo. Jonke je napisal svoji knjigi preprosto, razumljivo, kratko, jedrnato in na osnovi svojih velikih praktičnih izkušenj, ki jih je pridobil v dobrih treh desetletjih čebelarjenja. Izkupiček od prodaje knjig je poklonil v dobrodelne namene. Svoji knjigi je podaril tudi Kranjski kmetijski družbi in družbi Historischer Verein für Krain. Zapisana mnenja o Kranjskem zbelarzhiku so na splošno ugodna, knjigi so imeli v vseh vaseh in hišah, učitelji so razlagali čebelorejo po Jonkeju, izdaja iz leta 1844 pa je bila predlagana in sprejeta kot učna knjiga. V prošnji nadučitelja Jana Sajeta iz Šentjermeja Kranjski kmetijski družbi z dne 8. januarja 1876 je razvidno, da bo »čebelorejo po Jonkeju razlagal«.

Jonke je bil prvi iz tedanje Kranjske, ki je že leta 1846 pisal o kranjskem čebelarjenju v tedaj vodilnem čebelarškem časopisu *Bienenzeitung*. V letih od 1846 do 1851 je v njem objavil 11 sestavkov. Te objave so še kako pomembne za zgodovino slovenskega čebelarstva. Njegove objave potrjujejo, da je imel Jonke veliko teoretičnega in praktičnega znanja o čebelarstvu ter da je bil gospodaren čebelar, ki ne skrbi samo za današnji dan, ampak tudi za čebelarjenje v prihodnjih letih, ko bodo lahko presenetila sušna leta. Čebelarji so pred stoletjem in pol brali, bili so izobraženi, borili so se za »čebelarški prav« in bili so kritični, pravi vzor za pot napredka. Vse to pa razberemo tudi v Jonkejevih objavah.

Jonke se je trajno zapisal v zgodovino slovenskega čebelarstva in pritrldimo lahko zapisu iz *Čebelarškega zbornika* (1944):

»Zgodovinar, ki bo opisoval našo čebelarško preteklost, ne bo mogel prezreti Jonkejevih zaslug za napredek našega čebelarstva. Jonkejevo ime bo zato ostalo trajno zapisano v naši čebelarški povestnici.«

Prošnja, SI AS 533, SB/10-5
1873-1885 Bienensubvention

Viri

1. 1825. Verzeichniß der wohlthätigen Neujahrs-Gratulanten in Laibach. (1824)105. *Intelligenz-Blatt zur Laibacher Zeitung*
2. Adamič, France. Znameniti dolenski čebelarji. 98(1996)2, str. 53-56, *Slovenski čebelar*
3. An die Herren Land- und Forstwirthe und die sämtlichen Mitglieder der K.K. Landwirthschafts-Gesellschaft in Krain! (1857)27, *Anhang zur Laibacher Zeitung* 4. 2. 1857, *Laibacher Zeitung*
4. An die Herren Land- und Forstwirthe und die sämtlichen Mitglieder der K.K. Landwirthschafts-Gesellschaft in Krain! (1857)34, *Anhang zur Laibacher Zeitung* 12. 2. 1857, *Laibacher Zeitung*
5. Aus Franzosenzeit. Str. 63-64. V: *Beiträge zur Geschichte und Landeskunde von Gottschee*. Gottschee 1918, Jg II, Heft 1.
6. Bessler, J. G. *Geschichte der Bienenzucht. Ein Beitrag zur Kultur-Geschichte*. Stuttgart 1886, 274 strani
7. Bleiweis, Janez. *Zgodovinske črtice važnejšega delovanja c.k. kmetijske družbe na Kranjskem od pričetka njenega v letu 1767 do konca leta 1867*. Ljubljana 1867, 40 strani
8. Ciperle, Jože, Tatjana Dekleva. *Teološka fakulteta Univerze v Ljubljani skozi čas in prostor*. Ljubljana, 2008, 94 strani
9. Črmošnjice. Zemljepisno-zgodovinski opis Novomeškega okrajnega glavarstva. 13(1885)193, str. 1-2, *Slovenec*
10. Das Bienenzuchtbüchlein von Pfarrer Georg Jonke. X(1913)7, str. 52, *Gottscheer Bote*
11. Debevec, Leopold. Ali veste ... 53(1951)7-8, str. 158-160, *Slovenski čebelar*
12. Debevec, Leopold. *S čebelami in čebelarji skozi stoletja*. Leto 1836 (str. 17-18). Ljubljana 1967, 36 strani
13. Deel, Jurij Jonke, kranjski čebelar. Ljubljana 1944, str. 65-66, *Čebelarški zbornik*
14. Dimitz, August. *Geschichte Krains*. IV. del, Ljubljana 1876, str. 300-301
15. Duhovske zadeve. Ljubljanska škofija. 13(1864)6, str. 244, *Slovenski prijatelj*
16. Duhovske spremembe. 17(1864)15, str. 122, *Zgodnja Danica*
17. Edict zur Einberufung der Verlassenschafts-Gläubiger nach dem verstorbenen Herrn Pfarrer Georg Jonke. (1864)175, str. 501, *Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung*
18. Ein seltener Triumphzug. 1(1857)10, str. 2, 7. 3. 1857, *Blätter aus Krain. Beilage zur Laibacher Zeitung*
19. Einzeichnungen auf das National-Anlehen. XCII. (1854)271, Priloga. 25. November 1854, *Laibacher Zeitung*
20. Erker, Josef. Die Geschichte der Pfarre Mösel. *Gottscheer Kalender* 1929, str. 21-30
21. Erker, Josef. Georg Jonke als Priester, Bienenzüchter und Patriot. 11(1914)4, str. 25-26 in 5, str. 33-34 in 6, str. 41-43 in 7, str. 49-51 in 8, 57-58, *Gottscheer Bote*.
22. Erker, Josef. Georg Jonke als Priester, Bienenzüchter und Patriot. (1914), str. 265, *Carniola*
23. Erker, Joseph. *Geschichtliche Daten über die Stadt Gottschee*. 11 strani (http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=erker%20joseph%20geschichte%20daten&source=web&cd=1&sqi=2&ved=0CFQQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.uni-klu.ac.at%2Fhleustik%2Fgottschee%2Fgeschichte%2Fdoc%2Fge-stadt-go.doc&ei=fx-LGT_qIL4mp4gSy1KD5BQ&usq=AFQjCNHWWr6w61vdHm2euHdRP6N20EMQw-w&sig2=6B3vSU0Npe7XgPt7teozdw – 30. 5. 2012)
24. Fajfar, Simona. Jurij Jonke črmošnjiški župnik in čebelar. *Slovenski almanah*. Ljubljana 1999, str. 190-191
25. Fajfar, Simona. Tu čebele naberejo največ medu. Znameniti Slovenci - Jurij Jonke. *Delo*, 25. 9. 1998, str. 11

26. Ferenc, Mitja in dr. Pokopališče Novi Tabor. str. 153 – 165. V: *Ferenc, Mitja. Pokopališča in nagrobniki kočevarskih Nemcev*. Ljubljana 2002
27. Gottscheer Bauernrevolten in der Franzosenzeit. *Gottscheer Kalender* 1938, str. 80-81
28. Gregori, Janez. Slovenski in tuji čebelarški strokovnjaki. Str. 253 – 258. V: *Čebelarški terminološki slovar*. Ljubljana 2008, 261 strani
29. Jaklitsch, Hans. Osebna sporočila november-december 2011 in maj ter junij 2012
30. John Dyneley Prince. The Gottscheer Germans of Slovenia. 70(1931)4, str. 391-398, *Proceedings, American Philosophical Society*
31. *Jurij Jonke*. Wikipedia. 30. 7. 2011. (http://sl.wikipedia.org/wiki/Jurij_Jonke)
32. *Kratka zgodovina Čebelarstva na Kočevskem*. (<http://www.storzek.net/cebelarstvo-ma-ja/znamka.html>)
33. Križaj, Jožef. Kranjska bučela. V: *Geschichte der österreichischen Land- und Forstwirtschaft und ihrer Industrien 1848-1898*. Supplementband I. Hälfte. Wien 1901, str. 197 – 200
34. Laibach (Berichte der Filiale Gottschee – 4. 11. 1852). (1852)257, str. 1098, *Laibacher Zeitung*
35. Laibach (splošni zbor Kranjske kmetijske družbe 2. 5. 1833). (1833)39, str. 153-155, *Laibacher Zeitung*
36. Literatische Tätigkeit der Gottscheer. 12 (27)(1930)22, str. 2, *Gottscheer Zeitung*
37. Local- und Provinzial-Nachrichten, Laibach 21. Mai 1864. (1864)114, str. 455, *Laibacher Zeitung*
38. Marn, Josip. Jurij Jonke. Str. 73-74. V: *Knjiga slovenska v XIX. veku*. 23(1885), Jezičnik
39. Mihelič, Stane. Pregled slovenskega čebelarkega slovstva. V: *Sodobno čebelarstvo. Teoretični del*. Ljubljana 1955, str. I – XXIII.
40. Mihelič, Stane. Zgodovina slovenskega čebelarstva. Str. 15–31. V: *Der Mensch und die Biene*. Ljubljana 1989, 314 strani
41. *Mittheilungen der k. k. Landwirtschafts-Gesellschaft in Krain aus der allgemeinen Versammlung am 5. Mai 1858*. Ljubljana 1858, 34 strani
42. *Na današnji dan*. Radio Slovenija 1. program, 17. 4. 2010. (<http://www.rtv slo.si/radioprvi/novica/990>)
43. *Nova beseda*. Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Laboratorij za korpus slovenskega jezika. (http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html)
44. Novičar iz slovanskih krajev. Iz Ljubljane. 10(1852)91, str. 364, *Kmetijske in rokodelske novice*
45. Občina Črnomelj mesto. Str. 122-123. V: *Krajevni leksikon Dravske banovine*. Ljubljana 1937, 715 strani
46. *Občina Kočevje. Pomembne osebnosti v Kočevju*. (<http://www.kocevje.si/turizem-pomembne-osebnosti-v-kocevju>)
47. Oglend po Slovenskem in dopisi. 29(1876)21, str. 165, *Zgodnja Danica*
48. Petrovič, Mihael ml. Jurij Jonke: Kranjski čebelarčik, Francozi, Kočevje. Oddaja »Iz zaprašene skrinje« dne 11. 8. 2011, 2 strani
49. Petrovič, Mihael ml. Ko se vzdigne puntarija. Kočevski protifrancoski upor leta 1809. str. 30-34. V: *Dimenzije Ilirskih provinc 1809-2009. Mednarodna znanstvena konferenca*. Ljubljana, 23. september 2010
50. Parapat, Janez. Doneski k zgodovini kranjskih mest. II. Kočevje. *Letopis Matice slovenske za leto 1874*, str. 75 - 102
51. Politische Nachrichten. Ljubljana (Weitere Constituirung der Landwirtschafts-Gesellschafts-Filialen in Krain). (1850)105. str. 487, *Laibacher Zeitung*
52. Prošnja nadučitelja Jana Sajeta iz Šentjerneja na KKD z dne 8. januarja 1876 za Lacherjeve čebelarke podobe (SI AS 533 kmetijska družba v Ljubljani, SB/10-5 1873-1885 Bienensubvention)

53. Schleimer, Hans. Gottscheer Studenten an der Grazer Universität (1586-1885). *Gottscheer Kalender 1927* (<http://www.pipeline.com/~jbglad/Gottscheer-Studenten.html>)
54. Schleimer, Hans. Gottscheer Studenten an der Grazer Universität (1586-1885). *Gottscheer Kalender 1927*, str. 4-6
55. Schriftsteller und Gelehrte aus Gottschee. 15. 1. 1893, str. 2-3 in 15. 2. 1893, str. 2-4, *Mittheilungen des Vereins der Deutschen aus Gottschee*
56. Simonič, Ivan. Zgodovina kočevskega ozemlja. Str. 45-130. V: *Kočevski zbornik*. Ljubljana 1939, 382 strani
57. *Slovenski biografski leksikon 1925–1991*. Elektronska izdaja. SAZU, 2009. (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:sbl/VIEW/>)
58. Steska, Viktor. Kočevje. 9(1896)4, str. 243-245, *Dom in svet*
59. Šalehar, Andrej, Gregori, Janez, Groznik, Pavel, Koželj, Anton, Šivic, Franc. *Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska*. Prispevki s Simpozija Čebelarji družine Rothschild iz Podsmreke pri Višnji Gori, Brdo pri Lukovici, 17. 5. 2011. Višnja Gora, Brdo pri Lukovici 2011, 103 strani
60. Tomšič, Štefan, Franc Ivanc. *Kočevsko okrajno glavarstvo*. Ljubljana 1887, str. 17-18
61. Verzeichniß der vom historischen Provinzial-Vereine für Krain im Laufe des Jahres 1848 erworbenen Gegenstände. *Mittheilungen des historischen Vereins für Krain*, Jahrgang 1848, str. 47
62. Verzeichniß. (1849)112, Anhang zur Laibacher Zeitung, str. 1, *Laibacher Zeitung*
63. XXIV Verzeichniß. (1853)102, str. 425, *Laibacher Zeitung*
64. Za 30 krajcarjev najlepša živina ali najbolje kmetijsko orodje! 15(1857)10, str. 37, *Kmetijske in rokodelske novice*
65. Zapisi o Juriju Jonkeju – Nadškofijski arhiv Ljubljana - zapuščina Frančišek Pokorn
66. *Znani kočevski čebelarji. Jurij Jonke* (17. 4. 1777 - 12. 5. 1864). (<http://www.e-sejem.si/cebelarstvo-ma-ja/default.aspx?s=14>)
67. Življenjepisne črtice: Jurij Jonke. 4(1876)4, str. 30-31, *Slovenska čebela*
68. *Župnija Črmošnjice: 500 let. Semič 2009, 237 strani*

JANEZ GREGORI

Vzdrževanje Jonkejevega groba

Hans Jaklitsch *

Izvleček

Pokopališče Novi Tabor (Črmošnjice) je imelo isto usodo kot druga kočevarska pokopališča, zaraščeno, zanemarjeno itd. Preostali Kočevarji so negovali grobove, kolikor je to bilo dopustno, zlasti družina Jaklitsch iz Srednje vasi. Med drugimi tudi Jonkejev grob z zelo lepim nagrobnikom.

Ključne besede: pokopališče Novi Tabor, obnova, družina Jaklitsch, Jonkejev grob

Abstrakt

Instandhaltung des Grabes von Jonke. - Der Friedhof von Neutabor teilte das Schicksal anderer Gottscheer Friedhöfe und war zugewachsen, vernachlässigt usw. Die verbliebenen Gottscheer pflegten die Gräber, soweit es zulässig war, besonders die Familie Jaklitsch aus Mitterdorf. Darunter auch das Grab von Jonke mit einem sehr schönen Grabstein.

Schlüsselwörter: Friedhof von Novi Tabor, Erneuerung, Familie Jaklitsch, Grab von Jonke

Usoda pokopališča Novi Tabor Črmošnjice je bila, po letu 1941, podobna usodi mnogih pokopališč na Kočevskem, ki so zlasti po vojni doživela popolno opustošenje in načrtno uničenje, uničenje zaradi nacionalističnih in ideoloških predsodkov, kot je zapisal Dr. Mitja Ferenc v knjigi »Pokopališča in nagrobniki kočevskih Nemcev« - stran 10, izdani leta 2002.

Ureditev pokopališča in Jonkejevega groba

Za ohranitev večjega dela nagrobnikov na pokopališču Novi Tabor je zaslužna družina Jaklitsch iz Srednje vasi, ki se leta 1941 ni odločila zapustiti domačega ognjišča. Vsa povojna leta je iz spoštovanja spomina na pokojne rojake Kočevarje po svojih močeh in v dopustnih mejah skrbela za grobove izseljenih Kočevarjev.

Moj pokojni oče Franz Jaklitsch iz Srednje vasi 18 je s posebnim spoštovanjem do družine Wittine oz. družine Franza Klemena iz Črmošnjic skrbel za njihove grobove in nagrobnike.

* Levstikova 2, 8000 Novo mesto

V sklopu grobov in nagrobnikov družine Wittine je tudi grob pokojnega župnika g. Georga JONKEJA, ki je bil z družino Wittine domnevno v posebnem prijateljskem odnosu.

Trgovec in posestnik Klemen, ki ima v sklopu grobov družine Wittine tudi svoje mesto in mogočen nagrobni spomenik, je imel sina Riharda, s katerim sta bila z mojim očetom sošolca in neločljiva prijatelja v osnovni šoli Črmošnjice. Po končani osnovni šoli so premožni starši Klemen poslali sina Riharda, ki je bil izjemno nadarjen učenec, v šolo na Dunaj, kjer je opravil študij in tudi doktorat. Ostal je na Dunaju in nadaljeval delo na Univerzi.

Z očetom pa sta ostala prijatelja in si dopisovala vse do smrti leta 1983. Iz tega odnosa je oče skrbel tudi za grobove in nagrobnike družine Wittine - Klemen ter samoumevno tudi za nagrobni **spomenik g. Jonkeja**.

V spomin našemu očetu kot tudi našim rojakom Kočevarjem, ki so zaradi političnih zablod in pritiskov morali zapustiti rodno grudo in domača ognjišča, nadaljujemo s tradicijo ter skrbimo za grobove in nagrobnike Kočevarjev, ki so pokopani na pokopališču Novi Tabor, med katere sodi tudi grob g. župnika in čebelarja G. Jonkeja.

Kočevarji, ki so poselili in kultivirali kočevsko krajino (1330), so več kot šeststo let živeli na tem območju, v slogi in dobrih sosedskih odnosih s sosedi Slovenci.

Temeljite obnove pokopališča (cerkve in nagrobnih spomenikov) sem se, v režiji moje družine, lotil leta 1989, ko sem začel z obnovo propadlega zidu oz. ostanka pokopališke cerkve, ki je bila uničena po vojni. V slabem stanju so bili tudi nagrobniki, ki so se v desetletjih minimalnega vzdrževanja že močno nagnili in bili potrebni sanacije, tako v postavitvi kot tudi v obnovi črkovnih zapisov.

Postavitev in utrditev temeljev sem opravil ob pomoči družinskih članov. Čiščenje nagrobnikov, ki jih je več kot šestdeset, pa je opravila moja sestra Mari, skupaj z gospo Marijo Zupančič iz Črmošnjic in hčerko predstavnika krajevne skupnosti Črmošnjice, gospodično Meto Šketa.

Povzetek

Usoda pokopališča Novi Tabor, na katerem je pokopan tudi Georg Jonke, Kočevar, čebelar in dolgoletni župnik v Črmošnjicah, je podobna usodi mnogih pokopališč na Kočevskem.

Vsa povojna leta je družina Jaklitsch iz Srednje vasi, iz spoštovanja spomina na pokojne rojake Kočevarje, po svojih močeh in v dopustnih mejah režima, skrbela za grobove izseljenih Kočevarjev, med katerimi je tudi grob župnika g. Georga Jonkeja z nagrobnikom, ki je še danes izredno lepo ohranjen. V spomin našemu očetu Franzu Jaklitsch in rojakom Kočevarjem, nadaljujemo s tradicijo vzdrževanja grobov tu pokopanih, med katere sodi tudi grob našega rojaka domoljuba – župnika in čebelarja g. Georga Jonkeja.

Zusammenfassung

Das Schicksal des Friedhofs Novi Tabor, wo auch Georg Jonke, ein Gottscheer, Imker und Priest in Črmošnjice begraben ist, ist ähnlich dem Schicksal vieler Friedhöfe in Gottscheerland. All die Jahre nach dem Krieg hat die Familie Jaklitsch aus Srednja vas - Mitterdorf gemäß ihren Möglichkeiten und in den erlaubten Grenzen des Regimes, aus

dem Respekt, Ehre und Erinnerung an die verstorbenen Landsmänner Gottscheer, für die Gräber der ausgesiedelten Gottscheer gesorgt. Unter diesen Gräbern ist auch der Grab des Priesters Herrn Georg Jonke, mit einem Grabstein, der noch heutzutage außerordentlich gut erhalten ist. In Erinnerung an unseren Vater Franz Jaklitsch und an die Landsmänner Gottscheer, erhalten wir die Tradition der Pflege der Gräber, der hier Begrabenen, unter denen sich auch das Grab unseres Landsmannes Patrioten - Priesters und Imkers Herrn Georg Jonkes befindet.

Vir:

1. Ferenc, Mitja in dr. Pokopališče Novi Tabor, str. 153 – 165 V: Ferenc, Mitja. *Pokopališča in nagrobniki kočevarskih Nemcev*. Ljubljana 2002

Slikovne priloge:

Grob družine Wittine Klemen

Pokopališče in del vasi septembra 1943. / Der Friedhof und ein Teil des Dorfes im September 1943. / Cemetery and part of the village in September 1943.
(Photo: Janez Milčinski, Muzej novejšje zgodovine, Ljubljana)

*Pokopališče Novi Tabor in del vasi - september 1943
(vir: Ferenc in sod., 2002, str. 155)*

Pokopališče Novi Tabor

HANS JAKLITSCH

Cerkev na pokopališču Novi Tabor pred obnovo

HANS JAKLITSCH

Obnovljena cerkev na pokopališču Novi Tabor

Jurij Jonke in njegova dva Krajska čbelarčika

Janez Gregori*

Izvleček

Jurij Jonke (1777-1864) je leta 1836 napisal knjigo Krajski čbelarčik, leta 1844 pa je pod enakim naslovom izšla popravljena in dopolnjena izdaja. Na kratko je podan odziv domačih strokovnjakov na objavljeni deli. Vsebina knjig je razdeljena po posameznih paragrafih, v prvi jih je 30, v drugi 32. Podana je vsebinska zgradba obeh knjig in okvirna primerjava njunih vsebin, izpostavljene so pomembnejše avtorjeve ugotovitve in podana ocena njihove korektnosti. Povzete so kritične ocene druge izdaje s strani tujih strokovnjakov. Kritike se nanašajo na nekatere vsebine s področja biologije čebel, praktični del knjige pa je bil deležen odobravanja.

Ključne besede: Jurij Jonke, Slovenija, čebelarstvo, čbelarska zgodovina

Abstrakt

Georg Jonke und seine beiden Krainischen Imkerbücher. - Georg Jonke (1777-1864) hat im Jahre 1836 das Büchlein Krajski čbelarčik verfasst. Im Jahre 1844 ist dann unter demselben Titel eine verbesserte und ergänzte Ausgabe erschienen. Kurz ist die Reaktion der heimischen Fachleute auf die beiden veröffentlichten Werke wiedergegeben. Der Inhalt der Bücher ist in einzelne Paragraphen gegliedert, im ersten Buch sind es 30, im zweiten 32. Wiedergegeben ist auch der inhaltliche Aufbau der Bücher und ein Rahmenvergleich ihrer Inhalte. Herausgestrichen sind die wichtigeren Feststellungen des Verfassers mit einer Einschätzung, in welchem Maße sie zutreffend sind. Zusammengefasst wiedergegeben sind auch die kritischen Besprechungen der zweiten Ausgabe durch fremde Fachleute. Kritisch behandelt werden einige Inhalte aus dem Bereich der Biologie der Bienen, der praktische Teil des Buches wurde positiv bewertet.

Schlüsselwörter: Georg/Jurij Jonke, Slowenien, Imkerei, Imkergeschichte

* Prof. biol., Prirodoslovni muzej Slovenije, Ljubljana

* Prof. Biol., Naturwissenschaftliches Museum von Slowenien, Ljubljana

Uvod

Jurij Jonke (1777 - 1864), duhovnik in čebelar, je v Črmošnjicah na Kočevskem služboval kot župnik, obenem pa se je ukvarjal s čebelarstvom, tako s samo tehniko čebelarjenja kot tudi s poglobljanjem v življenje čebel. Da bi pripomogel k strokovni rasti takratnih čebelarjev, se je odločil, da napiše čebelarsko knjigo, ki bi jim bila v pomoč. V nemščini je napisal knjigo *Anleitung zur praktischen Behandlung der Bienenzucht* (Navodila za praktično čebelarjenje), ki jo je prevedel J. Žemlja¹ in je izšla leta 1836 pod naslovom »*Krajnski čbelarčik, to je: kratko podučenje čbèle rediti in z njimi prav ravnanje*«, natisnil jo je Jožef Blaznik v Ljubljani, obsega pa 94 strani (in dve strani kazala).

Avtor je čebelarski stroki in njenemu razvoju skrbno sledil in pripravljajl novo izdajo Krajnskega čbelarčika, ki jo je znatno razširil z dodanimi novimi spoznanji in temami, ki jim je v prvi izdaji posvetil premalo pozornosti. Sam je drugo izdajo označil kot »*Drugi, popravljen in zlo pomnožen natis*«. Nova izdaja *Krajnskega čbelarčika*, ki ga je tokrat prevedel L. Pintar², je izšla leta 1844. Natisnil jo je »žlahtni Kleinmayr« v Ljubljani, njen obseg pa je narasel na 115 strani (ter dve strani kazala in ena stran popravkov).

Vsebina obeh izdanih knjižic je potrjevala strokovno usposobljenost Jurija Jonkeja, kar je bilo jasno tudi iz odmevov v čebelarskem svetu. Navedimo jih nekaj iz domačih logov.

Janez Zalokar je leta 1854³ v svojem Umnem kmetovanju in gospodarstvu, v poglavju o čebelah, zapisal: »*Od čebel in od ravnanja ž njimi imamo v svojem domačem jeziku dobre bukve gosp. Jonke-ta, v katerih se najde vse, kar je od te reči vedeti treba; torej bomo tukaj le na kratko od čbel govorili in se nar bolj svojega starega očeta Janšeta deržali, ki je v tej vednosti prav zurjen učenik.*«

Leta 1857⁴ je Filip Rothschild v tujini predstavil prvi izid Krajnskega čbelarčika in njegov popravljeni in dopolnjeni ponatis, ki naj bi ga, po njegovem mnenju, imeli skoraj po vseh kranjskih vaseh in hišah, saj je tu le redko katera hiša brez čebel. Obenem je polaskal avtorju z besedami, da se po čebelarski plati ne more meriti z njim. Glede načina čebelarjenja pa je zapisal, da »*opravljanje čebel po Dzierzonovi metodi sva poskusila, kolikor je meni znano, samo župnik g. Jonke in jaz.*«

Fran Levstik (1867)⁵ v svojem *Bučelstvu* večkrat omenja Jonkeja glede njegovega učenja in mu skuša oporekati, včasih tudi neupravičeno. Izjemoma ga pohvali, z besedami, da je skrben in moder čebelar.

Jonkeja omenja Janez Sumper (1871)⁶ v uvodnem delu svojega *Bučelarčeka*. Ko govori o predhodnih objavah čebelarskih del, med njimi tudi o prevodu Janševega »*Popolnega nauka*«, pravi: »*Omenjenih Janša-tovih bukvic je le redko kje kak iztis med ljudstvom, zato je vsem prijateljem bučeloreje zelo vstregel Jurij Jonke, župnik na Kočevskem, ki je svojega »krajnskega bučelarčika« izdal, kateri je bil leta 1844 v drugo natisnjen,*

¹ Mihelič, 1955: XI

² Mihelič, 1955: XI

³ Umno kmetovanje in gospodarstvo. C. k. kranjska kmetijska družba, Ljubljana 1854, stran 169

⁴ Aus Unterkrain, 13(1857): 225 – 226, Bienen-Zeitung

⁵ Mihelič, 1955: XI, navaja, da je Levstikova knjiga ostala v rokopisu. Delo je prvič izšlo v zbirki Zbrana dela, 7. knjiga 1958 pri DZS, Čebelarsko društvo Velike Lašče pa ga je ponatisnilo leta 2003.

⁶ Slovenski bučelarček. Izdala in založila družba sv. Mohorja v Celovcu. Natisnil Jožef Blaznik v Ljubljani 1871, stran 53

V pregledu čebelarke literature Jonkejeva dela omenja Stane Mihelič (1955 a)⁷ in ugotavlja, da je Kranjski čbelarčik iz leta 1836 prva čebelarška knjiga v slovenščini. Tej trditvi bi lahko oporekali, saj je že leta 1792 izšel Janšev »*Popolni nauk*« v razmeroma težko razumljivem prevodu Janeza Goličnika. Vsekakor pa Miheličeva ugotovitev velja za Jonkejevi knjigi v okviru publikacij, ki so jih objavili Kočevarji. Mihelič (1955 b) ga omenja tudi v zgodovinskem pregledu razvoja panjev pri nas.

Presenetljivo je, da Donat Jug (1934)⁸ v razmeroma obsežnem poglavju »Razvoj čebelarstva v naših krajih« Jonkeja pri navajanju objavljenih del ne omenja.

Jonkejevi knjigi sta temeljni deli na čebelarškem področju in sta veliko prispevali k strokovni ravni čebelarjenja na Kranjskem. Oglejmo si ju podrobneje, njuno vsebino in tudi razlike med obema izdajama.

Jezik Kranjskih čbelarčikov

Knjigi sta napisani v bohoričici - črkopisu, ki so ga uveljavili slovenski protestantski pisci in je bil v času natisa še v veljavi⁹ – torej, *Kranjski Zhbelaarzhik*. Besedilo je berljivo tekoče, pisano v slovnični skladnji tistega časa, le redko naletimo na besede, katerih pomen si težko razložimo¹⁰. Zapis naglasov pri določenih besedah v obeh knjigah ni povsem dosleden, včasih kakšen naglas manjka. Večinoma je uporabljen izraz *čbéle*, zapisane pa so tudi kot *čebéle*.

Knjigi sta prevajala različna prevajalca. Prva iz leta 1836 je delo prevajalca J. Žemlje, ki je delo opravil dobro, v lepem jeziku, opazno je njegovo dobro poznavanje čebelarke terminologije in čebelarjenja na splošno. V razširjeni in popravljeni izdaji iz leta 1844 besedilo ponekod ostaja skoraj identično besedilu iz prve izdaje, popravljene so posamezni podatki, pač v skladu z novimi spoznanji¹¹, nekatere spačenke pa zamenjujejo lepše besede¹². Veliko je dodanega novega besedila, ponekod celotna poglavja (paragrafi), prevajalec L. Pintar pa se je potrudil, da je slog pisanja dodanega besedila ostal tak kot v prvem delu. Tako bralec niti ne opazi, da sta knjigi plod dveh prevajalcev.

⁷ Pregled slovenskega čebelarkega slovstva. V: Sodobno čebelarstvo, I del. Zveza čebelarških društev za Slovenijo, Ljubljana 1955, stran XI. Avtorje posameznih poglavij, ki v omenjeni knjigi niso zapisani, navaja Vlado Rojec v Slovenskem čebelarju, letnik 58, 1956, strani 216–220.

⁸ Praktični čebelar. Založilo čebelarško društvo za Slovenijo, 1934.

⁹ ĩ = s, s = z, fh = š, sh = ž, zh = č, z = c

¹⁰ Na primer: čebele v panju označuje z imenom polk. Walter Šmid v Uredniški prilogi »Slovenskega čebelarja« št. 7. l. 1903, besedo polk razlaga kot čebelni, družina, ljudstvo, živali, označuje pa jo kot napačno besedo, ki naj se je ne rabi. Beseda hebat (str. 35) pomeni bezeg.

¹¹ Glede starosti matice na strani 9 so na primer podatki v drugi knjigi (stran 10) popravljene (glej komentar k § 3).

¹² Na primer: ko govori o prašenju matic v 1. knjigi (str. 50), pravi, da so od trotov namerkanke ali narodovitnjene, v drugi knjigi (str. 22) pa, da so od trotov oplemēnjene. V 1. knjigi (str. 39) je zapisano v' ljuftu, v 2. na str. 77, pa v' zraku.

Krajski čbelarčik 1836

Predgovor

Začenja se s štiri strani dolgim predgovorom in utemeljitvami, zakaj je Kranjcem potrebna čbelarska knjiga. Jonke omenja Antona Janšo, ki je bil poklican na Dunaj, da je tam učil čbelarstvo. In o njem nadaljuje: *»Ker sam ni znal pisati, je dal svoj čbelarski uk na svitlo po Blaži Kumerdeji, Celjskim kresijskim komisarji, ki jih je potlej v' krajsko prestavil, z' nekterimi perstavki pomnožil, in v' Celji leta 1792 natisniti dal Janez Goličnik, fajmošter v' Griži na Štajerskim«*. Pravi, da bukvice, *»ktere so posebno imenitne zato, ko zvirajo od Janša, našiga domorodca, tega velciga vojvoda in očeta čbelarstva ... bi bile prav dobre, pa so za kmeta malo predolge, in zavolj slabe pisarije grozno težko brati in umeti.«*

Jonke omenja *»čebelne bukve«*, ki so izšle 1831 v Gradcu¹³, *»pa memo tega, da so za kmeta vse preobilne, tudi zavolj štajerskiga jezika, in novih čerk, s' kterimi so natisnjene¹⁴, za Kranjca še zlo niso«*.

Pisanja knjige se je Jonke lotil zaradi nagovarjanja prijateljev, ki so imeli priložnost prepričati se o koristi in uspehu njegove čbeloreje, svojih večletnih izkušenj in svojega pri čbelarskih opravilih nabranega in preizkušenega znanja. Napisati je želel v vsakomur razumljivem krajskem jeziku, in tudi manj izkušenim čbelarjem po svojih močeh razodeti o dejavnosti, ki se jo premalo čisla, ne le kot koristno in donosno, ampak tudi kot prijetno in kratkočasno.

Predgovor končuje z besedami: *»Zato, ljubi čbelarji! berite radi te bukvice, in ravnajte se per svojih opravilih s' čbelami svetlo po njih, in porok sim vam, de kmalo ne boste imeli vzroka, nad slabim speham svojiga čbelarstva pertožiti se, in ne bo tolikokrat slišati, de s čbelarjijo nič ni.«*

Vsebino knjige je avtor razdelil na 30 paragrafov¹⁵:

§ 1. *Od čebél sploh.*

Avtor razmišlja o čudežni povezanosti posameznih osebkov v skupnost in o življenju v čbelji družini, kjer *»...gospoduje nar veči spoštlivost in nezmerna ljubezin do poglavitne persone ali kraljice ...«*

§ 2. *Od mnogih plemén ali sort čebel.*

Našteva troje *»sort«* čebel, matico, delavke in trote. Zanimivo je povzeti razna imena. Za čebele je v opombi pod črto zapisal: *»Na vsokim Gorénském in po Koroškém jih imenujejo bučéle ali bčéle, po drugi naši deželi čbéle, na Štajerskim čéle, čélice, po Pemsko al Češko wčéle«*. V drugi izdaji knjige (II.: 9), seznam dopolnjuje še *»in po Doljnoilirsko*

¹³ Gre za knjižico Čelarstvo, ki jo je napisal Peter Dajnko in obsega 210 strani + 25 strani prilog. Omenja jo tudi J. Sumper (1871, str. 53) in pravi *»Bukev o bučelni reji, v Gradcu l. 1831 natisnjenih, ktere Jonke omenja, nisem mogel v roke dobiti«*.

¹⁴ Napisane so v črkopisu dajničici.

¹⁵ Anton Janša (1792) ima vsebino knjige razdeljeno po paragrafi. Da je Jonke verjetno poznal to delo, lahko sklepamo iz naslovov posameznih njegovih paragrafov, prvi je identičen z Janševim. Proti tej domnevi pa govori dejstvo, da se Jonke prav nerazumljivo zapleta pri nekaterih vprašanih s področja biologije čebel, ki jih je Janša že pravilno razložil.

pčele«. Za matico navaja naslednja imena: »*kraljica, matica, mačica al maternica*« in poudarja, da se je odločil v knjigi uporabljati ime *maternica*.¹⁶ Delavke imenuje »*gmajn ali délavne čbéle*«, troti so pa »*troti ali trotje*«.

§ 3. *Od maternice.*

Vloga matice opisuje Jonke korektno, »*je mati vsih družih čébél... maternica ni le poglavarica svojiga polka temuč prav za prav duša in življenje céliga panju*«. Piše, da »*maternica živi navadno 6 do 7 al tudi 8 let, in je v prvih treh letih veliko rodovitniji, kot v družih, zakaj v čertim in petim letu roji že tri ali štiri tedne pozneje, kot ena mlaji, in v' šestim in sedmim létu po navadi ne róji več...v' osmim al še daljnim letu starosti, velikokrat že préd nje rodovitnost zlo odjemlje, in ona stavi veči del le trotovsko zalégo...*« v 2. knjigi, stran 10, pa, da »*maternica živi navadno 3 ali 4 leta, nekatera tudi dalj, in je v prvih dveh letih veliko rodovitniji kot poznej ...*«

Zapisal je tudi misel, ki bi jo še danes moral upoštevati marsikateri čebelar, namreč »*da se pa starost maternic more za gotovo vedeti, morajo bukvice iméti se, da se rojstne léta maternic zapisujejo vanje*«. Je pa res, da so zapisi zanesljivi le, če so matice označene.

§ 4. *Od délavnih čebel.*

Opravljajo mnogotera opravila, tako »*se upirajo ene z'notranjim délam, zidajo al napravljajo satje, ohranijo z' bučenjem in majanjem perutnic gorkoto in za mlade potrebno toploto v' panji, al oskerbljujejo zalégo, in le tretji al četerti dél jih izleta, med, ki se imenuje tudi sterd in rožno al cvetno moko brat...*«. Za grudice, ki jih delavke nosijo na nogah, pravi, da to ni vosek, ampak »*cvetni prah al cvetna moka, ki jo z médam zméšajo, in iz téga nekak mleku podoben podmét za mlado zalego perpravljajo*«.

Za delavke pravi, da so vse ženskega spola, vendar niso zmožne nadaljevati rodu, »*desiravno so kdaj mislili*¹⁷, *de o gotovih časih tudi trotne jajčke ležejo, in da je trotovska zaléga v' jalovih panjéh od njih*«. Danes vemo, da delavke ležejo neoplojena jajčeca.

§ 5. *Od trotov.*

Troti so moškega spola in »*k' plemenitnjenju al narodovitnjenju maternice naménjeni, le se še ne ve, kako se z' materico združijo*«. Jonke omenja misli drugih učenih čebelarjev, ki so prepričani, da je matica že v matičniku oplemenitena, svojo rodovitnost naj bi prejela že od svoje matere ali babice. »*Ta réč ostane tako še zmiram skrivnost stvarjenja, ki jo je neskončna modrost božja sama sebi perhranila*«. Glede teh vprašanj Jonke obširneje piše v drugi knjigi, § 3 in § 10.

Vloga trotov še ni bila jasna. Jonke pravi, da nekateri menijo, da so odveč in nepotrebni, a misli, da ne more biti tako, ker bi bilo preveč nasprotno modrosti Stvarnika. Ko pa jih od avgusta naprej čebele začno preganjati, pravi, da jim je treba pomagati in zlasti trote, ki so zvečer v kupih na žrelu, je treba odstraniti in zmečkati.

¹⁶ Goličnik se je v prevodu Janše (1792) odločil za ime matica.

¹⁷ Janša (1792) v § 10 pravi, da čebele rodijo trote in je tako v jalovem panju veliko več trotov kot v kakšnem drugem.

§ 6. *Od ulnjaka ali bčelnjaka.*

Navaja tudi ime *zhbelnják*. Splošna navodila, kam je treba postaviti čebelnjak in kako urediti okolico.

§ 7. *Od panjov ali čbélnih prebivališ.*

Jonke pravi, da so prebivališča za čebele skoraj v vsaki deželi druga. »*Eni imajo zhbéle v' slamnatih pletarnikih ali peharih, ali v' zvoŕljenih lesénih terkljéh, eni v' dolzih v' več predalov ločenih votlih déblih¹⁸, in spet drugi v' is slame ali verbovih šib spletenih košéh, ali v' iz dilj narejenih verh druge druge postavljenih omaric.*« Za sebe pravi, da ima iz bukovih desk narejene panje, ki so večji del dva in pol čevlja dolgi, 8 palcev visoki in en čovelj in 3 palce široki¹⁹. Za panje pravi, da je bolje, če so preveliki kot premajhni. Za žrelo navaja ime *meževnica*²⁰.

§ 8. *Kako je s' čbélami po zimi ravnati.*

Utemeljuje pomembnost zimskega odevanja panjev in prenašanja le-teh v prostore za prezimovanje. Omenja, da nekateri delajo poskuse, kako bi čebele omamili, da bi kot mrtve prespale zimo. Tega v drugi knjigi ne omenja več.

§ 9. *Kdaj so čebéle vun postaviti.*

Ko spomladi zacvetijo vrbe, konec februarja ali začetek marca, prenese panje iz prezimovališča v čebelnjak. Prisotnost matice v panju ugotavlja po velikosti grudic cvetnega prahu, ki ga prinašajo čebele. Panj brez matice združi s sosedom, potem pa ju pusti skupaj do rojenja in ju loči šele takrat, ko matice pojejo. Pravi, da je to edini način odzemanja rojev, ki ga lahko svetuje, ker je pri drugačnih načinih vedno imel več škode kot koristi, saj pri čebelarstvu ne gre za veliko število panjev, ampak le za njihovo moč in bogastvo.

§ 10. *Od rojenja čbél.*

Obravnava vzroke in potek rojenja. S staro matico izleti »*prédnji, prvi roj, ali per-vic*«, ki mu čez osem ali devet dni, včasih šele deseti ali enajsti dan sledi drugi roj ali družec, zatem še tretjec in včasih tudi še četrtec. Pri preprečevanju rojenja pravi, da ima največ uspeha, če pravočasno podloži prazen panj, da morajo čebele hoditi skozenj. Ker ne gredo rade skozi prazen prostor zgradijo satje, saj »*veliko raji nadôli kot nagôri délajo.*« Matičnikom Jonke pravi *maternični piskerci* ali *turniči* (to je stolpiči).

§ 11. *Znamnja, ali bo panj kmalo rojil.*

Obravnava znamenja, po katerih že na pročelju panja lahko ugotovimo, da bo družina rojila v najkrajšem času.

¹⁸ To pomeni, da so posamezni »predali« imeli žrela s strani. Mihelič (1955 b) v zgodovinskem pregledu panjev pri nas takega panja ne omenja.

¹⁹ Čovelj = 31 cm, palec = 2,63 cm

²⁰ Ime najdemo tudi v Pleteršnikovem slovarju (1894), z razlago, da je to izletna odprtina na čebeljem panju.

§ 12. *Od ogrébanja ali vsajanja rojev.*

Opozarja na zmešnjavo, ki nastane pri združenju dveh rojev, če ima eden staro, drugi pa mlado matico. Roji se radi usedejo na mesta, kjer je že predhodno sedel kakšen roj. Če je to neugodno mesto za ogrebanje in ne želimo, da bi se še kakšen usedel tu, se to mesto pomaže »s' pelinam ali hebátam« (= bezgom).

§ 13. *Od nekterih posébnih permér, kakoršne se per rojev dostikrat naključijo, in kako je létu ravnati.*

V osmih točkah daje zanimive in koristne nasvete, kako ravnati v določenih primerih, ko čebele rojijo. Tako, na primer, pravi, da »Nar manj pa se smé takrat, kar eni počénjajo, s' kosámi ali zvonci klenkati, ali kakor si bodi ropotati, ker čbélam nič težji ne dé, kot ropòt in šunder. S' tem se zamore tudi dostikrat roj, ki v' zraku (ljuftu) léta, peljáti kamur se hoče, ali clo strani odgnati...« Nasvet glede ropotanja je že leta 1689 zapisal J. V. Valvasor v svoji »Slavi«, kasneje pa so nekateri pisci to nekritično povzeli.

Če ne vemo, iz katerega panja je zletel roj, Jonke svetuje, da se od roja z zajemalko vzame nekaj čebel in hitro, preden zletijo, posuje s pepelom, da so v zraku vidne. Nekatere bodo odletele v staro domovanje. Danes svetujemo, da se jih posuje z moko.

§ 14. *Od materničniga pétja.*

Petje mladih matic Jonke pripisuje strahu in trepetu zaradi preganjanja s strani drugih matic, ki ena drugi z velikim sovraštvom strežejo po življenju, stara matica pa že štiri ali pet dni preden se izležejo mlade, odleti z rojem. Če je vreme neugodno in stara ne more izleteti, jo čebele »vselej préd umoré, kakor so mlade rojéne, de ni njih življenju nevarna, in od tod pride, de se maternice včasih žé per pervih rojih dajo slišati.« Takemu roju danes pravimo prvec s pevko.

§ 15. *Od devičnikov ali deviških rojev.*

Če zgodnji roj isto leto spet še enega ali dva roja da, se jim pravi *devičniki* ali *deviški roji*, pravi Jonke. Sedaj poznamo devičnika pod imenom *vnuk*.

§ 16. *Kako se panjovi s' sklepanjem ali združevanjem močnejši storé.*

Jonke pravi, da ima navado, da družje s tretjeci ali tudi z drugimi družji združi, tako da iz treh slabih rojev dobi dva roja, »ktera gotovo več dobička dasta, kakor ko bi vsak zase ostal«. Da še nekaj nasvetov, kako je treba združevati družine.

§ 17. *Od odrojev, ali odvzétih ali kunštnih rojev.*

Danes govorimo o umetnih rojih in narejencih. Jonke pravi, da jih skoraj vse čebelarke knjige posebno hvalijo, on pa se nikoli ni mogel prepričati v njihovo veliko vrednost. Pravi, da so naravni vedno boljši od prisiljenih. Če pa je vendarle komu več do števila panjev, kot do njihove moči, daje napotke, kako naj se tega loti.

Zanimiv je njegov nasvet: iz enega ali več panjev damo čebele v prazen panj, vanj pa damo sat zalege iz drugega panja, »kjer so delavnih čébél jajčiki ali pa červički (ličinke), kteri pa nad tri dni vonder ne smejo stari biti«. Iz te zalege se bodo izlegle matice in čebele bodo izbrale eno od njih.

§ 18. *Kako so čbèle pregnati.*

Daje nasvet, kako z dimom in trkanjem na panj preženemo čebele v drugega.

§ 19. *Od prašenja maternic.*

V tem paragrafu je zapisal Jonke več zmotnih ali vsaj spornih trditev, ki so izzvale čebelarske kritike, da so mu nasprotovali. In o čem govori Jonke v tem paragrafu? Pravi, da mlade matice zadobijo zmožnost leči jajčeca šele 13. ali 14. dan svoje starosti. Do takrat pa v lepem vremenu in določnih urah izletavajo iz panjev in tako kot čebele delavke obiskujejo cvetlice. In to *kratkočasenje* matic zunaj panja imenuje Jonke prašenje. Opora mnenju, da naj bi se matice zunaj panja tudi parile. Opora mnenju mnogih čbelarjev, da lahko delavke ob izgubi matice začno zalegati trotovsko zalego. Pravi, da delavke zaradi svoje telesne zgradbe tega vendar ne morejo.

Debata med Jonkejem in kritiki, ki se je razvnela v čbelarskih časopisih, je tako zanimiva in obsežna, da jo obravnavamo v posebnem poglavju na koncu predstavitve obeh knjig. V 2. knjigi obravnava prašenje matic v § 5.

§ 20. *Od zgube maternice ali jálovine.*

Če je ob smrti matice v panju še mlada zalega, to je jajčki in mlade ličinke, se iz njih »čez 14 ali 15 dni« zvali mlada matica. Če pa je zalega že starejša, iz nje čebele sicer vzredijo matico, vendar je to »napčna maternica ali trotnica.« Zalega večinoma trotovsko zalego in tak panj propade. Zato je treba družine, ki so brez matice ali imajo nepravo matico, pridružiti sosednjim panjem. Jonke zmotno ugotavlja, da čebele lahko prenesejo trotje jajčece v matičnik, izvali se matica, ki se le malo razlikuje od trota, ker pa je moškega spola, ne more zalegati.

§ 21. *Od bolézin čebel.*

Jonke omenja »rožičkino« bolezen, ki ni nevarna, pojavi pa se nekatera leta, ko je dosti mane - v času rojenja se na glavah nekaterih čebel pojavijo nekakšni rožički in zdi se, »kakor bi si bila čbela sama za lépšiga voljo vénčik na glavo naredila.« Ta pojav omenjajo tudi nekateri drugi starejši pisci²¹. Dejstvo je, da ti rožički niso nič drugega kot prašniki kukavic, ki se nalepijo na glavo, ko čbela leze v cvet. Na ta način pride cvetni prah v druge cvetove in privede do njihove opraitve.

Med boleznimi omenja grižo in gnilobo. Za slednjo pravi, da je med vsemi najbolj nevarna in jo imenuje tudi kuga. Pravi, da je to tako nalezljiva bolezen, da sta lahko na začetku samo ena ali dve gnili celici, pa se sčasoma vsa zalega usmradi. Priporoča, da se močno okužene panje zažge, pri manj okuženih pa se čebele prežene v prazen panj, vendar le ob dobri paši, ker sicer čebele ne ostanejo v njem.

²¹ Sumper (1871: 75) omenja »rožičkino bolezen«, pravi, da »o vlažnem in mokrotnem vremenu rastejo spomladi nekaterim bučelam na glavi med tipalkami majhni rumeni šopki, kakor rožiči; ti pa nič ne škodujejo bučeli pri njenih raznih opravilih in zopet sami odpadejo; torej se prav za prav ne smejo bolezen imenovati.«

§ 22. *Od čbélne klaje.*

Jonke poudarja velik pomen hranjenja čebel, če hočemo od njih imeti dobiček. Posebno je treba paziti spomladi, če imajo čebele dovolj hrane, ker v tem času lahko zaradi lakote pomrejo najbolj živalne družine. Julija in avgusta lahko burja in mrzli vetrovi »vso medéno mokroto v' cvetičih in rožah posuše.« Če čebele pred julijem začno preganjati trote, je to znamenje, da je paša ponehala in je lakota pred vrati.

§ 23. *Od sterdi ali medú za klajo, in kako se morajo čbéle pasti z' njim.*

Podana so natančna navodila, kako se pripravlja med za krmljenje in kako in kdaj se ga poklada v panj. Jonke pravi, da se sladkorja, sirupa, slada, medice ali drugih sladkih reči, razen v najhujši potrebi, nikoli ne sme ponujati čebelam, ker so vse take nenavadne jedi vselej škodljive mladi zalegi in večinoma to pripelje do gnilobe zalege.

§ 24. *Od klajnih koritic.*

Podaja mere svojih koritcev za krmljenje, ki morajo imeti vanje umerjene pokrovce z luknjicami, da lahko čebele pijejo med, ne da bi se pri tem umazale ali celo utonile.

§ 25. *Od roparc ali ropnic.*

Opisuje, kako so videti čebele roparice, kakšni so znaki ropanja in kako preprečujemo njegov nastanek.

§ 26. *Od sovražnikov čébél.*

Jonke našteva razne živali od sršenov, os, mravelj in pajkov do miši in medveda. Pravi, da so med ptiči najhujši srakoperji. Nadalje pravi, da »se vlastovkam in pastaricam krivica déla, če se za nar huji čbélne tatice imajo, ker se té véči del le od muh in komarjev živé, in na čbéle malo ali pa nič ne porajtajo«. Presenetljivo je, da nekateri naši čebelarji še do danes niso sprejeli te resnice.

§ 27. *Od posébnih zéliš in dreves, s' kterih čbele nar več naberejo.*

Temeljit pregled, kje vse čebele nabirajo med. Jonke pravi, da čeprav čebele dobe veliko medu iz *mane* ali *rožde*, ki jo ližejo z listov nekaterih dreves, ga vendarle največ dobijo na cvetju, med katerim je na prvem mestu *ajda* ali *jéda*. Če je vreme ugodno, je na ajdovi paši silno veliko medu, družinam se lahko doda dve ali tri naklade, ali pa se jih dvakrat ali še večkrat prežene v prazne panje in ostanejo še vedno dobre za rejo.

Naštete so številne medovite rastline, med gozdnimi drevesi je *nepreplačliva* lipa s svojim dišečim cvetjem. Za lipo pa Jonke pravi, da prvo mesto zasluži *predragi* kostanj, še zlasti zato, ker cveti v času, ko se je nehala že vsa druga čebelja paša. Čebele se imajo prav dobro v bližini jelovih in smrekovih gozdov. V čebelarskem zanosu Jonke pravi, da bi bilo treba obilne bukove, hrastove in brezove gozdove počasi spremeniti v jelove, kostanjeve in lipove, puste, nerodovitne in gole prostore pa zasaditi s kostanjem.

§ 28. *Nektere posébne pravila ali regelce, in nekteeré posébne namére per čbelarstvu.*

Bralcu ponuja številne koristne nasvete, kako čebelariti. Ponovno poudarja pomen hranjenja čebel in mlade matice, ki naj ne bo starejša od treh let. Vsak previden čebelar

si zmeraj napravi zalogo, »kake cénte medu za klajo ... de bo mogel svojim čbélam tudi v' slabih létinah in o vsih časih potrebe pokladati«. Pri izpodrezovanju in podiranju naj čebelar ne bo prelakomen in naj raje vzame premalo kot preveč. Spomladi in poleti naj ima čebelar vedno pripravljenih nekaj matic, če jih bo slučajno potreboval.

Poudarja pomen preseljevanja čebel v kraje z boljšo pašo, kar je treba narediti s posebno previdnostjo, in sicer »per nóši po varnih žénskijh na glavi, per vožnji pa na nalaš za to napravljenih vozéh, kteri se gugljejo, ali na tako imenovanih čbélnih legnarjih, in vselej po nóči, ali pa zjutrej prav zgodej ...«.

Pridnost in delavnost čebel se ravna po rodovitnosti njihove matice. So pa čebele lahko malo večje ali manjše od drugih. Razlog za to Jonke pravilno razlaga, »ker per izvaljenji vsake čbéle zastane v' njenim piskercu tenka mrenica ... in tako je piskerc zmiram tesneji in manji, zato so čbéle izvaljene iz starih piskercov, v' kterih je bila že velikokrat zaléga vsajena, nekoliko manji od unih, ki se iz prav novih piskercov izvalé.« Zato naj se noben panj ne pusti več kot 3 ali 4 leta.

Kako naj se čebelar prav ravna pri svoji čebelni reji, Jonke povzema v petnajstih točkah, za katere lahko rečemo, da so koristne tudi še za današnji čas. Tako v četrti točki pravi, da je treba imeti močne čebelne družine v dovolj velikem panju, »zakaj iz panjú, ki ima 30 000 čbél, jih zmiram lahko 18 000 na pašo izléta, družih 12 000 pa notranjo gorkoto ohrani, in domačo reč oskerbljujejo; panj 15 000 čbél nasproti jih more komej 5000 na med poslati, družih 10 000 pa potrebuje doma za ohranjanje toplote in druge opravila.« Ni kaj dodati! To se dopoveduje čebelarjem še v današnjem času, le da se govori o nekoliko višjem številu čebel.

§ 29. Od čbélniga pika.

Pri vsej pazljivosti pri delu s čebelami se čebelar vendarle ne more ogniti temu, da bi ga kakšna včasih ne »kušnila«. Zanimiv je nasvet, da je treba strup iz rane iztisniti in jo hitro namazati z medom, če tega ni, pa nanjo zmečkati trota ali kakšno čebelo, »nar bolje pa tisto samo, ki je vpíčila, ker mora zavolj zgube zela tako umréti ...«

§ 30. Nektere perprave in orodja, ktéra so per čbelarii posebno potrebne.

Jonke knjigo končuje s seznamom v štirinajstih točkah, kaj čebelar vse potrebuje pri delu s čebelami, »de jih bo mogel prav rediti, in kakor se gre z' njimi ravnati.«

Krajnski čbelarčik 1844

Predgovor perviga natisa

Besedilo je enako kot v prvi knjigi.

Predgovorčik družiga natisa

Avtor pravi, da je ta natis v več krajih popravljen zaradi novih spoznanj, dodana so mnoga nova izkustva, ves denar od te knjige pa je namenjen za »podpora ene pobožne naprave«.

Vsebina je razdeljena na 32 paragrafov.

§ 1. *Od čebél sploh.*

Besedilo v tem paragrafu je močno skrajšano in nekoliko spremenjeno.

§ 2. *Od mnogih plemén ali sort čebel.*

Besedilo je ostalo enako kot v prvi knjigi.

§ 3. *Od maternice.*²²

Kot že omenjeno v komentarju prve knjige, je avtor spremenil podatke pri starosti matic, v precejšni meri pa poglavje dopolnil z novimi ugotovitvami. Zanimivo je njegovo razmišljanje, kako sploh pride do matice, tu pravi: »*Maternice se izléžejo iz ravno tiste zalége kakor délavne čbéle, če se jajčki, iz ktérjih imajo maternice izléči se, v' maternične piskerce dénejo, ali pa če jih čbéle vanje prenesejo ... ali je morebiti že dovolj, de se izléže v' svojim kraljévim z' veliko potrata voska narejenim piskercu ... ali pa ji morebiti tudi kakošno bolji hrano dajejo kòt drugi čbélni zalégi.*« Razmišljanje je v glavnem točno! Še vedno pa oporeka dejstvu, da bi čebele lahko zalegale trotovsko zalego.

Zmotno je Jonkejevo razmišljanje, da čebele lahko trotje jajčece prenesejo v matičnik in se izvali trotu podobna matica, le z malo daljšim telesom, ker pa je moškega spola, ni za nikakršno zalego.

§ 4. *Od zgube maternice ali jalovine.*

V prvi knjigi to obravnava v § 20. Besedilo je podobno, Jonke nekoliko natančneje piše, kako pomagamo brezmatični družini z dodanim satom mlade zalege, da si čebele same vzrede matico, vendar pa postopek odsvetuje, ker preteče okoli 50 dni, preden se pojavijo nove mlade čebele, in do tedaj družina preveč oslabi in od nje ni dobička.

§ 5. *Od prašenja ali obhóda maternic.*

Jonke ponavlja zmotna mnenja, ki jih je v prvi knjigi zapisal v § 19. Oporeka namreč mnenju, da bi se matica oplemenila zunaj panja, češ da mlada matica dobi »*zmóžnost jajca léči, ali zalego staviti, še le devéti ali deséti dan svoje starosti, do ktériga časa v' panju nima nobeniga opravila; zatorej si ta čas v' veselje oberne, ter vsak dan o poldanskih urah enekrat iz panja in v' panj zleti. Ta kratkočasnost maternic zunaj njih prebivališa se imenuje prašenje ali obhòd maternic.*« Pravi, da nekateri iz tega sklepajo »*de mlade*

²² V opombi pod črto pravi, da je na visokem Gorenjskem maternica, sicer matica in mačica.

maternice takrat na svóje opleménjenje létajo, in pravijo, de so zunaj panjev od trótov opleménjene«. Da bi svoje mnenje potrdili, pravijo da imajo matice na koncu svojega prašenja, to je 8. ali 9. dan, na zadku sledi parjenja s troti. Jonke pravi, da je zadnji del života bolj odprt videti, ker je to menda znamenje njihovega popolnoma zrelega jajčnika in njihove dozorele nosečnosti, ker taka matica večinoma že drugi dan začne zalegati. Nadalje pravi, da mnenje, da se matice pariyo s troti zunaj panja »menda še zato ni resnična, ker so tiste maternice, ktere ob času prašenja svojih panjov še zlo ne zapusté ne, po tem pretečenim času vender tudi rodovitne in zmožne zalégo staviti«.

Podrobno opisuje, kakšni nevarnosti se matica izpostavlja pri svojem prašenju izven panja, ko lahko postane plen ptičev ali sršenov. Opozarja, da matica lahko zaide v drug panj, zato je treba njihovim panjem narediti kakšna posebna znamenja, da jih laže najdejo.

Zanimivo je, da ne oporeka več mnenju drugih čbelarjev, da tudi delavke lahko nesejo trotovska jajčeca, kot mu je oporekal v prvi knjigi.

§ 6. *Kako se zamore čbelar z' maternicami preskerbėti, in jih dàlj časa per življenju ohraniti.*

Paragraf je dodan na novo. Daje navodila, kako lahko pridemo do mladih matic iz rojev s pevko, ali tako, da čebelam dodamo sat z mlado zalego.

§ 7. *Od materničniga pétja.*

V prvi knjigi je to § 14. Jonke pravi, da nekateri čbelarji mislijo, da je petje matice skupaj klicanje čebel, ki so odbrane za novi roj, in napoved, da se bliža čas rojenja. On ostaja pri svojem mnenju, da je to znamenje, da se mlade matice preganjajo in si strežejo po življenju, kot je zapisal v prvi knjigi.

§ 8. *Od délavnih čebel.*

Paragraf je močno dopolnjen, avtor je dodal številne podatke o življenju in delu čebel delavk. Navdušuje se nad potekom dela čebel v panju in izven njega. »Čudno je per čbélah, de tudi nar mlaji, ne da bi se bila učila, célo zidavstvo tako dobro zna, kakor nar starji ... vse čbéle imajo tako rekoč, le en um in eno voljo.«

Ponovno poudarja, da je treba imeti močne družine, ker le od njih ima čbelar koristi. Varovati se mora čbelar vsega nenavadnega, preumetnega ali prepametnega ravnanja s čebelami in naj jim pusti, da žive po svoji naravi. Skrbeti mora za pridno krmljenje, na enem čebelnjaku pa naj ne bo več kot 40 družin, ker bi jih večje število ne prineslo dobička. Vsekakor nauk, ki bi ga marsikdo moral upoštevati tudi danes!

§ 9. *Od čbél'niga pika.*

V prvi knjigi je to § 29. Nekaj besedila je dodanega, med drugim tudi to, da je na želu več nazaj zakrivljenih kaveljčkov, ki onemogočijo čebeli, da bi želo izdrila, kadar nas piči. Pravi, da v veliko čbelarskih knjigah priporočajo pičeno mesto namazati s sivkinim žganjem. In na koncu še sporno mnenje, da čebele poznajo čbelarja po duhu.

§ 10. *Od trotov.*

Paragraf je razširjen z nekaterimi novimi ugotovitvami. Jonke pravi, da nekateri naravoslovci ugotavljajo, da imajo troti res pravi spolni organ, s katerim se prav naravno združijo z matico. Kajti, če se stisne trotov zadek, se pokažeta iz njega dva mesnata vilicam podobna rožička, ki sta spolni ud, s katerim se združijo z matico; in ker trot ni več v stanju, da bi ud spravil nazaj, mora umreti; pravijo, da se vsak trot lahko združi z matico samo enkrat. Jonke še vedno misli, da matica sprejme svojo rodovitnost od matere ali babice.

§ 11. *Od ulnjaka ali čbelnjaka.*

Paragraf je v precejšnji meri dopolnjen in razširjen. V opombi pod črto za ime čbelnjak dodaja še izraz *ulnik*. Dodaja veliko podrobnosti, kako je treba postaviti čbelnjak, in da mora biti prilagojen za različne vrste panjev. To je, drugačni za stoječe in ležeče panje, drugačni za »*slamnate pletarnike ali pehare, in spét drugači za tružčnike, to je za take panjeve, ki so iz ene na drugo postavljenih tružic ali škatlic.*«

Pri navodilih za ureditev okolice čbelnjaka dodaja še nasvet, da se tam, kjer ni primernih dreves za usedanje rojev, v času rojenja vsadijo umetna drevesca. Ko ovenijo, jih je treba zamenjati z novimi zelenimi.

§ 12. *Od divje čbelarije in panjov ali čbélnih prebivališ ali panjev.*²³

Jonke je razširil tako naslov paragrafa (v prvi knjigi je to § 7) kot tudi vsebino. Razširil je tudi zanimive informacije o gozdnem čebelarjenju, ki se še prakticira v Rusiji, na Poljskem in v nekaterih predelih Ogrske.

Opisuje razne tipe panjev, ki jih uporabljajo čbelarji, med njimi so tudi '*zvotljeni terkli ali korita*'²⁴, ki se navadno panjevi imenujejo«. Za panje, ki jih uporablja sam, podaja enake podatke kot v prvi knjigi. Zanimiva je navedba, da za izdelavo panjev uporablja bukov les, saj sta bila v splošni uporabi smrekov in jelov.

Govori o prednosti *tružčnikov*, to je panjev iz ene na drugo postavljenih *tružic*, kot jih imenuje. Prostornina panjev se lahko poveča z dodajanjem *naklad* ali *podklad*. Podobne nasvete zasledimo že v 2. polovici 18. stoletja, pri Antonu Janši in Petru Pavlu Glavarju, in pomenijo nakladno čebelarjenje.

§ 13. *Kako je s' čbélami po zimi ravnati.*

Nasveti so podobni kot v prvi knjigi.

§ 14. *Kdaj so čebéle vùn postaviti.*

Prenašanje panjev v prezimovališča za današnje čase ne pride več v poštev. Jonke pa daje zanimive napotke, kako pri žrelu panjev ugotavljamo prisotnost matice v njih, in takojšnje pravilno ukrepanje, če se izkaže, da so osiroteli.

²³ V že omenjenem delu Aus Unterkrain, 13(1857): 225 – 226, objavljenem v Bienen-Zeitung, Filip Rothschild pravi, da »opravljanje čebel po Dzierzonovi metodi sva poskusila, kolikor je meni znano, samo župnik g. Jonke in jaz«. Jonke v obeh knjigah ne omenja, da bi v svojih panjih imel premično satje.

²⁴ Mihelič (1955 b: 53) pravi, da je tu prvič omenjeno ime korito.

§ 15. *Od prašenja čebél.*

Nov, zelo kratek paragraf. Jonke pravi: *»prašenje čebél se zgodi, kadar mlade čbélice prvi pót izletijo ... in z' vesélím rôju podobnim glasam kratek čas létajo ...«*

§ 16. *Od rojenja čebél.*

Besedilo je ponekod enako kot v prvi knjigi, dodano pa je besedilo § 11 iz prve knjige. Dodal je znamenje, da bo panj kmalu rojil, ki mu danes posvečamo premalo pozornosti, namreč *»po nôči pokrovce od trotovskih piskercov, ki jih čbéle ne morejo tako lepó obdélati, kakor piskerce délovnih čebél²⁵, iz panjú nosi, in če zvečer in po nôči še močno šumi, rôji navadno žé drugi dan.«* In še eno točno opazovanje, da bo družina rojila: cvetnega prahu, ki ga čebele prinesejo domov, ne spravljajo z nog, *»stemúč čakajo raji domá, kdaj bo čas vzdigniti se.«*

Govori o primerih, ko gredo vse čebele skupaj z matico ven. To je v slučaju, če imajo v panju hudo gnilobo, če so voščene vešče s svojimi zapredki uničile del satja, če se mravlje zbirajo okoli panja in silijo vanj, ali če se v panju naseli več ščurkov, katerih smradu ne morejo prenesti in raje zapustijo panj, zalego in med, kot da bi jih zagrabile in izvlekle s silo. Nadalje omenja, da *beraških rojev* (roj lakotnik), o katerih veliko govorijo nekatere čbelarske knjige, pravzaprav ni, ker čebele pri popolnem pomanjkanju paše raje skupaj umrejo, kakor da bi v takih okoliščinah rojile in se delile; ker *»mende žé po svoji naturi vedó, de morajo v' novim in praznim stanovanju préđ lakote umréti, kakor v' starim, kjer imajo vsaj gotovo satovje, v' ktéro zamorejo méd per nastopljenju bolji paše spravljati, in za prihodno s – hraniti.«*

§ 17. *Od ogrébanja ali vsajanja rôjev.*

Besedilo je delno vzeto iz prve knjige (§ 12), delno pa dopolnjeno. Natančneje je opisano, kako je treba pripraviti panj za naselitev. Jonke pravi, da je dobro vzeti kak lep bel sat, ga na vrhu malo staliti in prilepiti na strop panja. Čebele bodo lepo gradile, v smeri, kot jo ima dodani sat. Odklanja, da bi se panj znotraj mazal z raznimi zelišči, pravi pa, da je dobro pomazati z medom na mestu, kjer želimo, da bo vsajeni roj začel graditi. Spet poudarja, da je treba slabe roje združevati in čbelariti z močnimi družinami.

Jonke pravi, da prvce s staro matico lahko namestimo kjerkoli v čbelnjaku, pevcev z mladimi maticami se pa ne sme postaviti v sredo drugih panjev, ampak vedno na rob, da tako matica pri prašenju pomotoma ne zaide v tuj panj.

§ 18. *Od nekterih vladín ali regelc, po ktérah se je per rojenju čebél posébnó ravnati, in od nektérah posébnih permér, ki se znajo per rôjih naključiti.*

Nekoliko spremenjen naslov kot v prvi knjigi (§ 13). Besedilo je v glavnem povzeto iz prve knjige, nekateri odstavki pa so dodani, tako da je obseg besedila precej narasel. V prvi knjigi so nasveti podani v osmih točkah, v tej pa v sedmih.

§ 19. *Kako se panjovi s' sklepanjem ali združevanjem močnejí storé.*

Glavnina besedila je iz prve knjige, zadnji trije odstavki pa so dodani. V njih je razlaga, kaj storiti, da pridemo do močnih družin.

²⁵ Da mlada delavka lahko zapusti celico, kjer se je razvila, zgrize pokrovec v celoti, trot pa ga samo obgrize in pokrovec ostane cel.

§ 20. *Od persiljencov ali kunštnih rôjev.*

V prvi knjigi (§ 17) govori o *odrojih* ali *odvzetih rojih* ali *umetnih rojih*, sedaj pa o *prisiljencih*. Nasveti so podobni kot v prvi knjigi.

§ 21. *Kako so čbèle pregnati*

V celoti je tu besedilo iz prve knjige in prav toliko besedila še dodanega, dodatna navodila, kako in zakaj preženemo čebele v drug panj.

§ 22. *Od čbélnih bolézin.*

Na začetku je skoraj dobeseden prepis iz prve knjige, sledijo pa vložki novega besedila. Jonke pravi, da pri čebelah pravzaprav ni nikakršne grize, ker če bi res bila, bi se pokazala ob vsakem letnem času. Po njegovem se pojavlja v slabih panjih, ker morajo čebele napenjati svoje telesne moči, kar jih oslabi in upeha; v hudih zimah morajo delati toploto z utripanjem kril, da so čedalje trudnejše in oslABLJENE, in slednjič ne morejo več držati blata v sebi.

§ 23. *Od sterdí ali medú za klajo.*

Razpravljanje o tem, kako se dobi med iz satja, in o tem, kateri med je za čebele najboljši.

§ 24. *Od čbélné klaje.*

Prvi del besedila je zelo podoben kot v prvi knjigi, dodano pa mu je besedilo iz § 23 prve knjige. V glavnem so to navodila, kako in koliko je treba nahraniti čebele

§ 25. *Od klajnih koritic.*

Besedilo je iz prve knjige (§ 24), dodano pa mu je tudi novo. Pravi, da so lahko »lončéne, porcelanaste in stekléne ali glažnata koritca ...« Omenja, da imajo nekateri čebelarji namesto »klajnih koritic kupice ali pa steklenice (fлаše) ...«

§ 26. *Od terganja in podrezovanja čébél.*

Nov paragraf, nekaj besedila je iz prve knjige, §28 (str. 81). Jemanje medu je bilo v Jonkejevem času možno edino na način, ki ga opisuje. Pravi, da »se vzame čbélam ali le odvečni děl medé, kar se imenuje čbéle podrezovati, ali pa se pomoré z' ognjem in žveplam, de se jim ves méd, ki je v' panju, vzame, kar se pravi čbéle tergati.« Jonke žveplanja čebel ne obsoja, pravi le, da se to ne bi smelo početi s tisoči in tisoči panjev, ampak bi morali pustiti panje z novim satjem in mladimi maticami. Z izpodrezovanjem se naredi prostor, da čebele gradijo novo satje, pravi, da bi se moralo to ponoviti pravzaprav vsake tretje leto.

§ 27. *Od čbélnih sovražnikov.*

Besedilo je v glavnem táko kot v prvi knjigi, vendar pa lastovk Jonke ne jemlje več v bran in jih našteva med ptiči, ki »so veliki prijatli sladkiga čbélniga mesa.«

§ 28. *Od roparc ali ropnic.*

Jonke v glavnem povzema besedilo iz prve knjige, dodaja pa še nove ugotovitve in nasvete, kako se ubraniti te nevšečnosti. Čisto stvarno ugotavlja, da je čebelam prirojeno nabiranje medu, kjer koli ga dobe. Če ga ni na travniku ali gozdu, ga pač skušajo dobiti drugje...

§ 29. *Od kupovanja čébel.*

Jonke daje navodila, na kaj mora biti čbelar pozoren, ko kupuje čebele. Če jih kupuje zato, da bodo ob cvetenju ajde nanosile med, naj imajo panji polno izdelanega satja, če pa kupuje za rejo, naj pazi, da je matica rodovitna in na novem satju. Opozarja, da čebel »nikdar na boljim kraju kupiti, in na slabjiga prenesti«. Tako kot pač splošno velja pri kupovanju živine za rejo.

§ 30. *Od preselovanja čébel.*

Del besedila je v prvi knjigi objavljen v § 28. Daje napotke, kako je treba pripraviti panje za prevoz. Ker se mlado satje, ki je krhko, rado podre, pravi, da je treba pri panjih s takim satjem »s' kakim dolgim svédram skoz njih novo satje ene dni pred preselovanjem ene paličice vtakniti, de čbéle satje na nje perterdijo ali perlotajo«²⁶.

§ 31. *Od posébnih zéliš in dreves, s' kterih čbele nar več naberejo.*

Dobeseden prepis besedila iz prve knjige, z nekaj slovničnimi popravki, na koncu nekoliko skrajšano.

§ 32. *Nektére orodja, ktére so per čbelariji potrebne.*

Kot v prvi knjigi tudi v tej potrebna orodja našteva v štirinajstih točkah, ki pa so nekatere malo spremenjene ali dopolnjene. Tako je v tretji točki zapisal, da je potrebna »dobra puša za ptiče stréljati ...« Pa se je v prvi knjigi pokazal v tako lepi luči !

Avtor zaključuje z besedami: »Druge per mnogih opravilih s' čbélamí še potrebne reči in orodja boste prebrisaniga čbelarja pamet in skušnja nar bolje učile«.

Mnenje tujih strokovnjakov o knjigi Krajski čbelarčik 1844.

Izid knjige je pritegnil pozornost tudi tujih čbelarskih strokovnjakov in so o njej podali svoje mnenje. V nemškem glasilu Bienenzeitung je leta 1846 izšla recenzija²⁷, katere avtor je podpisan samo s črko K²⁸. Strokovni pregled je narejen po paragrafih, kjer ima avtor pripombe. Nekatere so malenkostne, omenili bomo nekatere pomembnejše. Avtor v § 3 zastopa mnenje, da delavke ne morejo zalegati jajčec, čemur recenzent upravičeno nasprotuje, prav tako nasprotuje mnenju, da prestare matice zalegajo samo še trote. Pa seveda nima prav.

Avtorjevemu mnenju v § 5, da se matice ne oplemenijo s troti zunaj panja, recenzent upravičeno nasprotuje. Za § 8, ki obravnava čebele delavke, recenzent pohvalno pravi, da je tu

²⁶ Pri koših je bila že ustaljena praksa, da so skoznje, tudi če jih niso prevažali, za oporo satju namestili po dve paličici na križ.

²⁷ K. Rezension der theoretischen und praktischen Anleitung zur Behandlung und Pflege der Bienen. 2(1846)7, str. 80 in št. 8, str. 88, Bienenzeitung.

²⁸ G. Kirsten. V: Seifert. Bemerkungen zu Bemerkungen. 5(1849)17, str. 16, Bienenzeitung.

na primeren način poudarjeno glavno načelo, da si mora čebelar prizadevati, da bi vedno imel močne in živalne panje.

V § 10 avtor pravi, da so vsi troti moškega spola in namenjeni oprashaevanju matic. Ker pa avtor pravi, da doslej še nikomur ni uspelo videti, kako naj bi se zgodila združitev matice in trota, recenzent domneva, da avtor ne more poznati številnih spisov o tej okoliščini. Nadalje pravi, da avtor navaja kar precej okoliščin, ki bolj govorijo proti moškosti trotov kot za njo, in jih pravzaprav navaja zato, da lahko izjavi: »*Ta predmet zato še vedno ostaja skrivnost narave in pridržan nedoumljivi Božji modrosti*«. Recenzent pravi, da avtor zasluži vso pohvalo za svoje mnenje v § 19, zlasti za stavek: »*Roje neenakih matic, t. j. mladih in starih matic, se nikoli ne sme združevati*«. Nadalje recenzent pravi, da paragrafi 20 do 32 zaslužijo pohvalo.

Recenzent za zaključek pravi, da mora dati celokupno oceno o knjižici, v kateri je sicer našel veliko resničnega in dobrega, ki pa je ne more brezpogojno priporočati, ker pač vsebuje tudi še precej zastarelega, in ker v našem času v naši domovini že obstajajo odlična dela o čebelarjenju. Vsekakor je to prestroga ocena, kranjskemu čebelarju v tistem času ni bila na razpolago nobena druga odlična knjiga, napisana v njemu razumljivem jeziku.

Jonke se je na kritike recenzenta K. obširno odzval naslednje leto v časopisu *Illyrisches Blatt*²⁹, obenem pa je, kot sam pravi, odgovor poslal tudi v časopis *Bienenzeitung*. Reagirajl je prizadeto, pravi, »*ker pa je videti, da ta recenzent sam nima pravega vedenja o čebelarjenju, ker namreč v svoji recenziji prikazuje kot neresnično tisto, kar je resnično ... bom vsem tujkajšnjim prijateljem čebel ... v presojo predložil netočnosti, ki jih v svoji zmoti navaja gospod recenzent ...*«. Potlej ponovi, kar je napisal recenzent, in na to da svoj odgovor.

Glede vprašanja, ali delavke lahko zalegajo jajčeca, pravi da »*ne morem dojeti, kako gospod recenzent napačno mnenje, namreč da čebele delavke zalegajo jajčeca, lahko razglašaja za resnično dejstvo in mi to očita, kajti tega čebele delavke še nikoli niso delale in po svoji naravi tega tudi ne bodo mogle storiti, o čemer se lahko prepriča vsak čebelar ...*«. No, Jonke tu seveda nima prav. Še vedno tudi vztraja pri trditvi, da je »*zmotno prepričanje, da troti matico lahko nujno oplodijo samo zunaj panja, kajti to ni res in doslej tudi še nedokazano*«. Je pa točna Jonkejeva trditev, da »*matica, ki že zalega, nikoli več ne zapusti panja, razen če izleti skupaj z rojem*«, kar mu recenzent oporeka.

Glede načina vzreje rezervnih matic, ki mu recenzent oporeka, Jonke korektno pravi, »*da lahko celo najmanjša skupina čebel brez matice iz enega sata z zalego, če je le sposobna, da ga primerno zasede in s svojim brenčanjem doseže primerno toploto, vzredi popolne in primerne matice iz navadnih jajčec ...*«

Glede načina oprashitve matice pa se izgovarja: »*pravim samo, da še ni znano, na kakšen način troti oprashijo matico, in da je to še vedno skrivnost narave – tako, kot je to tudi plodnost matic, ki so se rodile v mesecih brez trotov, namreč januarja, februarja in marca, saj vendar takrat ni nikjer nobenega trota, razen v brezmatičnih panjih trotovcih*«. V navedenih mesecih se v družinah matice seveda ne polegajo.

Glede recenzentovega zaključka, da knjižice ne more priporočati brez pridržka, Jonke odgovarja: »*O tem končnem sklepu gospoda recenzenta lahko z vso pravico rečem, da moja knjižica o čebelarjenju njegovega priporočila sploh ne potrebuje, ker se s svojo vsebino pri-*

²⁹ Jonke, Georg. Bemerkung des Georg Jonke über die in der baierischen »Bienenzeitung« erschienene Recension seines Bienenwerkchens. (1847)33, str. 129-130, št. 34, str. 134-135, št. 35, str. 139 in št. 36, str. 142-143, Illyrisches Blatt, Zeitschrift für Vaterland, Kunst, Wissenschaft und geselliges Leben.

poroča sama. Vsebinska namreč temelji na mnogoletnih izkušnjah in na vedenju, ki je bilo pridobljeno z lastnimi poskusi. Opira se na neovrgljive dokaze, zaradi česar ta razprava trdno stoji in ostaja neomajna kot hiša, ki je zgrajena na skali, tudi spričo vse kritike in vsakega napada. Kajti knjižico so priznali kot dobro in obče koristno delo ne le najbolj izkušeni čbelarji Ilirije, temveč tudi več drugih slavni čbelarjev iz drugih dežel, saj vsebuje vse resnice, ki jih čbelar potrebuje, in knjižice v osnovi nihče ne more dolžiti, da vsebuje netočnosti.»

Z vprašanji, povezanimi z opravitvijo matice, se Jonke ne more pomiriti tudi v zaključnem nadaljevanju. Pravi, da je v čbelarski stroki več novejših avtorjev, ki so prepričani, da so s svojimi novimi hipotezami in razglabljanji našli kamen modrecev, toda v resnici še vedno tipajo po temi nevednosti. In nadaljuje: *»Tako vidijo na primer v svojih zmotnih mnenjih glede čbelarjenja nova odkritja, na primer, da lahko trot oplodi mlado matico samo na prostem v zraku, in da se morajo te mlade, deviške hčere tako dolgo zadrževati na svojem svatovskem poletu, dokler nimajo sreče, da med troti, ki se nahajajo v zraku, naletijo na nekatere, ki so jih pripravljene izbrati za soproge, in da bi morale v nasprotnem primeru ostati neplodne, če ne bi bilo vedno še nekaj trotov; nadalje, da tako navadne čebele delavke kot tudi neoplojene matice zalegajo navadno trotovo zalego, kot tudi, da stare matice, ki že zalegajo, za svoje veselje še vedno izletajo na izlete, da pa čebele mlade, že povsem dozorele matice še nekaj dni zadržujejo v njihovih celicah³⁰ in jim dajo svobodo šele takrat, ko so ta zanje določeni pripor prestale ob različnih žalostinkah in prosečih krikih.«*

Avtor zaključuje z naslednjimi mislimi: *»In čeprav zatrjuje gospod recenzent, da posedujejo v njegovi domovini bolj odlična dela o čbelarjenju, pa gre Iliriji, kateri so ta hvaljena dela o čbelah večinoma še neznan, vendarle prednost pred vsemi drugimi deželami; kajti tu v tej deželi čebele ne rojijo samo najbolj zgodaj in najbolj pogosto, temveč v primerjavi z drugimi tudi dajejo največ medu ... Tam, kjer s čebelami vedno ravnajo tako, kot je treba, in jih redno negujejo, tam tudi najbolje uspevajo in dajejo največ koristi. Zato tudi prihaja iz Ilirije največ medu, trenutno sicer na žalost vseh čbelarjev za nizke cene.«* Torej današnje nizke cene medu niso nič novega!

Kot že rečeno, je Jonke poslal odgovore recenzentu tudi v časopis *Bienenzeitung*, kjer so bili objavljeni³¹. Tematika je seveda podobna kot v glasilu *Illyrisches Blat*. Spet zavrača upravičene očitke na svojo trditve, da čebele delavke ne morejo zalegati trotov. Do te trditve so njegovi nasprotniki prišli, pravi, ker niso mogli dojeti, od kod prihaja v nekaterih panjih grbast zalega ali zalega trotov, ki jo najdemo v navadnih celicah za čebele delavke. Po njegovem mnenju in izkušnjah več čbelarjev izvira taka trotovska zalega od *nepopolnih*, tako imenovanih *starostnih matic*. To naj bi bile matice, ki so jih čebele vzredile iz prestare zalege, potem ko so prišle ob svojo pravo matico, in se le malo razlikujejo od delavk.

Jonke ponovno nasprotuje mnenju, da naj bi se matica lahko oprasila le izven panja. Ne razume, zakaj bi *»te kraljevske hčere svoje baje njim namenjene ženine morale iskati*

³⁰ Ko se izleže prva mlada matica in začne peti z značilnim tutanjem, ostalim godnim maticam čebele agresivno preprečujejo, da bi zapustile matičnik, v katerem se oglašajo z značilnim kvakanjem. Ko končno mlada matica izleti z rojem, v splošnem razburjenju, ki je tedaj v panju, marsikateri matici uspe pobegniti iz matičnikov svojim stražarkam in se pridružijo roju. Zato je v roju s pevko navadno po več matic in tak roj na začetku lahko sedi v več gručah.

³¹ Jonke, Georg. Bemerkungen des G. Jonke über die in dieser Zeitung erschiene Rezension seines Bienenwerkes. 3(1847)5, str. 40, šte. 6, str. 48, šte. 7, str. 54-56, šte. 8, str. 63-64 in šte. 11, str. 87-88. *Bienenzeitung*.

posamezno šele v zraku, saj bi jih izmed tisočih lahko izbrale kar v panju, saj mora spolni nagon pri tesnejšem stiku učinkovati močneje kot na večjo razdaljo.

Seifert³² je podal nekaj izkušenj glede rojev lakotnikov, o katerih govori Jonke v paragrafu 16.

V razpravo se je vključil tudi Stüß³³. Nasprotuje Jonkejevemu zapisu, da troti ne izletavajo pred 11. uro, in pravi, da ob 8. ali 9. uri mlade matice običajno izletavajo na ženitovanjski let. Strinja se s trditvijo recenzenta K., da mlado matico ob popolni zrelosti dostikrat še nekaj dni zadržujejo v celici, čemur je Jonke nasprotoval. In pravilno zaključuje »od kod bi sicer izviral razlika glasov pri kvakanju in petju (tutanju)«.

Stüß se je obregnil ob Jonkejevo trditev, da bodo čebele prej rojile iz prevelikih kot iz majhnih panjev, in pravi, da je povečanje čebeljih bivališč sredstvo proti rojenju. Zanj velja pravilo, da velika, obsežna bivališča dajo več medu, ozka, majhna pa več rojev.

Ob različnih opažanjih, ki jih je zbral pri branju časopisa Bienenzeitung, se je F. B. Busch³⁴ grobo obregnil ob Jonkeja, češ da je ženitovanjski let matic razglasil za »neumnost«. Pravi, da nič ni bolj udobno, kot da se ne posvetiš študiju bioloških del in sam ne opazuješ, pa namesto tega stvari, ki jih je res z lahkoto mogoče ugotoviti, razglasiš za pridržane Božji modrosti. Svoje mnenje zaključuje z besedami: »Kar ponuja se mi ugotovitev, da hočejo matice, ki pojejo in kvakajo, izvesti glasbeni oratorij v čast tistih čebelarjev, ki v znakih oprášenosti na mladih maticah, ki se vrnejo z ženitovanjskega leta, ne vidijo tega, kar so, temveč mislijo, da so samo znamenja poročne zrelosti in bližnjega časa rojstva. To pa se mi zdi čisto tako, kot če bi pri nosečih ženskah trdili, da ni bil pred nosečnostjo spolni odnos in da je nosečnost zgolj znamenje za ženitovanjsko rodovitnost«. Torej, z drugače mislečimi v Jonkejevih časih niso delali v rokavicah!

Jonke se je odzval na Süßovo in Buschevo pisanje³⁵. Polemizira glede časa izletanja trotov in ponovno vztraja pri svojih navedbah glede parjenja matic, pravi pa, da nikoli ni trdil, da ni mogoče, da bi do oprášitve mladih matic prišlo tudi zunaj panja. Še vedno pa misli, da mora naravni nagon v bližini in ob dotiku učinkovati močneje kot na daljavo.

Na Buscha se obrača spravljivo in za sebe pravi, da se še vedno prišteva med nepopolne poznavalce narave in preproste čebelarje, kajti v čebelarstvu mu je še vedno veliko stvari nejasnih, čeprav ga na veliko in z uspehom opravlja že več kot 45 let. Buscha prosi, da mu odgovori na vprašanja, ki jih je zapisal v štirinajstih točkah. Nanašajo se predvsem na sporna vprašanja glede razmnoževanja in leženja jajčec, pa tudi na druga zanimiva vprašanja s področja biologije čebel.

Busch se je odzval v obširnem odgovoru³⁶, ki ga je začel z besedami: »Gospod župnik Jonke me je najverjetneje narobe razumel; ni mi namreč prišlo na pamet, da bi trdil, da si drznem dajati odgovore glede vseh dvomljivih vprašanj glede biologije čebel. Čim bolj namreč človek raziskuje to biologijo, tem bolj spoznava omejitve človeškega duha. Izrekel sem se

³² Seifert. Bemerkungen zu Bemerkungen. 5(1849)17, str. 16, Bienenzeitung.

³³ Stüß. Erfahrungen, welche den Behauptungen des Herrn G. Jonke im Jahrgang 1847 Seite 63 sg. widersprechen. 5(1849)15, str. 116, Bienenzeitung.

³⁴ Busch. Bemerkungen verschiedener Art, wie Sie sich mir beim Lesen der Bienenzeitung aufbringen. 5(1849)16, str. 124-126, Bienenzeitung.

³⁵ Jonke. Bemerkung. 5(1849)22, str. 173-175. Bienenzeitung.

³⁶ Busch. Erwiderung auf Herrn Pfarrer Jonke's entgegende Bemerkungen in Nr. 22 der B.Ztg. 1849. 6(1850)16, str. 127-128, Bienenzeitung.

samo proti temu, da bi razglašali za neumnost zapažanja drugih ljudi, ki imajo na svoji strani veliko verjetnost in katere potrjujejo najbolj skrbna opazovanja, in da bi, namesto da bi ovrgli razloge, ki jih navajajo, bralce odpravili s tem, da je to pridržano Božji modrosti. Še manj pa bi mi prišlo na misel, da bi bil prepričan ali še celo trdil, da bi človeški um zmozel celo soditi o razlogih, zaradi katerih je Stvarnik nekaj uredil tako in nič drugače ... Če pa hoče gospod župnik Jonke vedeti, kaj je moje mnenje, bom rad pripravljen, da ga bom posredoval v tem časopisu, kolikor se to ni že zgodilo. Prosim pa, da mi prihrani vprašanje, ZAKAJ je neki pojav tak, kot je, ker bom na tako vprašanje lahko odgovoril v zelo redkih primerih ...»

Odgovori po številkah, kot so zastavljena vprašanja, so jasno formulirani in v večini primerov pravilni. Na Jonkejevo v knjigi večkrat omenjeno dilemo, zakaj se troti vedejo do matice tako ravnodušno, in ali bi iz tega lahko sklepali, da pride do opraitve na prav poseben način, Busch kratko odgovori, da ob pozitivnih dokazih, da troti opraijo matico, ne smemo dajati prostora domnevam. Na vprašanje glede spola delavk pa začuda odgovarja »*Po precej splošnem mnenju, tudi po mojem, so čebele delavke samo moškega spola.*»

Jonke zastavlja vprašanje, zakaj čebele gradijo matičnike navpično in ne tako kot druge celice, in sprašuje, če bi tak položaj kraljevskih celic lahko bistveno vplival na izoblikovanje plodnih organov matice? Busch meni, da jih zelo verjetno zaradi prihranka prostora gradijo na robu satov. Ker je prostor v matičniku precej večji kot v drugih celicah, to očitno vpliva na večjo izoblikovanost zadka matice, in kot posledica tega tudi njenih spolnih organov. Da hranilna kaša ne izteka iz matičnika, si Busch razlaga s tem, da čebele na robu celic, ki jih podaljšujejo, gradijo iz voska majhne jezove, jih spet rušijo in prestavljajo naprej tako dolgo, dokler celice ne zaprejo s pokrovčkom, pa tudi s tem, da je hranilna kaša želatinasta in lepilu podobna masa, ki ne bi kar zlahka odtekala. Zadnji del razlage že zadovoljivo pojasnjuje vprašanje glede iztekanja vsebine. Busch je na koncu še pristavil: »*Gospodu župniku Jonkeju pa smo dolžni zahvalo za to, ker se je dotaknil tega vprašanja, ki ga, kolikor jaz vem, ni postavil še noben avtor; še manj pa nanj našel odgovor. Meni in drugim bi bilo zelo ljubo, če bi v tem časopisu lahko dobili o tem podrobnejšo informacijo.*»

Zaključki

Pred seboj imamo Krajska čbelarčika, knjigi, ki ju je župnik Jurij Jonke napisal pred več kot poldrugim stoletjem. Zapolnili sta veliko vrzel, ki je takrat zevala pri nas na področju čebelarske literature. To je obenem prva knjižna publikacija, ki so jo objavili Kočevarji.

Jezikovno sta deli pripravljene zelo skrbno in v skladu s čebelarskim izrazjem. Zato predstavljata pomemben prispevek k slovenski čebelarski terminologiji. Ker je druga knjiga izpopolnjena, dopolnjena in deloma popravljena prva izdaja, bomo govorili samo o drugi izdaji, na katero se nanašajo tudi vse strokovne ocene, zapisane v različnih glasilih.

Delo pokriva celotno področje čebelarjenja od tehnik čebelarjenja, prevozov na paše in biologije čebel do njihovih bolezni in medovitih rastlin. Knjiga je polna praktičnih nasvetov, kar odraža avtorjevo razgledanost na tem področju. Zavedati se moramo, da je avtor čebelaril v panjih, v katerih še ni bilo mogoče premikati satja, in je bilo zato opazovanje dogajanja v čebelji družini veliko zahtevnejše, kot je v sedanjem času.

Avtor ob vsaki priložnosti poudarja, da je treba čebelariti v močnih družinah in skrbeti, da imajo vedno dovolj hrane. Zavzema se tudi za saditev medovitih rastlin, zlasti drevja.

Knjiga je doživela strokovne ocene, v katerih je nekaj kritik. Če natančno pogledamo, se kritike v celoti nanašajo na zapise o biologiji čebel, glede praktičnih vsebin, to je navodil čebelarjem, kako naj čebelarijo, pa je bil avtor deležen pohval tudi s strani kritikov.

Če predpostavljamo, da je bila knjiga namenjena čebelarjem, ki so jih zanimali praktični nasveti, kako najbolje čebelariti, je knjiga v celoti izpolnila svoje poslanstvo in bila dragocen pripomoček. Vse, kar je povezano z biologijo čebel, je - kot lahko rečemo - zanimalo izključno strokovnjake, ki so o nepravilnostih povedali svoje mnenje, pri tem pa so se tudi sami včasih zmotili. V tem zapisu bi seveda shajali tudi brez podrobnega navajanja besedil s kritikami. Nekaj pa smo jih vendarle vključili, zlasti zato, da bralec dobi predstavo, na kakšen način so takrat izražali kritike in jim ni bilo mar avtorjevih občutkov. Vendar je to vodilo k razjasnjevanju vprašanj in s tem k napredovanju stroke. Priznati moramo, da v današnjem času nismo zmožni niti podajati take strokovne kritike - niti je sprejemati in nanjo odgovoriti.

Župnika Jonkeja je kritika seveda prizadela, pri utemeljevanju svojih stališč, čeprav so bila nekatera napačna, pa ni popuščal. Mogoče to lahko pripišemo njegovemu trmastemu značaju ...

Zahvala

Zahvaljujem se prof. Doris Debenjakovi za odlične prevode nemških besedil, zasl. prof. dr. Andreju Šaleharju pa za nesebično posredovana objavljena dela v povezavi z Jurijem Jonkejem.

Literatura:

Sumper, Janez. *Slovenski bučelarček*. Izdala in založila družba sv. Mohora v Celovcu. Natisnil Jožef Blaznik v Ljubljani 1871, strani 49 – 144.

Janša, Anton. *Popolnoma podvučenje za vsse čebellarje*. Tisk Fr. Jos. Jenko, Celje 1792, 200 strani (+ 7 prilog).

Mihelič, Stane. Pregled slovenskega čebelarskega slovstva. Strani VII-XXIII, V: *Sodobno čebelarstvo, I del*. Zveza čebelarskih društev za Slovenijo, Ljubljana 1955 a, 432 strani.

Mihelič, Stane. Od ropanja čebeljih gnezd do gojenja čebel. Strani 6 – 44, V: *Sodobno čebelarstvo, I del*. Zveza čebelarskih društev za Slovenijo, Ljubljana 1955 b, 432 strani.

Zalokar, Janez. *Umno kmetovanje in gospodarstvo*. C. k. kranjska kmetijska družba, Ljubljana 1854, 390 strani.

Krajnski zibelarzhik. Založniki, oglasi, zapisi in mnenja

Andrej Šalehar*

Jonke:

»Za čebelarstvo ni vsaki, kakor za matiko«

Jonke:

»Nicht jeder, der für den Pflug taugt,
ist tauglich für die Bienenzucht«

Izveček

Za prvo izdajo Krajnskega zibelarzhika (1836) ni znan založnik, drugo izdajo (1844) pa je založil tiskar Alois Edler v. Kleinmayr. Ob izdaji obeh knjig je bilo veliko oglasnih sporočil (skupaj 28) v tedanjih časopisih, v knjižnih katalogih in leksikonih. O obeh knjigah so objavljena številna mnenja, ki so na splošno ugodna. Kritično pa je presojana Jonkejeva trditev, da se matice ne oprašijo s troti v letu. Krajnski zibelarzhik je bil leta 1857 predlagan kot učbenik o čebelarstvu za učitelje na ljudskih šolah na podeželju.

Ključne besede: Krajnski zibelarzhik, založnik, oglasi, mnenja, učbenik

Abstrakt

Krajnski zibelarzhik. Verleger, Inserate, Notizen und Meinungen -Für die erste Ausgabe des slowenischen Büchleins Krajnski zibelarzhik (1836) ist der Verleger nicht bekannt, die zweite Auflage (1844) hat die Druckerei Alois Edler v. Kleinmayr verlegt. Beim Erscheinen beider Bücher sind viele Inserate (insgesamt 28) in den damaligen Zeitungen, Buchkatalogen und Lexika erschienen. Zu beiden Büchern wurden zahlreiche, im Allgemeinen günstige Meinungen veröffentlicht. Kritisch beurteilt wurde Jonkes Behauptung, dass die Drohnen die Weiseln nicht im Flug befruchten. Das Buch Krajnski zibelarzhik ist im Jahre 1857 als Imkereilehrbuch für Lehrer an ländlichen Volksschulen vorgeschlagen worden.

Schlüsselwörter: Krajnski zibelarzhik, Verleger, Inserate, Meinungen, Imkereilehrbuch

* Zaslužni prof. dr., Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za zootehniko, 1230 Domžale

* Prof. Dr. Emeritus, Universität von Ljubljana, Biotechnische Fakultät, Abteilung für Zootechnik, 1230 Domžale

Uvod

Kranjski zhbelaarzhik je tretja izdana slovenska čebelarska knjiga. Izdana je bila v času, ko praktično ni bilo na voljo čebelarskih čtiv, ki bi slovenske čebelarje poučevala v domačem jeziku. Od izdaje prevoda Janševega *Popolnega podučjenja* je preteklo že 40 let, Dajnkovo *Čelarstvo* pa je bilo zaradi zapisa v dajničici slabo razumljivo. Tako sta bili Jonkejevi čebelarski knjigi – v nemškem in slovenskem jeziku (pobudo za prevod v slovenski jezik je dal avtor sam) – v letu 1836 za slovenske čebelarje pomemben dogodek ter dobrodošel učbenik in strokovni priročnik. Še posebej zato, ker ga je Jonke napisal preprosto, razumljivo, kratko, jedrnato in na osnovi svojih velikih praktičnih izkušenj, ki jih je pridobil v treh desetletjih čebelarjenja.

V zvezi z izdajo Jonkejevih knjig pa je malo poznano, kdo jih je založil, kako so jih oglaševali in v katerih knjižnih leksikonih ali katalogih so bile zapisane. Še posebej pa je zanimivo, kaj so o teh knjigah pisali drugi. Na vse to bomo skušali najti odgovore v tem sestavku.

Kdo je založnik?

Jonke je v predgovoru k prvi izdaji knjige *Kranjski Zhbelaarzhik* (1836) zapisal, da je malo slovenskih knjig o čebelarstvu, in pri tem omenja Janševo knjigo iz leta 1792 ter Dajnkovo knjigo iz leta 1831. Pripominja, da so te knjige predolge in pretežke za kmete. Meni, da ne bi bile odveč nove »bukvizek«, ki bi poučile o ravnanju s čebelami, z ozirom na vse čase in kraje. Na prigovarjanje svojih prijateljev, ki so imeli priložnost spoznati uspehe njegovega čebelarjenja, njegove večletne izkušnje, je Jonke sklenil v knjigi na kratko in razumljivo napisati o ravnanju s čebelami. V nadaljevanju je v predgovoru zapisal:

Dolsih in vifoko pifanih bukev kmet nima zhafa, in se jih tudi navelizha prebirati, tudi ne more vřiga v' glavi obdershati, kër je le rozhniga dëla vajan, ne pa shtudiranja in tuh-tanja; in svoje kmetavsko dëlo vne-mar puřtiti, in se sgol branja in miřh-ljenja vlotiti, tëga ne more, in to ni njegov pokliz. Glejte, ljubi kmetizhi! sa-to se vam podajo tukaj prav kratke in umëvne bukvice, ki jih lahko vřak v' kratkim zhafu prebëre, in vře v' njih sapopadeno, bres de bi si glavo tòmil, lahko umë in v' spominu ohrani.

Iz predgovora Kranjskega Zhbelaarzhika (1836, str. 5-6)

Kdo je bil založnik prvih knjig leta 1836, iz podatkov v knjigah ni mogoče razbrati. Lah (1926) je v sestavku, ki je bil posvečen sto šestdesetletnici Kranjske kmetijske družbe, zapisal, da je »leta 1836 izdala družba od Jurija Jonkeja, župnika v Kočevju, nemško spisano knjižico o čebelarstvu, ki je izšla v slovenskem jeziku pod imenom »Kranjski čebelarček.« Druga knjiga, napisana v nemškem jeziku, je leta 1844 izšla v založbi tiskarja Ignaca Aloisa Edlerja v. Kleinmayrja. Tako je zapisal tudi *Gottscheer Bote* (1913). Za slovensko izdajo ni podatkov. Debevec (1967) pa je zapisal, da sta knjigi izšli v založbi Kmetijske družbe kranjske. Verjetno je to sklepal iz zapisov na naslovnih straneh, kjer se je Jonke predstavil kot črmošnjiški župnik in član Kranjske kmetijske družbe. Za rednega člana je bil izvoljen na občnem zboru 2. maja 1833. Tezo o založništvu Kranjske kmetijske družbe postavlja pod vprašaj tudi zapis v *Annalen der k. k. Land. Gesellschaft in Krain* (1850), kjer je v seznamu daril, ki jih je družba prejela, zapisano, da ji je Jonke daroval dva izvoda svojih knjig, nemško in slovensko:

Herr Georg Jonke, jub. Pfarrer in Gottschee: 2 Exemplare der neuen Auflage seines Werkes „über die Bienenzucht,“ deutsch und Krainisch.

Annalen der K. K. Land. Gessellschaft in Krain (1850, str. 70)

Oglasi in objave o izdaji Jonkejevih knjig

Oglasi o izdaji Jonkejevih knjig:

Prva izdaja leta 1836:

Amtsblatt, (1836)20, str. 108, Anhang zur Laibacher Zeitung
Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, (1837)97, str. 572
Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, (1837)99, str. 628
Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, (1837)106, str. 663
Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, (1837)108, str. 674
Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, (1837)109, str. 678
Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, (1837)135, str. 844
Amtsblatt, (1842)136, str. 818
Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, (1840)107, str. 752
Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, (1840)108, str. 756
Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, (1840)110, str. 773
Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, (1840)113, str. 794
Laibacher Zeitung, (1842)59, str. 401
Laibacher Zeitung, (1842)60, Anhang zur Laibacher Zeitung
Laibacher Zeitung, (1842)65, str. 440
Amtsblatt zur Laibacher Zeitung, (1842)95, str. 661
Amtsblatt zur Laibacher Zeitung, (1842)96, str. 669
Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, (1842)102, str. 706
Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, (1842)105, str. 734
Napoved kmetijskih bukev. Krajnski Zibelarzhik. 1(1843)1, str. 4, Kmetijske in rokodelske novice

Druga izdaja leta 1844:

Laibacher Zeitung, (1844)93, str. 618
Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, (1844)140, str. 979
Laibacher Zeitung, (1845)18, str. 114
Laibacher Zeitung, (1845)25, str. 162
Laibacher Zeitung, (1845)26, str. 170
Laibacher Zeitung, (1845)55, str. 370
Oglasnik št. 21. k 31. listu Novic 1860, str. 43
Oglasnik št. 23. k 33. listu Novic 1860, str. 48
Oglasnik št. 24. k 34. listu Novic 1860, str. 50

Primeri oglasov:

Jonke, Zhebelerzhik. 6r. 20 fr., das
selbst deutsch broschirt 20 fr.

Amtsblatt, (1836)20, str. 108, Anhang zur Laibacher Zeitung

Jonke, Anleitung zur Bienezucht; unge-
bunden 20 fr. (Der Ertrag dieses Wer-
kes ist vom Verfasser zu einem wohlthätig-
en Zwecke bestimmt.

Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung. Anhang zur Laibacher Zeitung, (1837)97, str. 572

Jonke, Pfarrer. Anleitung zur Bienezucht.
Blau brosch. 20 fr. Dasselbe Werkchen in
kranischer Sprache. Blau brosch. auch 20 fr.

Amtsblatt, (1837)136, str. 818

Jonke, G., Anleitung zur praktischen
Behandlung der Bienezucht. Aus eigener Er-
fahrung gesammelt und herausgegeben. Herab-
gesetzter Preis: 12 fr.
Jonke, J., kranjski Zhebelerzhik, to je:
Kratko poduzhenje, zhebeler rediti, in s' njimi
prav ravnati. Herabgesetzter Preis: 10 fr.

Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung, (1840)107, str. 752

Jonke, G., Anleitung zur practischen
Behandlung der Bienezucht. Aus eige-
nen Erfahrungen gesammelt. brosch. 20 fr.
— — Kranjski Zhebelerzhik,
to je: Kratko poduzhenje zhebeler redi-
ti, in s' njimi prav ravnati. ves. 20 kr.

Laibacher Zeitung, (1842)59, str. 401

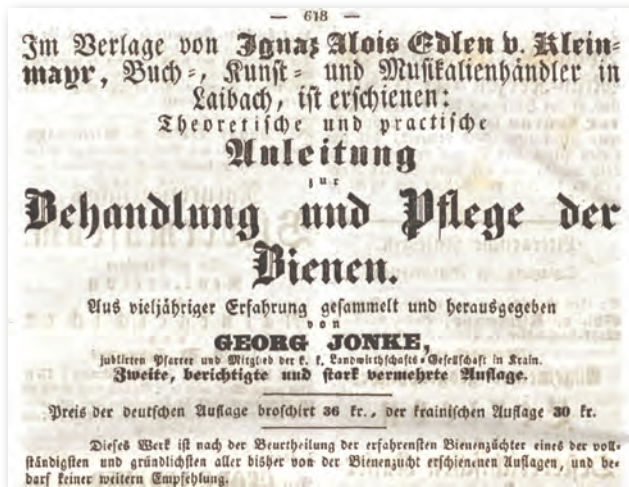
Jonke, G., Kranjski Zhebelerzhik.
Brosch. im kranischen und deutschen Text
à 12 fr.

Laibacher Zeitung, (1842)65, str. 440

Per shl. Gósp. Kleinmajerju:

Kranjski Zhebelerzhik, to je: kratko
poduzhenje Zhebeler rediti, in s' njimi prav ravnati. Is lastnih
skusbinj spisal v nemškim in tudi v kranjski jesik preštavit
dal Juri Jonke. Zhermošnjiški fajmošter na Koževčkim.
V Ljubljani 1836. Sa 12 kr.

Kmetijske in rokodelske novice, 1(1843)1, str. 4

Laibacher Zeitung, (1844)93, str. 618

Jonke J., Krajnski zheldarzhik, to je, kratko podučenje čéle rediti in z njimi prav ravhati 50 kr.

Oglasnik št. 21. k 31. listu Novic 1860, str. 43

Zapisi v katalogih, bibliografijah in drugi:

Jonke, Georg, Anleitung zur prakt. Behandlung der Bienenzucht. 8. Laibach 836. (Paternolli.) n. 7g

Vollständiges Bücher-Lexicon. Leipzig 1841, str. 482

1) Theoretische und practische Anleitung zur Behandlung und Pflege der Bienen. Von Georg Jonke. 8. Laibach. 1844.

g) Krajnski zheldarzhik. Spisal Juri Jonke. 8 V Ljubljani 1844.

Mittheilungen des historischen Vereins für Krain, Jahrgang 1848, str. 47

Jonke (Georg).

1. Anleitung zur praktischen Behandlung der Bienenzucht. Aus eigenen Erfahrungen gesammelt u. herausgegeben. Laibach, (Paternolli.) 1836. 8. (cf. Engelmann Bibl. Ocean. p. 143.)

Ed. II. Theoretische und praktische Anweisung zur Behandlung und Pflege der Bienen. Nach 39jähriger Erfahrung gesammelt. Laibach, Kleinmayr, 1844. 8.

Hermann August Hagen. Bibliotheca entomologica. A-M. Leipzig 1862, str. 404

Zapisi in mnenja o Krajnskem Zhbelarzhiku

Mihelič (1989) je v knjigi »Der Mensch und die Biene« objavil članek »Zgodovina slovenskega čebelarstva«, v katerem opisuje tudi začetke slovenskega čebelarskega slovstva. Zapisal je:

Mihelič (1955) piše, da je v Ljubljani leta 1836 izšla prva čebelarska knjiga v slovenščini, in sicer »Krajnski zhbelarzhik, to je kratko podučenje čbele rediti in z

njimi prav ravhati«, ki jo je najprej v nemškem jeziku napisal »iz lastnih skušenj« Jurij Jonke, župnik iz Črmošnjic na Kočevskem. V slovenski jezik jo je prevedel J. Žemlja. Druga izdaja je bila v letu 1844 v nemškem in slovenskem jeziku, za slovenski prevod pa je poskrbel L. Pintar.

Na letnem zboru Kranjske kmetijske družbe leta 1845 je predsednik družbe v otvoritvenem nagovoru poudaril tudi izdaje strokovnih knjig v preteklih dveh letih:

»Ueberblickt man die in den verwichenen zwei Jahren im Drucke erschienen und dem Volksunterrichte bestimmten Schriften, so bemerkt man darin eine erfreudliche Thätigkeit ... die zweite Auflage des »Krajnski Zhbelarzhik« von dem erfahrenen Herrn Pfarrer Jonke ...«

Prevod:

»Pregled v preteklih dveh letih izdanih del pokaže na razveseljivo dejavnost ... Druga izdaja »Krajnski zhbelarzhik« od izkušenega gospoda župnika Jonkeja ...«

Novice (1852) so v dveh nadaljevanjih objavile sestavek »Nekaj čbelarjem v opom«, kjer lahko beremo:

Zalokar (1854) je v knjigi »Umno kmetovanje in gospodarstvo« v dvanajstem poglavju opisal čebelarstvo in uvodoma zapisal: »Od čbel in od ravnanja z njimi imamo v svojem domačem jeziku dobre bukve gosp. Jonketa, v katerih se najde vse, kar je te reči vediti treba; torej bomo na kratko od čbel govorili in se nar

Začetki slovenskega posvetnega slovstva segajo v drugo polovico 18. stoletja. V tem času smo dobili Slovenci tudi prve spise o slovenskem čebelarstvu. Napisali so jih Peter Pavel Glavar, Anton Janša, Matej Furlan, Janez Anton Scopoli in Janez Goličnik. Žal pa je od vseh spisov, ki so jih napisali ti znameniti čebelarji izšel v slovenščini le Goličnikov prevod Janševe druge knjige leta 1792, prevod prve knjižice, ki ga je pripravil P.P. Glavar, pa je ostal v rokopisu.

Prvi čebelarski učbenik, ki obravnava čebelarjenje v koših, je Danjkovo *Čelarstvo* iz leta 1831.

Če omenimo še *Jurija Jonkeja Kranjski čbelarčik* (1836 in 1844), je to vse, kar je izšlo na Slovenskem pred uvedbo panjev s premičnim satjem. V rokopisu je ostalo tudi *Levstikovo Bečelstvo* iz leta 1867. V njem je prvič omenjen Dzierzonov panj s premičnim satjem.

Mihelič (1989, str. 15 - 32) – Zgodovina slovenskega čebelarstva

Marsikaki krajcar sim za med in čbelarske bukve potrošil; ali vender slabo povračilo sim imel za to. Bral sim z velicim veseljem Poltó-ta, Kirsčna, Šterna, Victuma, Krista, Janšeta, čbelarski časnik, posebno pa, in nar rajši čbelarčika našiga slavniga čbelarja gosp. Jurja Jonketa, stariga Črmošniškiga fajmostra. Ko sim vse te čbelarske bukve prebral, sim bil tako zmešan, da bi bil kmalo obnoril, in sim brez lastne skušnje malo več vedel, kot nič, in pri čbelah sim, namesto predovanja, jo pa rakovo nazaj zvižgal, in več škode, ko koristil imel. Nar boljši moj čbelarski učitelj so pa vender gosp. Juri Jonke bili. Ta gospod je svojiga »čbelarčika« iz čelne natore, ne pa iz publiga modrovanja ali iz kakih družih bukev spisal, zato so pa tudi njegove bukve iz med vsih družih za naše kraje nar boljši; — akoravno je, se vé da, še kaj pogreškov v njih, kakor v vsacih družih, ker nihče učen z nebes ne pade.

Kmetijske in rokodelske novice (1852, str. 245)

bolj svojega starega očeta Janšeta držali, ki je v tej vednosti prav zurjen učenik.»

Bleiweis (1855) v članku v časopisu *Mittheilungen des Historischen Vereins für Krain* sporoča o izdaji Jonkejevih čebelarskih knjig (1836 in 1844) in dodaja, da je Jonke za čebelarstvo zelo izkušen član Kranjske kmetijske družbe in predstojnik kočevske podružnice.

Novice (1855) so poročale o Občnem zboru Kranjske kmetijske družbe in tam je zapisano:

Philip Rothschütz (1857) je v *Bienenzeitung* v članku »Aus Unterkrain«, kjer je prvič v nemškem jeziku zapisana »Krainische Biene« (kranjska čebela), pri opisu čebelarstva na Dolenjskem poročal tudi, da je bilo leta 1836 »... izdano popularno navodilo za praktično čebelarjenje v slovenskem (domačem) jeziku z naslovom *Krajnski čbelarček, ki ga je napisal nestor racionalnega gospodarstva, prej omenjeni gospod žup. J. Jonke. Leta 1844 je izšel v novi izdaji, tako da ga imajo v vseh vaseh ter hišah na Kranjskem. Na deželi je malo hiš brez čebel, to pa je dokaz, da mnenje gospoda Dzierzona, češ da ni strahu zaradi prenaselitve, izvira iz izkušenj. Celo tukajšnji navadni podeželan zna ravnati s čebelami tako kot izobražen kmet in zna iz tega pridobiti veliko koristi. Številni si znajo še povečati dobiček s tem, da vzamejo v oskrbo in najem tuje čebele ...«*

Kmetijske in rokodelske novice (1863) so objavile članek »Čebelarstvo« in v njem so omenjene tudi Jonkejeve bukve.

V članku »O čebelarstvu marsikaj«, ki so ga objavile Kmetijske in rokodelske novice (1865), neznani avtor piše: »V slovenščini imamo dobre bukve g. Jonkove («krajnski čbelarčik», spisal Jurij Jonke) ...«

Podružnica boštajnska želi: naj bi kmetijska družba kakor koli pripomogla, da bi v tem toplem, za čebele kaj pripravnem kraju se čebelarstvo bolj povzdignilo. — Dr. Bleiweis v imenu glavnega odbora na to odgovarja, da bi družba gotovo rada tudi v tem pomagala, pa ji ni moč kaj drugega storiti, kakor s podučje njem nagniti gospodarje k pridnišemu čebelarstvu in v ta namen nekoliko iztisov izvrstnega Jonketovega „Čbelarčka“ razdeliti v tisti podružnici. Kar pa sicer čebelarstvo na Kranjskem zadeva — govori dr. Bleiweis na dalje — menda ne bo napak rečeno, ako pravimo, da gré čbelarija poslednje leta sploh rakovo pot, ker gospodar se le s tem rad pečá, kar mu dobička donáša, ker pa je jel sirup spodrinovati sterd, lojec (stearin) pa tlačiti vosek, se prodaja unega in tega manj kakor nekđaj. Gospod fajm. Čuk so dostavili temu še, da čbelam spomladi hrane primanjkuje, kjer ni dovolj resice, in kjer ni te, je s čbelarstvom zmiraj težava. Gosp. J. Dermel reče na to, da ne taji omenjenih zadržkov, da bi pa vendar pri vsem tem za ta kraj brez dobička ne bilo, ako bi se gospodarji bolj z veseljem poprijeli čbelarstva. — Zbor sklene po nasvetu glavnega odbora nekoliko iztisov „Čbelarčka“ razdeliti v tem kraju.

Kmetijske in rokodelske novice (1855, str. 153)

Tudi pri nas so bukve gosp. Jonke-tá, ki čbelarstvo učé, na prodaj; čeravno imamo med našimi čbelarji veliko umnih in skušenih mož, bi mnogim drugim vendar ne škodovala večá in bolj temeljita vednost; radi bi slišali, koliko se jih je že prodalo; mislimo pa, da se čbelarji naši ne pulijo kaj preveč za-nje, kakor sploh za bukve ne, ki kmetijstvo učé. Naši kmetje še vedno raje starim vražam kot bukvam verujejo, in pre-radi po starem delajo, češ, oče je tudi tako delal, pa je vendar shajal.

Kmetijske in rokodelske novice (1863, str. 185)

Bleiweis (1867) je v knjižici, ki opisuje delo Kranjske kmetijske družbe v letih od 1767 do 1867, zapisal:

Že 1836. l. v bečélstvu vrlo izkušeni družábnik, bivši prvosednik kočévske podružnice, gospod župnik Juri Jonke, dá na svitlo nemško knjižico: „populäre Anleitung zur praktischen Behandlung der Bienenzucht“; poslovenjena se imenuje: „kranjski čbelarček“. Obe sta se razprodali ter 1844. l. drugič natisnili. Da bi se tem bolj pospeševalo bečelstvo, ki je naši deželi tako važno, bila je kmetijska družba v poročilu 5. julija 1857. l. slavni deželni vladi podala obširno razlaganje, kako kranjski učitelji po kmetih sebi na korist ter na izpodbúdo kmetiski mladini utegnejo bečelariti, ter se takisto uslužiti za bečelstvo naše domovine. Slavna deželna vlada je po mislih rečenega poročila 13. septembra 1857. l. razpisala poseben ukaz o tej stvari.

Bleiweis (1867, str. 27)

Nadučitelj Jan Saje iz Šentjerneja je 8. januarja 1876 zaprosil Kranjsko kmetijsko družbo za Lacherjeve čebelarske podobe in v pismu piše, da bo »čbelorejo zopet po Jonkeju razlagal.«

V *Slovenski čebeli* (1876) so zapisali, da je bila knjižica (Jonke 1844) za tiste čase prav izvrstna in mnogim edini vir poduka. Tudi dandanašnji ima še svojo ceno

.Marn (1885) je Juriju Jonkeju in njegovemu Krajnskemu čbelarčiku v svoji knjigi »*Knjiga Slovenska v XIX veku*« posvetil veliko pozornosti. Poleg opisa vseh štirih knjig je objavil celoten predgovor k prvi knjigi (1836). O Juriju Jonkeju in njegovih čbelarskih knjigah sta pisala tudi *Učiteljski tovariš* (1885) in Glaser (1895).

Vidno mesto je Jonkejevi knjigi namenjeno v članku »Schriftsteller und gelehrte aus Gottschee« (1893), Poudarjeno je, da je napisana preprosto in razumljivo, obogatena z avtorjevimi izkušnjami in znanjem, ki ga je zbral z dolgoletnim praktičnim čbelarjenjem. Knjižica je pridobila splošno spoštovanje in razširjenost.

Časopis *Gottscheer Zeitung* (1930) je zapisal, da je kot prvo knjižno delo kakega Kočevarja leta 1836 izšla knjiga črmošnjiškega župnika Georga Jonkeja »Čbelarstvo«. Knjiga je zaradi svoje praktične vrednosti leta 1844 doživela drugo izdajo in bila tudi prevedena v slovenščino.

V *Čbelarskem zborniku* (1944) je avtor »Deel« ob stoletnici izida druge razširjene Jonkejeve knjige – v nemškem in slovenskem jeziku – objavil članek »Jurij Jonke, kranjski čbelar«, v katerem sta predstavitev in opis njegovega življenja in dela. Predstavitev knjige in dogajanj v zvezi z njo - kritična ocena v *Bienenzeitung*, Jonkejevi odgovori v isti reviji ter v *Illyrisches Blatt* - potrjuje, da je avtor »Deel« razgledan poznavalec čbelarskega slovstva. Njegovo mnenje je: »Zgodovinar, ki bo opisoval našo čbelarsko preteklost, ne bo mogel prezreti Jonkejevih zaslug za napredek našega čbelarstva. Jonkejevo ime bo zato ostalo trajno zapisano v naši čbelarski povestnici.«

Leta 1958 je bila prvič objavljena celotna knjiga »*Bučelstva*«, ki jo je po pripovedovanju retinjskega čbelarja Jožefa Oblaka sredi 19 stoletja napisal slovenski pisatelj Fran Levstik, ki je tudi sam čbelaril. Na več mestih so, pogosto kritično, opisani zapisi v Jonkejevem Krajnskem Zhbelaarzhiku.

O Jonkeju, črmošnjiškem župniku in čbelarju, je pisala Fajfarjeva (1998, 1999), ki v svojih zapisih predstavlja tudi Jonkejeve knjige.

Misli na koncu

Odgovori na vprašanje, kdo je založil Jonkejeve knjige, ostajajo nedorečeni. Edini verjetni odgovor, da je tiskar Alois Edlen v. Kleinmayr založil izdajo nemške knjige v letu 1844, je mogoče prebrati na naslovni strani. Zapisa iz leta 1926 in 1967, da je knjige založila Kranjska kmetijska družba, pa nista zanesljiva, ker je v *Annalen* (1850) zapisano, da ji je Jonke knjige podaril.

O izdaji Jonkejevih knjig lahko v tedanjih slovenskih časopisih zasledimo številne oglase - skupaj 28 oglasov. Ti časopisi so tedaj izhajali v nemškem jeziku, a v oglasih sta večinoma zapisani izdaji v nemškem in slovenskem jeziku. Podatke o knjigah najdemo tudi v knjižnih katalogih in leksikonih. Zanimivo je, da so *Kmetijske in rokodelske novice* objavile oglas o Krajnskem Zibelarzhiku že v svoji prvi številki leta 1843. V enem od prvih oglasov pa beremo, da je avtor izkupiček od knjige namenil v dobrodelne namene.

Zapisov in mnenj o Krajnskem Zibelarzhiku smo našli veliko. V sestavku smo jih, razen prvih dveh, zapisali po vrsti, kot so bili objavljeni. Na splošno so zapisana ugodna mnenja, ki pričajo tudi, da jih imajo v vseh vaseh ter hišah na Kranjskem, da so učitelji razlagali čebelorejo po Jonkeju in da je bila knjiga predlagana kot učbenik. Še posebej pa je treba poudariti zapis, da so Jonkejeve bukvice prvo knjižno delo kakega Kočevarja. Ponoviti velja tudi zapis iz *Čebelarškega zbornika* (1944), kjer je zapisano: »*Zgodovinar, ki bo opisoval našo čebelarstvo preteklost, ne bo mogel prezreti Jonkejevih zaslug za napredek našega čebelarstva. Jonkejevo ime bo zato ostalo trajno zapisano v naši čebelarški povestnici.*«

Svojo odločnost in trdno prepričanje je Jonke izpričal tudi v odgovoru na kritike svoje knjige, kjer pravi: »*Če torej ocenjevalec trdi, da ima njegova domovina boljša čebelarstva dela, vendar na čebelarstvu polju pripada Iliriji, v kateri so ta hvaljena dela še nepoznana, prvenstvo pred vsemi drugimi deželami, kajti v tej deželi rojijo čebele ne le najbolj zgodaj in največ, ampak naberejo tudi pred vsemi drugimi največ medu.*«

Tudi s tem se je Jonke trajno zapisal v zgodovino slovenskega čebelarstva.

Viri

1. Bleiweis, Janez. Historische Skizze der k.k. Landwirtschafts-Gesellschaft in Krain von Ihrer Entstehung bis zum Jahre 1854. 10(1855) str. 23, Mittheilungen des Historischen Vereins für Krain
2. Bleiweis, Janez. Zgodovinske črtice važnejšega delovanja c. k. kmetijske družbe na Kranjskem od pričetka njenega v letu 1767. do konca leta 1867. Ljubljana 1867, 40 strani
3. Das Bienenzuchtbüchlein von Pfarrer Georg Jonke. X(1913)7, str. 52, Gottscheer Bote
4. Debevec, Leopold. Ali veste ... 53(1951)7-8, str. 158-160, Slovenski čebelar
5. Debevec, Leopold. S čebelami in čebelarji skozi stoletja. Leto 1836 (str. 17-18). Ljubljana 1967, 36 strani
6. Deel. Jurij Jonke, kranjski čebelar. Ljubljana 1944, str. 65-66, Čebelarški zbornik
7. Eröffnungsrede. Jahrgänge 1844, 1845, 1846, 1847 und 1849, Versammlung 7. Mai 1845, str. 3 - 6 Laibach 1849(?), Annalen der k. k. Landwirthschafts-Gesellschaft in Krain
8. Fajfar, Simona. Jurij Jonke, črmošnjiški župnik in čebelar. Slovenski almanah. Ljubljana 1999, str. 190-191
9. Fajfar, Simona. Tu čebele naberejo največ medu. Znameniti Slovenci - Jurij Jonke. Delo, 25. 9. 1998, str. 11
10. Glaser, Karol. Zgodovina slovenskega slovstva. 4. zvezki. Ljubljana 1894-1896

11. Gospodarske stvari. Čebelarstvo. 21(1863)24, str. 185, Kmetijske in rokodelske novice
12. Hermann, August Hagen. Bibliotheca entomologica. A-M. Leipzig 1862, str. 404
13. Iz občnega zbora C. k. kranjske kmetijske družbe v Ljubljani. 13(1855)39, str. 153 – 154, Kmetijske in rokodelske novice
14. Jonke, Jurij. Kranjski zhbelarzhik, to je: kratko poduzhenje zhbéle rediti, in s' njimi prav ravnati. Is nemshkiga prestavil J. Shemla. Ljubljana 1836, 94 strani (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-KFTHP5VQ>)
15. Jonke, Jurij. *Kranjski Zhbelarzhik, to je: kratko poduzhenje zhbéle rediti, n s' njimi prav ravnati*. Is devét in tridesetlétnih skushinj spisal v' nemshkim, in tudi v' kranjski jesik prestavit dal J. Jonke etc. Drugi ... natis (poslovenil Lovro Pintar). Ljubljana 1844, 115 strani (<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC-VVE0PDFA>)
16. Jurij Jonke. Str. 296-297. V: Knjiga Slovenska v XIX. veku. 25(1885)19, Učiteljski tovariš
17. Lah, Rado. Sto šestdesetletnica Kmetijske družbe. Veliki koledar kmetijske matice za leto 1927. Ljubljana 1926, str. 80-86
18. Laibach (splošni zbor Kranjske kmetijske družbe 2. 5. 1833). (1833)39, str. 153-155, Laibacher Zeitung
19. Levstik, Fran, Oblák, Jožef (pripovedovalec). Bučelstvo: po izkušnjah in besédah retinjskega bučelarja Jožefa Oblaka spisal Fr. Levstik. 1., 2. in 3. pola. Ljubljana 1867, 48 strani
20. Levstik, Fran. Bučelstvo po izkušnjah in besedah retinjskega bučelarja Jožefa Oblaka. Str. 205 – 323. V: Slodnjak, Anton (ur.) Levstik Fran. Zbrano delo. Sedma knjiga. Kritični spisi II / Bučelstvo Dodatek. Ljubljana 1958, 417 strani
21. Literarische Tätigkeit der Gottscheer. 12 (27)(1930)22, str. 2, Gottscheer Zeitung
22. Marn, Josip. Jurij Jonke. Knjiga slovenska v XIX. veku. A. Jezičnik, XXIII. Leto, Ljubljana 1885, str. 73-74
23. Mihelič, Stane. Pregled slovenskega čebelarskega slovstva. V: Sodobno čebelarstvo. Teoretični del. Ljubljana 1955, str. I – XXIII.
24. Mihelič, Stane. Zgodovina slovenskega čebelarstva. str. 15-32. V: Der Mensch und die Biene. Ljubljana 1989
25. Nekaj čebelarjem v opom. 10(1852)62, str. 245 – 246 in št. 63, str. 250, Kmetijske in rokodelske novice
26. O čebelarstvu marsikaj. 23(1865)29, str. 229, Kmetijske in rokodelske novice
27. Prošnja z dne 8. januarja 1876 nadučitelja Jana Sajeta iz Šentjerneja na KKD za Lacherjeve čebelarske podobe (SI AS 533 kmetijska družba v Ljubljani, SB/10-5 1873-1885 Bienenzucht Subvention)
28. Schriftsteller und Gelehrte aus Gottschee. 15. 1. 1893, str. 2-3 in 15. 2. 1893, str. 2-4, Mittheilungen des Vereins der Deutschen aus Gottschee
29. Slodnjak, Anton. Pripombe k sedmi knjigi. Bučelstvo. Str. 396-415. V: Anton Slodnjak (ur.) Levstik Fran. Zbrano delo. Sedma knjiga. Kritični spisi II / Bučelstvo Dodatek. Ljubljana 1958, 417 strani
30. Stand der Bibliothek der k.k. Landwirthschafts-Gesellschaft in Krain, seit der Errichtung derselben bis zum Jänner 1843. Jahrgang 1842, Laibach 1843(?), str. 51 - 75, Annalen der k.k. Land. Gesellschaft in Krain.
31. XIII. Verzeichniss der Angekauften und als Geschenk erhaltenen Druckschriften u.s.w. Jahrgänge 1844-1849, Jahrgang 1845, Laibach 1850(?), str. 70, Annalen der k.k. Land. Gesellschaft in Krain.
32. Zalokar, Janez. Umno kmetovanje in gospodarstvo. C.K. kranjska kmetijska družba, Ljubljana 1854, 386 strani
33. Življenjepisne črtice: Jurij Jonke. 4(1876)4, str. 30-31, Slovenska čebela

Krajnski Zhbelarzhik in spodbujanje čebelarjenja na ljudskih šolah na kmetih v 19. stoletju

Andrej Šalehar*
Helena Jaklitsch**

Izvleček

Jonke je leta 1857 na prošnjo Kranjske kmetijske družbe napisal instrukcije za poučevanje čebelarstva za učitelje ljudskih šol na kmetih. Kot učbenik je predlagal drugo dopolnjeno izdajo knjige *Krajnski Zhbelarzhik* iz leta 1844. V Arhivu Republike Slovenije je kopija odredbe št. 11144 z dne 13. 9. 1857, s katero je kranjska deželna vlada spodbudila učitelje k čebelarjenju. Preprosto napisana čebelarska knjiga je vrsto let vzgajala in učila slovenske čebelarje.

Ključne besede: Krajnski zhbelarzhik, instrukcije, odredba, učitelji, ljudske šole

Abstrakt

Das Buch *Krajnski Zhbelarzhik* und die Förderung der Imkerei an ländlichen Volksschulen im 19. Jahrhundert. - Jonke hat im Jahre 1857 auf die Bitte der Landwirtschafts-Gesellschaft in Krain Instruktionen für den Unterricht der Imkerei für Lehrer an ländlichen Volksschulen verfasst. Als Lehrbuch hat er die zweite Ausgabe seines Buches *Krajnski Zhbelarzhik* aus 1844 vorgeschlagen. Im Slowenischen Staatsarchiv liegt eine Kopie der Verordnung Nr. 11144 vom 13. 9. 1857 vor, mit dem die Landesregierung von Krain die Lehrer zur Imkerei anhielt. Das verständlich verfasste Imkereibuch hat jahrelang die slowenischen Imker erzogen und unterwiesen.

Schlüsselwörter: Krajnski Zhbelarzhik, Instruktion, Verordnung, Lehrer, Volksschulen

* Zaslužni prof. dr., Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za zootehniko, 1230 Domžale

* Prof. Dr. Emeritus., Universität von Ljubljana, Biotechnische Fakultät, Abteilung für Zootechnik, 1230 Domžale

** Mag., Levstikova 2, 8000 Novo mesto

** Mag., Levstikova 2, 8000 Novo mesto

Pobude za povzdigo čebelarstva v letih 1854 - 1857

Schnell (1854) v knjigi *Die Schuldisciplin* svetuje učiteljem v mestih in na deželi kot dodatno zaposlitev vrtnarjenje, čebelarjenje in podobno. Podobno piše tudi Löbe (1854). Peternel (1857) je zapisal, da je na Kranjskem čebelarjenje zelo priljubljeno. Le redko pa je pri tem prisotno tudi dobro poznavanje biologije čebel.

Novice (1855) so poročale:

Podobni sporočili o pobudah dunajskega ministrstva za povzdigo čebelarstva s poučevanji na ljudskih šolah na podeželju so objavile *Novice* (1857) in tudi *Slovenska čebela* (1874), kjer je zapisano:

Č. k. ministerstvo nauka je po vsih deželah ukazalo, da naj se v šolah po deželi s posebno skerbjo tisti razdelki kmetijstva razlagajo, kateri se z naj večim pridom obdelujejo v tisti deželi, kjer je šola, in da naj se gleda posebno na sadjorejo, vinorejo, svilorejo in čebelarstvo, za ktere nauke naj se pa poskerbé tudi pripravne bukve. (Ponosno smémo reči, da vse te bukve imamo že v slovenskem jeziku).

Kmetijske in rokodelske novice (1855, str. 216)

»... vsem ljudskim učiteljem naročal, naj se, kjer koli je kraj za to, za povzdigo čebelarstva z vso marljivostjo prizadevajo ...« *Laibacher Zeitung* (1857) poroča, da je deželna vlada v Trstu odredila ljudskim šolam, da morajo usposobiti mladino za čebelarjenje. Kot slovenski učbenik so priporočili knjigo: »Zveden kmet ali najpotrebniši nauki kmetijstva za nedeljske šole po deželi«, ki jo je spisal Peter Aleš in je bila objavljena v Trstu leta 1856.

O odredbi ministrstva piše tudi Debevec (1951) v sestavku »Ali veste ...«, ki je objavljen v *Slovenskem čebelarju*. V pripisu uredništva je zapisano: »Na pobudo praške gospodarske družbe je kmetijsko ministrstvo na Dunaju 14. julija 1854 izdalo odredbo, s katero določa, naj učitelji po osnovnih šolah poučujejo poleg drugih predmetov tudi čebelarstvo, kjer so za to kmetijsko panogo ugodne razmere. Leta 1857 je dobila tudi ljubljanska Kmetijska družba od svoje deželne vlade tak odlok z zahtevo, da naj sestavi za naše kraje primeren predlog. Kmetijska družba v Ljubljani se je obrnila na župnika Jonkeja s prošnjo, da sestavi načrt. Jonke je načrt res napravil in predlagal kot učno knjigo svojo drugo izdajo čebelarstva iz l. 1844. V predlogu pa omenja, da naj poučujejo v ljudskih šolah čebelarstvo po preizkušanih starih načelih in naj pouka ne komplicirajo s čebelarjenjem na Dzierzonov način.«

O tem v svoji knjižici *Zgodovinske črtice važnejšega delovanja c. k. kmetijske družbe na Kranjskem od pričetka njenega v letu 1767 do konca leta 1867* piše tudi dr. Bleiweis (1867). Na 27. strani je zapisal: »Da bi se tem bolj pospeševalo bečelstvo, ki je v naši deželi tako važno, bila je kmetijska družba v poročilu 5. julija 1857. l. slavni deželni vladi podala obširno razlaganje, kako kranjski učitelji po kmetih sebi na korist ter na izpodbudo kmetski mladini utegnejo bečelariiti, ter takisto uslužiti za bečelstvo naše domovine. Slavna deželna vlada je po mislih rečenega poročila 13. septembra 1857. l. razpisala poseben ukaz o tej stvari.«

Te objave so bile spodbude za iskanje in brskanje po arhivih in čtivih. Iskali smo citirane dokumente in objave, da bi povedano natančneje spoznali in tako osvetlili tudi ta pomen Jonkejevega Krajskega Zhbelaarzhika ter spoznali poučevanje čebelarstva.

Najdeni dokumenti in objave

Prvo sled smo našli v delovodniku Kranjske kmetijske družbe za leto 1857, kjer je pod zaporedno številko 150 zabeležen prejem odredbe kranjske deželne vlade št. 4275 z dne 5. marca 1857:

Zeilfaher Nro.	Pre- sen- ta- tum	Ort, Datum und Nr. des Stückes	Gegenstand	Was über das Stück veranlaßt wurde
150	Hilf	5. März	U. d. f. b. b. Landesregierung Laibach # 4275 Benennung wegen Cultura für unser Ge- spräch und Haltung zu ungenutzten Länd- ern in Mähren. Welche im Volkshaus beständig über den Vereinigungstheile, und behalten soll. (Hilf) Laibach	26/3 1857 36. Nr. Jonke aus Möblichung

Zapis pod zap. št. 150 – delovodnik Kranjske kmetijske družbe za leto 1857 – (AS 533, vložni zapisnik 2 Exhibiten protokol)

Prevod (prof. Doris Debenjak):

Deželni vladi v Ljubljani H 4275

Uredba glede zasnutka in postavitve imenovanega avtorja, na kakšen način je treba imeti za osnovnošolske učitelje predavanja o čebelarstvu in kako se končno sami lahko v skladu s tem ukvarjajo in poučujejo. Zapis v zadnjem stolpcu – kdo je bil zadolžen: 26. 3. 1857 Jonke.

V istem delovodniku je pod zap. št. 347 zabeležen prejem odredbe kranjske deželne vlade št. 11144 z dne 13. septembra 1857:

347	13		U. d. f. b. b. Landesregierung Laibach # 11144 Benennung wegen der Benennung der Ordnung, welche am 13. Sept. 1857 über die Schulen bezuglich der Beecherei mit dem Königlichen Landesrat in Wien, und abgegeben ist.	zum Schiffe Hilf zum Acte # 150. 13 5

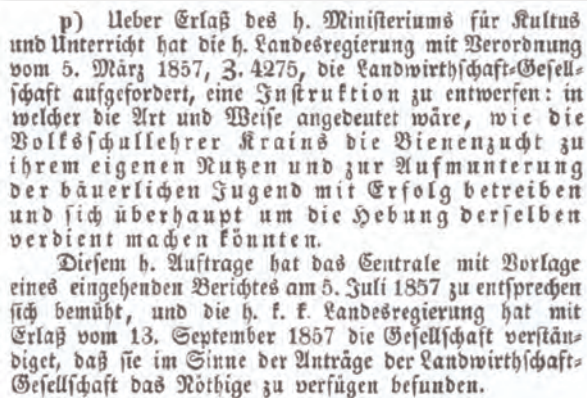
Zapis pod zap. št. 347 – delovodnik Kranjske kmetijske družbe za leto 1857 – (AS 533, vložni zapisnik 2 Exhibiten protokol)

Prevod (prof. Doris Debenjak):

Deželna vlada v Ljubljani H 11144

Obvezna uredba z dne 13. septembra 1857, katere kopija se pošilja knezoškofovskemu ordinariatu, o tem, kako je treba šolske učitelje pridobiti za čebelarstvo, jih podučiti, jim dajati navodila in jih šolati v korist šolske mladine.

Oba dokumenta sta omenjena tudi v poročilu z letnega zbora Kranjske kmetijske družbe dne 5. maja 1858:

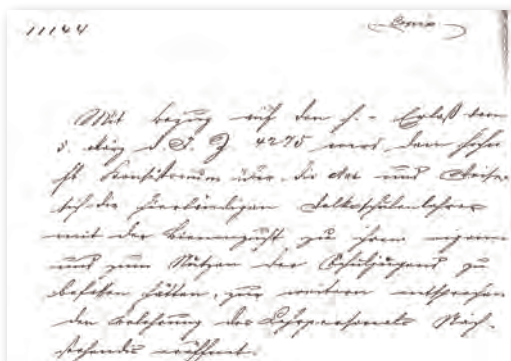
Bericht 5. Mai 1858. Mittheilungen der k. k. Landwirtschaft-Gesellschaft in Krain, Ljubljana (1858, str. 4)

Prevod (prof. Doris Debenjak):

*Na podlagi uredbe ministrstva za uk in bogočastje je tukajšnja deželna vlada z odredbo z dne 5. marca 1857, št. 4257, pozvala Kmetijsko družbo, naj naredi osnutek **Instrukcije**, v kateri bi bil nakazan način, kako bi lahko **osnovnošolski učitelji na Kranjskem za svojo lastno korist in za spodbujanje kmečke mladine uspešno opravljali čebelarjenje in nasploh bili zaslužni za povzdigo čebelarstva.***

Centrala družbe si je prizadevala, da bi tej zahtevi ustregla, in je dne 5. julija 1857 predložila natančno poročilo, cesarsko kraljeva deželna vlada pa je z odlokom dne 13. septembra 1857 družbo obvestila, da je ukrenila vse potrebno v smislu vloge Kmetijske družbe.

Najdena je tudi rokopisna kopija odredbe kranjske deželne vlade št. 11144 z dne 13. septembra 1857 (dokument je v Arhivu Republike Slovenije odkrila mag. Helena Jaklitsch).

Kopija začetka odredbe kranjske deželne vlade št. 11144 z dne 13. septembra 1857 (AS 533, SB/10-5 Bienensubventionen)

Prevod (prof. Doris Debenjak):

Sklicujoč se na odlok z dne 5. marca t.l., številka 4275, sporočamo visokemu konsistoriju o načinu, kako naj bi se tukajšnji učitelji osnovnih šol ukvarjali z rejo čebel za svojo lastno korist in v korist šolske mladine, v svrhu nadaljnjih ustreznih instrukcij za učno osebje, naslednje:

Na pobudo kmetijske družbe na Kranjskem je že pred leti upokojeni župnik in znani praktični čebelar Georg Jonke izdal knjižico o čebelarjenju, ki je napisana ob upoštevanju razmer v deželi in vsebuje v lahko razumljivem jeziku kratko in jedrnatno zapisano vse, kar mora tukajšnji čebelar vedeti, da lahko iz te kmetijske kulturne panoge s kar najmanjšimi stroški dobi čim večjo možno korist. V letu 1844 je v založbi Kleinmayr izšla druga izdaja tega malega dela v obeh deželnih jezikih in sicer pod naslovoma »Anleitung zur Bienenzucht« Georga Jonkeja in „Kranjski Zibelarzhik“.

Ker lahko smatramo Jonkejevo čebelarsko knjižico kot najboljše navodilo o načinu, kako lahko šolski učitelji na Kranjskem v svojo lastno korist čebelarijo in si sploh lahko pridobijo zasluge za rejo čebel, bo treba učiteljem predvsem priporočiti, naj to knjižico preberejo zelo pozorno in z vnemo. Ko se bo učitelj s študijem te knjižice seznanil s splošnimi načeli naravnega čebelarjenja, bo najbolje, če se bo s praktičnim čebelarjenjem seznanil pri kakem izkušenem čebelarju v svoji okolici. Ko bo storil tudi to, bo za začetek postavil majhno stojišče za čebele v bližini šolskega poslopja, lahko tudi v okviru zelenjavnega vrta pri šoli, za kar niso potrebni veliki izdatki.

Za začetek si lahko učitelj priskrbi en panj s satjem v notranjosti in mlado plodno matico. Trud in skrb se mu bosta gotovo izplačala, saj je z izjemo nekaj visoko ležečih pokrajin, kjer so zime izredno ostre, večina predelov v naši deželi spričo milih podnebnih razmer ob natančnem upoštevanju navodil, ki jih vsebujejo Jonkejeve čebelarske knjižice, zelo ugodnih za donosno čebelarjenje.

Na ta način si bo lahko umen in prizadeven učitelj v kratkem času pridobil potrebna znanja za izvajanje čebelarjenja in si uredil majhen čebeljak. Ko bo tako sam imel potrebna teoretična in praktična znanja in bo opremljen tudi s čebeljakom, čeprav majhnim, bo učitelj usposobljen, da bo lahko možko starejšo šolsko mladino poučeval v čebelarjenju.

Kako naj bi s poukom začel, mu bo povedala Jonkejeva knjižica. Zlasti mora spočetka mladini na tak način predočiti naravo in način življenja čebel, da bo to lahko dojel vsak otrok, saj so te živalce, namreč čebelice, povsod priljubljene zaradi svojega sladkega proizvoda. Nato mora mladino seznaniti z rastlinami, ki služijo čebeli za hrano, ter s sovražniki, ki lahko lovijo te koristne živalce. Vse to je lahko več ali manj že v teku zime predmet pouka. Končno naj preko teoretičnega prikaza nege čebel in dela s čebelami poleti preide k praktičnemu pouku. Če na ta način ni izobrazil med svojimi učenci nobenega praktičnega čebelarja, kar v tej starosti bržkone še ne bo mogoče, jim bo pa vendarle posredoval določena znanja in ob enem v mladih srcih zakoreninil ljubezen do čebelarjenja, ki bo pozneje obrodila bogat sad.

Deželna vlada želi še dodati, da bo dajala topoglednim prizadevanjem osnovnošolskih učiteljev vedno primerno priznanje in da bo o posebno odličnih dosežkih tudi obveščala Ministrstvo za uk in bogočastje.

Ljubljana, 10. septembra 1857

Se posreduje centrali Kmetijske družbe za Kranjsko z ozirom na poročilo, podano 5. junija t. l., znak 150, v vednost.

Deželna vlada
Ljubljana, 13. septembra 1857

Prejeto 24. septembra 1857
pod št. 347

Gottscheer Bote (1913) poroča, da je v odloku knezoškofijskega konsistorija Ljubljana z dne 26. septembra 1857, ki je bil poslan tudi na nadzorništvo šolskega okrožja Kočevje, zapisano:

»Na pobudo Kranjske kmetijske družbe je že pred leti upokojeni župnik in poznani čebelar Georg Jonke izdal čebelarstvo knjižico, ki je napisana z upoštevanjem tukajšnjih razmer v lahko razumljivem jeziku ter kratko in jedrnato opisuje vse, kar mora vedeti gospodarjen čebelar, da iz te kmetijske kulturne panoge z najmanjšimi stroški dobi največjo korist. V letu 1844 je izšla v založbi Ignaz Edlen v. Kleimayr druga izdaja tega dela, in sicer pod naslovom »Anleitung zur Bienenzucht von Georg Jonke« in »Krajnski Zhbelaarzhik«. Jonkejeva knjižica se smatra za najboljše navodilo za način, kako lahko šolski učitelji na Kranjskem čebelarijo za svoje potrebe in morejo biti tako zaslužni za dvig čebelarstva. Učiteljem se priporoča, da knjižico preberejo natančno in pazljivo.« Ta odlok je prispel na šolsko nadzorništvo v Kočevje dne 14. oktobra 1857 in nato še na vse kočevske ljudske šole.

Kratko o poučevanju čebelarstva po letu 1857

Namera dunajskega ministrstva, da v pospeševanje čebelarstva na podeželju vključi učitelje na ljudskih šolah, je dobro uspela in po letu 1857 je najti številne objave s sporočili, da so na ljudskih šolah na podeželju poučevali tudi čebelarstvo. *Zgodnja Danica* (1858) poroča o poučevanju otrok o čebelarstvu v Vodica. *Učiteljski tovariš* (1865) piše to za šolo v Črnomlju, *Novice* (1865, 1866) pa za šoli v Vipavi in Črnomlju. *Učiteljski tovariš* (1862) naroča učiteljem, da v mesecu marcu za nedeljsko šolo pripravijo vse za pouk čebelarstva. *Učiteljski tovariš* (1869) pa v navodilih za šolske nadzornike naroča, da se mora ob ogledu šole na deželi preveriti, ali ima šolski vrt za okolišu primerno gospodarsko poučevanje, še posebej za sadjarstvo, čebelarstvo, sviloprejstvo, pridelovanje povrtin, in ali učitelj to poučuje.

V šolskem in učnem redu »občnim ljudskim učilnicam« (1870) je v osmem poglavju »O učnih smotrih (ciljih)« zapisan namen poučevanja prirodopisa:

§. 56. Uk o prirodopisu (naravopisu) ima namen, učencem buditi veselje in ljubezen k naravi (prirodi), in jih seznaniti z najbolj razširjenimi naravnimi telesi (prirodninami) ter jih voditi k bistremu, tencemu pazilu in znakovitemu popisovanju ugleđanih teles. Zlasti pozorno se je baviti (pečati) z domačimi, po kmetijskih učilnicah posebno s tislimi naravnimi stvarmi, katere se tičejo kmetovanja (poljedelstvo, zeleničje, ovočje (sadje), cvetice, svilne gosenice, bečele in živalorejstvo). Treba je, kolikor se more, da učenci vidijo prava naravna telesa sama; a kjer se to ne more, naj se pokaže podoba. Občnim ljudskim učilnicam nij naloga, učence seznanjati s prirodopisnim sestavom (sistemo).

Na spodnjih stopinjah se prirodopisni uk veže s kazalnim ukom. Otroke je seznaniti z najvažnejšimi domačimi živalmi in rastlinami, s čimer naj se primerno družijo uk o brambri živalstva in sadežev.

Prirodopis se najpripravneje uči v šolskem, tako narejenem vrtu, da ustreza času in kraju.

Ukaz ministrstva za bogočastje in uk z dne 20. avgusta 1870
(Državni zakonik 1870, str. 228-229)

Tudi Kranjska kmetijska družba je iz sredstev državnih subvencij namenjala pomoč učiteljem čebelarjem. *Naznanila* (1874) so tako poročala o državnih subvencijah za posamezne kmetijske dejavnosti. Za leto 1870 in 1871 je dobila Kranjska kmetijska družba za »*povzdigo čbeloreje*« 450 goldinarjev, katere so namenili za nakup dobrih čebeljih panjev. Namenili so jih tistim ljudskim učiteljem, ki poučujejo čebelarstvo. *Novice* (1872, 1873, 1874, 1875) so objavile »*Oglas ali Razglas*« o delitvi panjev in premij, in pri tem so imeli prednost učitelji ljudskih šol. V Arhivu Republike Slovenije hranijo prošnje učiteljev (SI AS 533 SB 10-5 Bienensubventionen); tri so v prilogi na koncu sestavka.

Slovenska čebela (1873) in *Die Krainer Biene* (1873) sta objavili Peticijo čebelarjev, ki so jo sprejeli na salzburškem kongresu septembra 1872 in so jo v imenu zbranih čebelarjev pripravili dr. Dzierzon, Vogel, Schmid in Rothschütz, ki je bil poročevalec. V Peticiji je med drugim predlagana kot nujna naloga ustanovitev deželne čebelarske šole, kjer bi se letno podučilo najmanj 200 učiteljev in ki bi bila istočasno poskusna ustanova za razjasnitev številnih čebelarskih vprašanj.

V zvezi s poučevanjem čebelarstva je pomembna tudi ustanovitev kranjskega društva za umno čebelarstvo dne 30. 7. 1873. v Ljubljani. V Pravila društva so v drugi člen med drugim zapisali: »... *naprava društvene zbirke podučnih spisov, knjig in čebelarskega orodja, ter tudi bralnega društva, ... naprava zgledne čebelarije za pouk ...*« Predsednik društva baron Rothschütz je Kranjski kmetijski družbi predlagal ustanovitev čebelarske šole – *Laibacher Zeitung* (1873). Za realizacijo tega predloga je dne 20. februarja 1874 poslal na vodstvo Kranjske kmetijske družbe podroben predlog za čebelarsko šolo (Bienenzuchtsschule) na gradu Podsmreka pri Višnji Gori. Za učitelje je Rothschütz (1874) pripravil program za dvajsetdnevne teoretično-praktične tečaje iz čebelarstva, ki bi potekali v času od 1. junija do 20. oktobra. Dokumenti - učni program, predračuni stroškov, načrt učnega paviljona in drugo (skupaj 11 listin) - so shranjeni v Arhivu Republike Slovenije – SI AS533, SB 10 5, Bienensubventionen.

Deželni svet za Kranjsko je leta 1876 objavil razpis o pospeševanju pouka o kmetijstvu na ljudskih šolah in o izdaji učnega črteža za kmetijske nadaljevalne šole. Za čebelarstvo je v učnem načrtu za kmetijske nadaljevalne šole zapisano: »*Čebelna plemena v panjih, njih namen in opravila; uredba panjev in njih primerno postavljanje; čebelni roj (naravni in umetni roj); izpodrezovanje; ločenje medu od voska; daljna poraba in izkoriščevanje čebelarskih pridelkov; prezimovanje in krmljenje čebel; sovražniki in bolezni čebel in varstvo pred njimi.*« V poglavju »Učila« so navedene apistične (čebelarske) tabele in model čebelnega panja. Za šolsko knjižnico so zapisane le nemške knjige, nobene slovenske, in za čebelarstvo je svetovana knjiga: »Kirsten G. Katechismus der Bienenzucht«.

Misli za konec

Vseh dokumentov še nismo našli, a zapisi v delovodniku Kranjske kmetijske družbe za leto 1857 potrjujejo, da je bila odredba št. 4275, s katero je deželna vlada zaprosila za instrukcije, kako se bi usposobili učitelji za čebelarjenje in kako bi o tem priučili mlade, posredovana Jonkeju. Ta jih je pripravil, kot učno priporočil knjigo Krajski zhbelarzhik iz leta 1844, jih oddal centrali družbe, ki jih je posredovala kranjski deželni vladi. Instrukcije so bile potrjene in dne 13. 9. 1857 je bila izdana odredba št. 11144, s katero

je spodbudila in obvezala učitelje k čebelarjenju. Jonkejev Kranjski zibelarzhik pa je za dolgo vrsto let služil kot učbenik. Preprosto napisana čebelarška knjiga, ki temelji na dolgoletnih praktičnih izkušnjah avtorja, je vzgajala in učila slovenske čebelarje več desetletij. Učitelji na deželi pa so postali glavni pospeševalci čebelarjenja. Temu se je z razdeljevanjem panjev in premij pridružila Kranjska kmetijska družba. V imenu leta 1873 ustanovljenega kranjskega društva za umno čebelarstvo je njen predsednik Emil Rothschild že isto leto predlagal ustanovitev čebelarške šole. Za realizacijo tega predloga je dne 20. februarja 1874 poslal na vodstvo Kranjske kmetijske družbe podroben program za čebelarško šolo (Bienenzuchtsschule) na gradu Podsmreka pri Višnji Gori. Leta 1876 je deželni šolski svet za Kranjsko objavil razpis o pospeševanju pouka o kmetijstvu na ljudskih šolah in o izdaji učnega črteža za kmetijske nadaljevalne šole, kjer je objavljen učni načrt za čebelarstvo.

Viri

1. Bericht über die allgemeine Versammlung der k. k. Landwirtschafts-Gesellschaft im Laibach 5. Mai 1858. *Mittheilungen der k. k. Landwirtschafts-Gesellschaft in Krain*. Ljubljana 1858, 40 strani
2. Bienensubventionen - SI AS 533 SB 10-5
3. Bleiweis Janez. *Zgodovinske črtice važnejšega delovanja c. k. kmetijske družbe na Kranjskem od pričetka njenega v letu 1767. do konca leta 1867*. Ljubljana 1867, 40 strani
4. Das Bienenzuchtbüchlein von Pfarrer Georg Jonke. X(1913)7, str. 52, *Gottscheer Bote*
5. Debevec, Leopold. Ali veste ... 53(1951)7-8, str. 158-160, *Slovenski čebelar*
6. Delovodnik Kranjske kmetijske družbe za leto 1857 – števil. 150 in 347 (AS 533, vložni zapisnik 2 Exhibiten protokol)
7. Glavar, P. P. Odgovor na predlog za izboljšanje čebelarstva v c. kr. dednih deželah. Str. 11 – 38. V: *Stane Mihelič. Anton Janša. Slovenski čebelar. Čebelarško društvo za Slovenijo*. Ljubljana 1934, 163 strani
8. Glavar, Peter Pavel. Pogovor o čebelnih rojih. Jezikovno posodobil Mihelič Stane (ur.). str. 79 - 260. V: *Martin Mencej (ur.) Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu*. Ljubljana 1976, 335 strani
9. Glavna šola v Črnomlju. 23(1865)31, str. 247 – 248, *Kmetijske in rokodelske novice*
10. Gregori, Janez. Peter Pavel Glavar in njegovo mesto v slovenskem čebelarstvu. CXII(2010)2, str. 55 – 56, *Slovenski čebelar*
11. Gregori, Janez. Kratek pregled čebelarške zgodovine. str. 483 – 502. V: *Pavle Zdešar (ur.) Slovensko čebelarstvo v tretje tisočletje. 2*. Lukovica 2011, 516 strani
12. Ipavska glavna šola. 23(1865)37, str. 297, *Kmetijske in rokodelske novice*
13. Iz Ljubljane. 15(1857)23, str. 92, *Kmetijske in rokodelske novice*
14. Kaj overa povzdigo čebelarstva pri nas in kako tem overam v okom priti? 15(1857)69, str. 273 – 274, *Kmetijske in rokodelske novice*
15. Koželj, Anton in Vida Koželj. *Čebelarstvo v dolini Temenice in Mirne skozi stoletja: jubilejna publikacija, izdana ob 100-letnici Čebelarškega društva Trebnje*. Trebnje 2009, 235 strani
16. Landwirtschaftliches. (1873)256, str. 1788, *Laibacher Zeitung*
17. Letni zbor c. k. kmetijske družbe. 16(1858)19, str. 145 – 146, *Kmetijske in rokodelske novice*
18. Löbe, William. Der Dorfschullehrer als Landwirth und Gärtner und seine Mitwirkung zur Einführung lohnender ländlicher Erwerbszweige bei den kleinen Leuten. 9(1854)25, str. 387-389 in 26, str. 407-408, *Agronomische Zeitung*

19. Mihelič Stane. Peter Pavel Glavar, čebelar, čebelarski pisec, učitelj in organizator. str. 20 – 65. V: *Martin Mencej (ur.) Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu*. Ljubljana 1976, 335 strani
20. Mihelič, Stane. Pregled slovenskega čebelarskega slovstva. V: *Sodobno čebelarstvo. Teoretični del*. Ljubljana 1955, str. I – XXIII
21. Mihelič, Stane. Čebelarstvo. str. 395 – 412. V: *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev. Zgodovina agrarnih znanosti. I. zvezek: Agrarno gospodarstvo*. Ljubljana 1970
22. Mit Bezug auf dem h. v. Erlass vom 5. März d.J. Z 4275. Copia, 11144. Laibach am 13. September. 1857, 6 strani (AS 533, SB/10 5, Bienenzuchtsubventionen)
23. Nichtamtlicher Theil. Triest. (1857)143, str. 579, *Laibacher Zeitung*
24. Novičar iz raznih krajev. 13(1855)54, str. 216, *Kmetijske in rokodelske novice*
25. Oklic o brezplačni podelitvi panjev iz državne podpore krajskim ljudskim učiteljem in manj premožnim čbelorejcem kmetiškega stanu. 30(1872)9, str. 67, *Kmetijske in rokodelske novice*
26. Opominek za učitelja meseca sušca. 2(1862)5, str. 75, *Učiteljski tovariš*
27. Peternel, Michael. Andeutungen wie und von wem die Realschule zu beachten und zu benützen sei, insbesondere in unserem Vaterlande Krain. *Fünfter Jahresbericht der k.k. selbstständigen Unterrealschule in Laibach*. Ljubljana 1857, str. 10-18
28. Petition der Bienenzüchter. 1(1873)6 in 7, str. 47 - 49, *Die Krainer Biene*
29. Poduk začasne okrajne šolske oglednike. (1869)12, str. 171 – 173, *Učiteljski tovariš*
30. Postave in zaukazi o čebelarstvu. III. 2(1874)1, str. 3 – 4, *Slovenska čebela*
31. *Pregled državnih subvencij, ktere je kmetijska družba Kranjska doshimal prejela in jih v povzdigo posameznih kmetijskih oddelkov obrnila*. Letnik 1871, zvezek II, str. 6 – 18, Ljubljana 1874, Naznanila
32. Prošnja čebelarjev v Solnograškem zboru. 1(1873)5, str. 35 – 37, *Slovenska čebela*
33. Razglas čebelarjem. 33(1875)3, str. 19, *Kmetijske in rokodelske novice*
34. Razglas čebelarjem. Ljubljana 11. marca 1874. *Oglasnik šte. 8 k 10. šte. Novic*
35. Razglas kmetijske družbe Kranjske. Ljubljana 1. januarja 1873. *Oglasnik šte. 1 k 1. šte. Novic*
36. Razpis deželnega šolskega sveta za Kranjsko z dne 16. septembra 1876 leta, št. 940/dež. š. sv., o pospeševanju pouka v kmetijstvu na ljudskih šolah in o izdaji učnega načrta za kmetijske nadaljevanje šole. Str. 569 – 587. V: *Heinz, Fr. Zbirka zakonov in ukazov o ljudskem šolstvu na Kranjskem*. Ljubljana 1895, 790 strani
37. Rihar, Jože. Način čebelarjenja na Slovenskem. Odkritja Slovencev o čebelah in čebelji botaniki. 100(1998)12, str. 350-363, *Slovenski čebelar*
38. Rothschild, E. *Programm der Bienenzuchtsschule*. 1874, 3 strani. (Bienensubventionen - SI AS 533 SB 10-5).
39. Schnell, K. F. *Die Schuldisciplin. Eine Schrift zur Einführung in die Schulerziehung*. Berlin 1854, 146 strani
40. Stabej Jože. Pogovor od zhebelnih rojou. str. 66 – 78. V: *Martin Mencej (ur.) Ob 200-letnici pisane besede o slovenskem čebelarstvu*. Ljubljana 1976, 335 strani
41. Šolska letina. 5(1865)16, str. 252 – 253, *Učiteljski tovariš*
42. Šolska sporočila. 24(1865)37, str. 295, *Kmetijske in rokodelske novice*
43. Ukaz ministra za bogočastje in uk od 20. avgusta 1970, s katerim se občnim ljudskim učilnicam razpisuje šolski in učni red. *Državni zakonik za kraljevine in dežele v državnem zboru zastopane*. 42. kos od 21. avgusta 1870, šte. 105, str. 219 – 233
44. Umek, Ema. *Kranjska kmetijska družba 1767 – 1787*. 29(2006)1, str. 1-34, Arhivi
45. V Vodica. 11(1858)19, str. 151, *Zgodnja Danica*
46. Zaletel, Pavel. Zgodovina slovenskega čebelarstva in čebelarske organizacije. Od prvih začetkov do leta 1941. 100(1998)12, str. 317-337, *Slovenski čebelar*

Priloge:

O k l i c

o brezplačni podelitvi panjev iz državne podpore kranjskim ljudskim učiteljem in manj premožnim čbelorejcem kmetiškega stanú.

Iz denarne podpore, katero je c. kr. ministerstvo kmetijstva dalo družbi kmetijski za povzdigo kranjskega čbelarstva, se bosta od vsacega onih dveh panjev, ktera je dotična komisija novembra meseca l. l. za našo čbelorejo za najboljša spoznala, po en panj podaril takim učiteljem kranjskih ljudskih šol, kateri se s čbelorejo pečajo in jo v šoli učijo.

Ako bi se pa učiteljev ne oglasilo dosti, bosta se dala po dva taka panjova tudi manj premožnim čbelorejcem kmetom.

Učitelji, ki dobodo panjova, pa dobodo vrh tega še za vsak panj po dva goldinarja denarne podpore, da si kupijo čbel, al te 4 gold. dobijo le po tem, ko so se izpričali, da so panjova res z rojema oskrbeli.

To se daje na znanje s tem pristavkom, da se učitelji na deželi, ki želijo dobiti panjev in denarne nagrade, obrnejo do 20. sušca t. l. na podpisani centralni odbor s pismom, katero mora potrjeno biti od okrajnega šolskega sveta in od županstva dotičnega kraja o tem, da so res čbelorejci in učeniki čbelarstva v šoli.

Kmetje čbelorejci, ki so manj premožni in želé panjova dobiti, če jih bode kaj ostalo po razdelitvi med učitelje, pa morajo v svoji pismeni prošnji izkazati, po koliko panjev da navadno špogajo in kako dolgo se s čbelarstvom že pečajo. To pismo morata potrditi gospod fajmošter in župan.

Centralni odbor c. k. družbe kmetijske
v Ljubljani 20. svečana 1872.

Kmetijske in rokodelske novice, (1872, str. 67)

RAZGLAS

kmetijske družbe Kranjske.

2. Premije od 15 do 20 goldinarjev v denarjih in pa nove panjove Porentove in Sumperjeve iz državne podpore dobivajo učitelji ljudskih šol in pa kmetje, ki so za povzdigo domače čbeloreje vneti. Prošnje za to naj se zadnji čas do konca prihodnjega meseca svečana pošljejo podpisnemu odboru in sicer takole: učitelji naj po priloženem spričalu okrajnega šolskega sveta dokažejo, da se s čbelorejo pečajo, da imajo že Porentove ali Sumperjeve panjove in da šolsko mladino z dobrim vspehom v čbeloreji podučujejo; — Kmetje pa naj po priloženem spričalu svojega župana in pa predstojnika podružnice kmetijske dokažejo, da so pridni in umni čbelorejci in da imajo Porentove ali Sumperjeve panjove, in da je njihova okolica taka, da bi bilo zeleti, da bi se čbeloreja razširila. Kdor ima več panjov, ima prednost pred takim, ki jih ima manj.

Glavni odbor družbe kmetijske
v Ljubljani 30. decembra 1872. (1—1)

Oglasnik štev. 1 k 1. štev. Novic (1873)

Razglas čbelarjem.

Po sklepu subvencijskega odbora bode podpisana družba sopot razdelila 120 Porentovih panjev, vrh tega pa bode tudi nekterim učiteljem in manj premožnim kmetom na Kranjskim dala premij v denarjih od 10 do 20 gld.

Za to naj se oglasijo zadnji čas do

15. dne prihodnjega meseca

s pismom, kateremu naj učitelji na ljudskih šolah priložijo spričalo krajnega šolskega sveta, da se res pridno pečajo s čbelorejo v Dzirzonovih panjovih in šolsko mladino podučujejo o čbeloreji, kmetje naj priložijo spričalo župana, potrjeno od predstojnika podružnice kmetijske, da so pridni čbelorejci, da imajo že panjove po novi napravi in da je čbeloreje v njihovi okolici veliko, ki bi se dala po novih panjovih še povzdigniti. Kdor več panjev ima, on ima prednost za premijo.

Glavni odbor c. k. družbe kmetijske
v Ljubljani 8. marca 1874. (30—1)

Oglasnik štev. 8 k 10. štev. Novic (1874)

Glavni odbor c. k. Kmetijske družbe!
Ljubljani.

Prepisani ravno zanj izdelani obrniti, čebel,
matki, za se panjev. Ker se boče le siske čebel
in posebnega ovčja matkupil, ima pa
posebno vseboje in čebelovaje, kakor postojani,
spricalo kluge prisa:

Glavni odbor c. k. Kmetijske družbe
v Ljubljani naj blagoviti prepisanim
zdravim podpore, pravnji za čebelarje, matke,
miti.

V Ljubljani dne 28. Marca 1874

Janko Jankovnik
predstojnik

Prošnja, SI AS 533, SB/10 5, Bienensubventionen

Glavni odbor c. k. Kmetijske družbe!

Bile je v. Levicah naznaneno, da bodo letos reo,
ni čebelarje podpore dobiti; torej podpisani pomuz,
ne prosa za podpore, ker je ud čebelarstega društva
in omenjuje svoje prošnje z sledečimi točki:
a. Sem se z gospodom učiteljem Leditom dogovoril in
pogodil, da, ako se mi podpore podeli, prijujtim
g. učitelju moje čebele za rabi, kadar bo področeval
učence v čebelarstvu.
b. Časnik, kateriga od čebelarstega društva dobivam
bon tudi njemu dojal, da lahko učence podučuje.

Krase poleg Lese dne 9. Aprila 1874.

France Brenec
Kmetijskim.

Podpre mi poročilo
A. Horn
Jean Josy
učitelj

Prošnja, SI AS 533, SB/10 5, Bienensubventionen

Slavni glavni odbor c. k. družbe črnoljstke!

Naloga sklopa slavnega subvencionjskega odbora
 c. k. družbe črnoljstke v Ljubljani dne 12. marca 1874. vse.
 delilo se bode 120 švicarskih panjev; vsak boga pa
 tudi dala premija v denarjih od 10 do 20 gld. učitel.
 sem ljudskih šol, ki so pridni čebelarje in so za
 poslednje domače čebelarje vneti.

Prizna podpisani učitelj šolske mladine je vsi
 let s dobrim uspehom poročine in pravitelne na ta.
 Najprej šolskim vseh podružje čebelarstva, imna
 Borenstov, Šumpcejev in naradne kranjske panje.
 ve, katere pa bode pravi su dersoniziral. Če spis
 čebelarstva danišva, slovenska čebela daji biati
 podpisani učitelj tudi kuzajevim čebelarjem jim
 kaže potrebo in koristi zboljšanja naših nanabnih
 kranjskih panjev in narediti jih po novi napra.
 vi, sploh jih varoma za prvotne in največje č.
 belarje, kas tudi kuzaj v priložene spričale
 kuzajevim kranjske šolske učitelje.

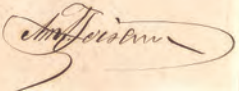
Podpisani učitelj svoj primjere pravi:
 Slavna c. k. družba črnoljstke v Ljubljani naj blage.
 voli primjere podpisavemu učitelju blagovine s
 Borenstovi panj in svo omuzjevitk premij po.
 dariti.

Unec dne 12. aprila 1874

Prošnja, SI AS 533, SB/10 5, Bienensubventionen

Spričevalo.

Podpisano šolsko svetovalstvo spričuje, da je kuzajevim učitelj
 gospod Ivan Štorel, marljiv čebelarje in do s dobrim uspehom
 podružje na ta šolske mladine trimveti je vnet tudi naše štari
 čebelarje za zboljšanje čebelarje po napravi novih panjev
 s premošnjivimi saktimi. Zaradi lastne slabote, lemo za čebele si
 nij jih mogel obdržati; za tešče šolsko podučevanje, oči štator
 štiri panje s premošnjivimi saktimi Borenstovih in Šumpcejevih pa.
 nje. Sploh napreduje čebelarstvo v kuzajevim, oštrick, od štor
 se podružje naša šolska mladina na kuzajevim šolskem verhu
 v čebelarji.

Šolsko svetovalstvo na Uncu dne 12. aprila 1874

Spričevalo k prošnji, SI AS 533, SB/10 5, Bienensubventionen

Prve Jonkejeve objave v Illyrisches Blatt

Andrej Šalehar*

Izvleček

Potem, ko je izdal leta 1836 svojo prvo knjigo *Krajnski zhbelaarzhik*, je Jonke začel objavljati leta 1837 tudi v *Illyrisches Blatt*. Že v teh prvih Jonkejevih objavah prihajajo do izraza Jonkejevo znanje, praktične izkušnje in njegova splošna izobraženost. Prebiral je številne druge tiske, časopise in knjige. V predstavljenih objavah se odziva na objave o čebelarstvu v *Gratzer Schreibkalender* (1837) in *Wiener Zuschauer* (1843). Zaenkrat pa še ni uspelo dobiti originalnih objav, da bi lahko kritično presodili utemeljenost Jonkejevih pripomb. Drugi članek v *Illyrisches Blatt* (1837), ki piše o kakovosti letošnjega medu, pa kaže na Jonkeja kot gospodarnega čebelarja, ki ne skrbi samo za današnji dan, ampak tudi na čebelarjenje v prihodnjih letih, ko bodo lahko presenetila sušna leta.

Ključne besede: *Illyrisches Blatt*, ocene objav, čebelarjenje, kakovost medu, gospodarnost

Abstrakt

Erste Jonkes Veröffentlichungen in Illyrisches Blatt. Nachdem er im Jahre 1836 sein erstes Buch „*Krajnski zhbelaarzhik*“ herausgegeben hat, began Jonke im Jahre 1837 auch mit Veröffentlichungen in der Zeitung „*Illyrisches Blatt*“. Bereits in diesen ersten Veröffentlichungen kommen zum Ausdruck Jonkes Kenntnis, praktische Erfahrungen und seine breite Ausbildung. Er hat eine Reihe von anderen Drücken, Zeitungen und Bücher gelesen. In vorgestellten Veröffentlichungen hat er kritisch auf Artikeln über Bienenzucht im „*Gratzer Schreibkalender*“ (1837) und „*Wiener Zuschauer*“ (1843) reagiert. Bisher konnte man noch nicht die ursprünglichen Beiträge erwerben um die Begründung von Jonkes Bemerkungen kritisch beurteilen zu können. Der zweite Artikel in der Zeitschrift „*Illyrisches Blatt*“ (1837), der über die Qualität des Honigs schreibt, zeigt aber auf Jonke als einen sparsamen Imker, der sich nicht nur über heute, sondern auch über die Bienenzucht in den kommenden Jahren kümmert, wo auch dürre Jahre überraschen können.

Schlüsselwörter: *Illyrisches Blatt*, Beurteilung, Imkerei, Honig, Qualität, Wirtschaftlichkeit

* Zaslužni prof. dr., Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za zootehniko, 1230 Domžale
* Prof. Dr. Emeritus, Universität von Ljubljana, Biotechnische Fakultät, Abteilung für Zootechnik, 1230 Domžale

Uvod

Prvi članek, ki je podpisan z inicialkama »G. J.«, je Jonke objavil leta 1837 v *Illyrisches Blatt* – leto dni po prvi izdaji svoje knjige *Krajnski zbelarzhik*. Verjetno je bil prav s pisanjem knjige opogumljen, da lahko sodi tudi o drugih zapisih in mnenjih o čebelarjenju. Na ta način je tudi sporočal svoje izkušnje in znanja ter branil svoja prepričanja. Prvi članek, ki ga je kritično presodil, je bil objavljen v *Grätzer Schreibkalender* za leto 1837. Žal originalnega članka še nismo uspeli odkriti, ker v univerzitetni knjižnici v Grazu, kjer hranijo ta koledar, manjka Anhang (dodatek), kjer so bili objavljeni taki koristni sestavki. Tako ni bilo mogoče primerjalno presoditi ne trditev avtorja in tudi ne Jonkejevega mnenja.

Drugi sestavek je kratko sporočilo, ki je tudi podpisano z inicialkama »G.J.«, o kakovosti medu v letu 1837.

Tudi tretji sestavek je podpisan z inicialkama »G. J.« in ga je Jonke objavil leta 1843. V njem kritično presoja članek o čebelarstvu, ki ga je napisal W. Menzel in je bil objavljen v časopisu *Wiener Zuschauer*.

Kratka predstavitev objav

Bemerkung über einen die Bienenzucht betreffenden Aufsatz (Opažanja o sestavku o čebelarjenju)

Članek, v dveh nadaljevanjih, je podpisan z inicialkama G. J. in v njem avtor kritično presoja objavo o čebelarstvu v *Grätzer Kalender* (pravilen naslov: *Grätzer Schreibkalender*) za leto 1837. V članku so predstavljena naslednja poglavja:

- o načinu čebelarjenja
- o donosu medu in voska
- o čiščenju čebel
- o prezimovanju
- o rojih
- o paši
- o krmljenju
- o boleznih

Jonke piše, da je v tem sestavku veliko koristnega in resničnega o čebelarjenju, a z vsemi trditvami avtorja se ne more strinjati. Zaradi tega želi v prvi vrsti neuke in neizkušene čebelarje posvariti pred napačnimi razumevanji in posledicami.

Način čebelarjenja

Avtor sestavka je dal čebelarjenju na roje in v koših prednost pred čebelarjenjem v nakladnih panjih. Jonke opozarja, da on sicer ni poseben zagovornik nakladalnih sistemov, a da je v določenih primerih primerno, ker je z njim manj dela in skrbi. V nadaljevanju kritično presoja avtorjevo trditev o večjem donosu medu v primeru rojenja čebel in zaključí, da je ob upoštevanju tudi več opravil bolje imeti močne čebelje družine.

Donos medu in voska

O navodilu, da se v panju spodreže toliko medu in voska, da v panju ostane okoli 20 funtov medu in voska kot zaloga ter da prevelika zaloga medu čebele spomladi spodbuja k zaleganju in paši. Jonke meni, da to ne drži, ker je taka zaloga premajhna in da po njegovih izkušnjah večja zaloga ne spodbuja čebel k spomladanskemu zaleganju in paši, ampak so zaradi tega pogumnejše in bolj pridne. Zaradi tega on spodrezuje med in vosek šele tretje leto ter tako obvaruje čebele pred slabimi letinami ter lakoto.

Čiščenje čebel

Avtor priporoča rabo prekajevanja z gobo pri pomladanskem čiščenju čebel. Jonke to odločno zavrača, ker to ni samo odveč, ampak je celo škodljivo. Niti enkrat ni bilo potrebno, da bi čebele pri njihovem čiščenju nadlegovali z dimom, še manj, da bi jih omamili, ker se čiščenje itak lahko opravi. Kadilec ne potrebuje več, kot da dahne v panj samo ena usta tobačnega dima, pa se čebele predajo in lahko z njimi delaš, kar hočeš.

Prezimovanje čebel

Jonke se v toliko strinja z avtorjem, da tisti čebelarji, ki imajo zidane in tople čebelnjake, lahko tako uspešno prezimijo čebele. Drugi čebelarji, ki imajo slabe in popolnoma odprte čebelnjake, naredijo bolje, da svoje čebele, še posebej v ostri in dolgi zimi, preneso v prazno sobo, v mirno kamro, v toplo klet ali v dober steklenjak, da se zmanjša možnost zamrznitve.

Roji

Pri rojih piše Jonke, da je edino, česar ne razume in s čimer se ne strinja, to, zakaj je potrebno koše, v katere bodo zajeti roji, prepojiti z gnojnico.

Paša

Za pašo avtor svetuje drevesa, rože, njivske in vrtno rastline, Jonke dodaja še slive, češnje, jabolane, kostanje, smreke in druga drevesa, ker na njih čebele najdejo boljšo pašo.

Krmljenje

Vse, kar je zapisal o krmljenju, je zasnovano na izkušnjah in je vse pravilno.

Bolezni

Čebele niso tako pogosto podvržene boleznim kot druge vrste živali. Glavno težavo predstavlja huda gniloba čebelje zalege, ki jo najpogosteje povzroča nezdravi med za krmljenje. Ker je ta bolezen nalezljiva med čebelami, avtor pravilno ugotavlja, da je treba čebele preseliti v prazna prebivališča in sežgati stare panje in koše. Edino, čemur pri tem Jonke oporeka, je avtorjevo navodilo, da je treba preseljene čebele krmiti z medom, ki so mu dodali nekaj kapljic vina, ker je to škodljivo za čebele.

Čebele naj bi imele tudi grižo, kar so poudarjali številni čebelarji. Sam (Jonke) se o tem še ni nikoli prepričal, ker se to zelo težko vidi s prostimi očmi.

Od ostalega avtor v sestavku poudarja, da je čebelarjenje za dušnega pastirja na deželi v prostih urah prijetno in tudi koristno opravilo. Čebelarjenje lahko smatramo za

zelo bogat vir, iz katerega se lahko črpa koristi za sedanost in večnost ter pri tem ima še pridelke medu in voska.

Bemerkung über den diesjährigen Honig (O letošnjem medu)

Letošnji ajdov med bo zaradi toplega in suhega vremena posebna dobrot, posebno odličen bo kot krmilni med in dolgo bo obstojen. Zato svetuje vsem čebelarjem, da z njim napravijo dobre zaloge in ga shranijo za naslednja leta. Paziti pa je treba na čistočo medu in ga jemati samo iz panjev, ki niso bili zažveplani.

Da med pri čiščenju ne bi izgubil naravne dobrote, se naj ga ne utekočinja pri ognju, ampak stisne in zgnete medeno satje čim preje po odvzemu, ko je med še tekoč, s čistimi rokami v topli mračni sobi ali v kamri, kjer ni muh in drugega mrčesa, v primernih košaricah ali rešetastih površinah, skozi katere počasi odteka v pripravljene posode, in tako ostanejo samo prazne voščene tropine, ki se lahko uporabijo za druge rabe.

V lončenih, velikih, dobro glaziranih loncih se med obdrži mnogo bolje in dalj časa kot v lesenih čebrih. Treba pa ga je poleti hraniti v hladnih kletih, da ostane za čas uporabe tekoč.

Berichtigung (Popravek)

Jonke piše, da je v članku, ki ga je v Wiener Zuschauer št. 30 dne 10 marca 1843 objavil W. Menzel, veliko lepega in resničnega o čebelah, da sem ga mnogim čebelarjem prebral z resnično pravim zadovoljstvom. Nemogoče pa je, da bi čebele iz grenkih strupenih rastlin nabirale tudi grenak in strupen med in da ne bi imeli prav pesniki, ko pravijo, da čebele iz rož srkajo samo zdravilno in da pustijo strupeno.

Tudi Lusser se moti, ko zagotavlja, da je v Švici opazoval, da med, ki so ga čebele nabirale iz strupene preobjede, postane strupen. Kajti čebele srkajo s svojimi rilčki sladki sok ali nektar iz cvetnih čašic, ki ga zgostijo in predelajo v svojih želodčkih in ga izločijo skozi usta kot med brez škode za njihovo zdravje. Če bi posrkale tudi strupeni sok, bi jih ta omamil in paraliziral ter jih na koncu usmrtil tako kot druge živali. To pa se do sedaj ni potrdilo, ker čebele zelo dobro vohajo in že od daleč zavohajo strupene rastline ter se jih nikoli ne dotikajo.

Noben čebelar tudi še ni opazil, da bi čebele nabirale med in cvetni prah na cvetovih strupenih rastlin, kot so: kristavec, trobelika, pasji jezik, volčja češnja, volčja jagoda, navadni volčin in druge strupene rastline. Človek lahko brez skrbi za svoje zdravje uživa med, ki so ga zbrale pristne in prave čebele.

Sicer pa ni tako težko, kakor se smatra, združiti dva oslABLJENA panja pod eno matico, ker si čebele dveh panjev, tako meni avtor, niso vedno sovražne, tudi če pridejo v neposreden stik. Združuje se jih zvečer pred mrakom in doda veliko porcijo medu za skupno uživanje, da se spoznajo in spoprijateljijo, ne da bi bila izgubljena ena sama čebela. Ne sme pa se združiti dveh panjev od neenakih matic, recimo enega od drugega ali tretjega roja s prvim rojem ali z maternim panjem, ki v tem letu še ni rojil, ker prva dva imata mlado (pojočo) matico, zadnji pa staro matico, ki je že zalegala.

Razen tega se ne nahajata tudi v najmočnejših in polnoštevlnih panjih, razen v času rojenja, na enem pred nekaj dnevi izletenem roju, nikoli istočasno dve matici, ker ena matica, če je zdrava in ni starejša od dveh let, lahko s svojo odlično plodnostjo vsak panj

zadostno polno naseli. Že večkrat sem doživel, da je v ugodnem čebelarstem letu ena matica dala šest rojev, v mesecu maju običajno tri, in v avgustu v času ajdove paše od prejšnjih rojev zopet tri mlade roje; ena matica v enem letu da ne samo 10 do 12.000, ampak 60.000 ali celo več mladih čebel.

Prav tako ni res, da čebele pozimi ležijo strnjeno in da jih zbudi šele topel zrak; kajti čebele ne počivajo, kakor ve vsak čebelar, tudi v najhujši zimi nikoli povsem negibno, kakor muhe ali drugi insekti, ampak povzročajo stalno rahlo brenčanje in s premikanjem svojih kril v panju ohranjajo potrebno toploto.

V milih zimah je treba čebelam dovoliti vzletanje, da se ne zadušijo. Taka je prava izkušnja.

Misli na koncu

Že v teh prvih Jonkejevih objavah prihajajo do izraza Jonkejevo znanje, praktične izkušnje in njegova splošna izobraženost. Prebiral je številne druge tiske, časopise in knjige. V predstavljenih objavah se odziva na objave o čebelarstvu v *Grätzer Schreibkalender* (1837) in *Wiener Zuschauer* (1843). Zaenkrat pa še ni uspelo dobiti originalnih objav, da bi lahko kritično presodili utemeljenost Jonkejevih pripomb.

Članek, ki ga je objavil v *Illyrisches Blatt* (1837), pa kaže na gospodarnega čebelarja, ki ne skrbi samo za današnji dan, ampak tudi za čebelarjenje v prihodnjih letih, ko bodo lahko presenetila sušna leta.

Viri

1. G. J. Bemerkung über einen die Bienenzucht betreffenden Aufsatz. (1837)7, str. 25-26 in 9, str. 33- 35, *Illyrisches Blat*
2. G. J. Bemerkung über den diesjährigen Honig. (1837)34, str. 135-136, *Illyrisches Blat*
3. G. J. Berichtigung. (1843)28, str. 116 - 118, *Illyrisches Blat*

JANEZ GREGORI

Čebelarstva leta 1845-1851 na Kranjskem

Povzetki objav črmošnjiškega župnika in kranjskega čebelarja Jurija Jonkeja v časopisu *Bienenzeitung*

Andrej Šalehar*

Izvleček

Serijske objave o čebelarstvih letih na Kranjskem so strokovno zanimiva in pomembna za zgodnjo uveljavitev slovenskega čebelarstva v svetu. Jonke je bil prvi iz Kranjske, ki je poročal, na splošno kratko, preprosto in razumljivo, o našem čebelarjenju v tako eminentni reviji, kot je v tistem času bila revija *Bienenzeitung*. V sestavkih so po letih opisani vsakokratni pogoji, predvsem vremenski, za čebelarjenje. Vedno pa je dodal navedbo, kako je sam ravnal, da je najbolje zaobšel posamezne neugodnosti. O teh objavah in njihovem pomenu za zgodovino slovenskega čebelarstva pišejo tudi drugi čebelarški pisci.

Ključne besede: Kranjska, čebelarstva leta, *Bienenzeitung*, čebelarjenje

Abstrakt

Die Bienenjahre 1845-1851 in Krain. Zusammenfassungen der Veröffentlichungen von Georg Jonke, Pfarrer in Tschermoschnitz und Krainer Imker in der Bienenzeitung. - Die Serie der Veröffentlichungen über die Bienenjahre in Krain ist fachlich interessant und wichtig für die frühe Durchsetzung der slowenischen Imkerei im Ausland. Jonke war der erste Verfasser aus Krain, der kurz, einfach und verständlich über unsere Imkerei in einer so angesehenen Zeitung, wie es damals die *Bienenzeitung* war, berichtet hat. In seinen Beiträgen sind nach Jahren die jeweiligen Bedingungen für die Imkerei dargelegt, vor allem die Wetterlage. Immer gibt er auch an, wie er selber gehandelt hat, um einzelne Nachteile wettzumachen. Über diese Veröffentlichungen und ihre Bedeutung für die Geschichte der slowenischen Imkerei schreiben auch andere Verfasser.

Schlüsselwörter: Krain, Bienenjahre, *Bienenzeitung*, Imkerei

* Zaslužni prof. dr., Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za zootehniko, 1230 Domžale

* Prof. Dr. Emeritus, Universität von Ljubljana, Biotechnische Fakultät, Abteilung für Zootechnik, 1230 Domžale

Uvod

Jurij Jonke je bil prvi iz tedanje Kranjske, ki je pisal in poročal o našem čebelarstvu v strokovni reviji *Bienenzeitung*, vodilni v tistem času. Na naslovnici prve številke drugega letnika je uvrščen na seznam novih sodelavcev (slika 1.)

Naslovnica Bienenzeitung (1846)

Jonke je v *Bienenzeitung* objavil skupaj 11 člankov in v tem sestavku bodo predstavljene povzetki tistih osmih, ki govorijo o čebelarskih letih na Kranjskem in so bili objavljeni v letih 1846 – 1852.

Čebelarska leta na Kranjskem v letih 1845 - 1851

Das Bienenjahr 1845 in Krain (Čebelarsko leto 1845 na Kranjskem)

Letošnje turobno pomladansko vreme je zelo negativno vplivalo na čebelarjenje. Tako je v sicer prijetnem maju odmrlo $\frac{2}{3}$ močnejših in polnoštevilnih družin pa ne zaradi lakote, ampak ker so številne čebele zaradi pridnega nabiranja pomrle v nenadnih nevihtah. V času cvetenja ajde je bilo vreme zelo ugodno za nabiranje medu. Zaradi velikih pomladanskih izgub, ki jih poletna rojenja niso nadomestila, je bilo število družin na splošno pol manjše kot preteklo leto.

Gottsche in Illyrien. In Ungarn, Illyrien und Schlesien erfreuliche Aussichten auf ein gutes Bienenjahr (Kočevje v Iliriji. Na Madžarskem, v Iliriji in Šleziji dobri obeti za dobro čebelarsko leto)

Na splošno so čebele v sedanjem času, ko so sadna drevesa v polnem cvetenju, v zelo dobrem stanju in vsak dan rojijo. Verjetno je, da bodo mladi roji ponovno rojili in prav tako ponovno stare družine v času cvetenja ajde.

Das Bienenjahr 1846 in Illyrien (Čebelarsko leto 1846 v Iliriji)

Čebelarska letina 1846 je bila zelo bogata. Zaradi bogate lanske ajdove paše je večina družin zbrala velike zaloge hrane. Zaradi nenavadno mile zime je pomrlo malo družin in večina panjev je ostalo s številnimi družinami. Ugodni so bili tudi meseci januar, februar in marec in razen nekaj dni so čebele vedno izletale in napravile zalego ter pri ugodnih razmerah niso predčasno, ampak zelo pogosto rojile. *Kmetijske in rokodelske novice* so poročale, da je župnik Pavel Čuden dobil prvi roj 30. marca in drugega 1. aprila. V 35. številki pa so poročale, da je en panj dal deset rojev, drugi panj pa devet rojev. Čebelar Andrej Čufer je iz trinajstih panjev dobil štiriindevetdeset rojev in vse do sv. Jakoba. Na splošno so čebele tako pogosto rojile, da ni bilo nič posebnega, če so iz enega panja dobili pet do šest rojev.

Kakor je bilo ugodno celo poletje, pa je bilo v jeseni v času cvetenja ajde slabo deževno vreme in čebelja paša je izpadla. Zaradi tega so cene medu porasle, še posebej, če ni bilo zalog iz preteklega leta.

Das Bienenjahr 1847 in Illyrien (Čebelarsko leto 1847 v Iliriji)

Uvodoma se avtor spomni bogate pretekle čebelarske letine in pri tem omeni tudi ugodno ajdovo pašo (drugače, kot je to zapisal v predhodnem poročilu!) Bila je bogata medena letina ob padcu cene medu, kar je številne špekulante spodbudilo k nakupu medu, ne da bi se pri tem ozirali na mogoče izgube.

Vse drugačno pa je bilo za čebele letošnje vreme. Že zima je bila nenavadno mrzla in dolga, vse do maja. Sadna drevesa so ozebla in čebele so izgubile prvo in najboljšo pašo. V običajnih mesecih rojenja (maj in junij) je bila zaradi stalnega suhega severnega in vzhodnega vetra, suša, tako da so rojili le močni in z medom bogati panji.

Če so mi že zaradi tega rojili samo nekateri panji, so številni izgubili matico, kar se tako pogosto ni zgodilo še nobeno leto. Večini teh panjev sem dodal nove matice.

Na splošno je bilo vreme za čebele neugodno tudi v poletnih mesecih in v času ajdove paše štejemo to leto med slabše čebelarske letine. Med se je podražil.

Das Bienenjahr 1848 in Illyrien (Čebelarsko leto 1848 v Iliriji)

Zaradi dolge in hude zime so morale čebele za ohranjanje notranje toplote neprestano močno brenčati, posledično se tudi več kot običajno hraniti. Zaradi tega je od lakote odmrlo veliko panjev. Tudi februar in marec sta bila neprijazna in mrzla, da so čebele redko neovirano izletale. Kasnila so tudi rojenja.

V poletnih mesecih junij in julij je bilo vreme, razen nekaterih neviht, popolnoma pravo in primerno za čebele. Še posebej je bilo ugodno v času ajdove paše, kar je prineslo dober doprinos dobrega medu. Jonke svetuje, da naj ga čebelarji dajo v zalogo za krmljenje čebel.

Das Bienenjahr 1849 in Illyrien (Čebelarsko leto 1849 v Iliriji)

Zimski meseci so bili na splošno suhi in mrzli. Šele proti koncu februarja je nastopila viharna odjuga, ki je bila pomešana s snežnimi meteži ter je trajala skoraj do sredine aprila, ko je nastopilo štirinajstdnevno obdobje lepega vremena in so imele čebele na raznih sadnih cvetovih sorazmerno dobro pašo.

Toda maj, sicer v tem okolju pravi mesec rojenja, je bil zopet moker in deževen, da ni popolnoma izostalo samo rojenje, ampak so iz večine za rojenje pripravljenih panjev začeli izganjati trote. Meseca junij in julij kakor tudi večina avgusta so bili suhi ob vzhodnem in severnem vetru. Tako je samo vsak četrti ali peti panj dal po en roj in te so lahko ohranili pri življenju s krmljenjem. Po 20. avgustu do 8. septembra pa je bilo ugodno za čebele in na ajdovi paši tako, da je kakšen panj pridobil v enem dnevu štiri do pet funtov medu. Na splošno pa je klima v Iliriji, razen na nekaterih visokih področjih, mila in ugodna za čebelarjenje, posebej na Dolenjskem in na Hrvaškem, kjer čebele v marcu v vinogradih in v aprilu na cvetočih sadnih drevesih najdejo veliko hrane, da običajno že v mesecu maju rojijo, in sicer večina panjev trikrat, nekateri štirikrat ali celo petkrat. Prvi močnejši roji dajo v juniju mlade roje, še posebej v času cvetenja kostanjev, ko je ugodno tudi vreme. Julij pa je na splošno za tukajšnje čebelarjenje slab mesec. Nastopi suša s suhimi vzhodnimi in severnimi vetrovi in potrebno je krmiti večino rojev, predvsem pozne roje, če se jih hoče obdržati. Za uspeh ali neuspeh čebelarskega leta je običajno odločilen čas od začetka meseca avgusta do sredine decembra. Kraj Črmošnjice, kjer je moj dom, je na Dolenjskem v okraju Kočevje in je od vzhoda, juga in severa obkrožen z vinogradi, od zahoda pa z gozdovi. Po svoji legi je kraj zelo primeren za rojenje čebel, ne pa toliko za medonosno čebeljo pašo. Donosnost mojega čebelarjenja je zato v prodaji panjev v mesecu juliju.

Na Kranjskem skoraj ne uporabljajo slamnatih košev, ampak panje ali lesene skrinje, kar olajša prenašanje. Zvečer, ko se vrnejo vse čebele, zaprejo izletno žrelo in panje, običajno trideset, naložijo na vozove in odpeljejo.

Vsa leta prodam stare in šibke panje in zase obdržim samo najtežje za lasten pridelek medu in roje z mlado matico za nadaljnjo rejo.

Nachricht aus Illyrien (Poročilo iz Ilirije)

Že 35 let ni bilo tako slabega čebelarskega leta, kot je bilo letošnje, pri čemer je bilo že na začetku izgubljenih več kot tretjina dobrih panjev, in sicer iz nobenega drugega vzroka, kot je njihova blaginja in pridnost. Meseca februarja in do srede meseca marca je bilo lepo im milo vreme, da so cvetele številne rastline in tudi nekatere vrste sadnega drevja. Čebele so močno izletale in pogosto prinašale cvetni prah, kar je ponavadi v mesecih maju in juniju pri ugodnem vremenu. V kratkem času so bile polne zalege in prve roje je bilo pričakovati že meseca aprila. Sredi marca je padlo tri čevlje visoko snega, zapihal je mrzel severni veter in postalo je zelo mraz. V mnogih panjih so zaradi mraza in od lakote, ker so čebele med porabile za zalego, odmrle številne čebele. Ostalo jih je le nekaj sto. Ni preostalo nič drugega, kot da so jih združili z drugimi zdravimi panji. Pri meni sem tako od 67 panjev dobil 24 panjev.

Tudi meseca maja in junija je praktično vsak dan in pogosto nepretrgoma cele tedne deževalo in preostale panje smo komaj obdržali pri življenju. Posledično je bilo zelo malo rojev in še ti v za čebelarjenje neugodnem mesecu juliju. Ker pa sem za krmljenje mojih čebel porabil okoli šest stotov medu, sem dobil skupaj 70 rojev.

Medonosna paša je bila potem po daljšem času zaradi lepega vremena izdatna.

Na koncu avtor piše še o svojih izkušnjah z inkarnatko kot medonosno rastlino.

Die Bienenzucht im Jahr 1851 in Illyrien (Čebelarjenje v letu 1851 v Iliriji)

V tem letu je bilo vreme za čebelarjenje zelo neugodno. Cel mesec januar in v prvi polovici februarja, v času, ko čebele živijo v miru od zbranih prehranskih zalog, je bil tako blago, da so čebele izletale in prinašale cvetni prah ter nastavile prezgodnje zalege ter zato porabile veliko medu. Mnogi panji so že v marcu kazali pripravljenost za rojenje in v mesecu aprilu rojili, ko je bilo vreme lepo in prijetno, da so bila sadna drevesa v polnem cvetenju, in marsikateri panj je v enem dnevu pridobil tri do štiri funte medu.

Od začetka maja je praktično vsak dan deževalo ali pa je pihal mrzel vzhodni ali severni veter, da čebele kljub svoji pridnosti niso mogle nabirati medu.

Toda v času letošnjega cvetenja ajde, ko so prinosi medu največji, čebele niso mogle izletati več kot tri dni – iz tega razloga so ostali številni panji slabo založeni z medom in tako brez zimske hrane. Panje so združevali in mnoge žal zažveplali.

Misli na koncu

Serijske objave o čebelarstvih letih na Kranjskem je strokovno zanimiva in pomembna za zgodnjo uveljavitev slovenskega čebelarstva v svetu. Jonke je bil prvi iz Kranjske, ki je poročal, na splošno kratko, preprosto in razumljivo, o našem čebelarjenju v tako eminentni reviji, kot je v tistem času bila revija *Bienenzeitung*. Šele leta 1857 ga je nasledil dr. Roschütz iz Nove vasi s sestavkom »Z Dolenjske«, kjer je opisana tudi kranjska čebela in prvič nemško poimenovana »Krainische Biene«.

V sestavkih so po letih opisani vsakokratni pogoji, predvsem vremenski, za čebelarjenje. Vedno pa je dodal navedbo, kako je sam ravnal, da je najbolje zaobšel posamezne neugodnosti. V tem se vidi širina njegovega znanja in obilica praktičnih izkušenj.

O teh Jonkejevih objavah o čebelarjenju pišeta še največ Erker (1914) v *Gottscheer Bote* in avtor s psevdonimom »Deel« v članku »Jurij Jonke, kranjski čebelar« v *Čebelarstem zborniku* (1944), drugih zapisov pa praktično ni. Jonkeja in njegovo pisanje v *Bienenzeitung* omenja tudi dr. Roschütz v prej omenjenem članku, nikjer pa niso podrobno predstavljani. Za zgodovino slovenskega čebelarstva pa so še kako pomembni.

Viri

1. Deel. Jurij Jonke, kranjski čebelar. Ljubljana 1944, str. 65-66, *Čebelarški zbornik*
2. Jonke. Das Bienenjahr 1845 in Krain. 2(1846)2, str. 14, *Bienenzeitung*
3. Jonke. Gottsche in Illyrien. Str. 73. V: *In Ungarn, Illyrien und Schlesien erfreuliche Aussichten auf ein gutes Bienenjahr*. 2(1846)7, str. 73-74, *Bienenzeitung*
4. Jonke. Das Bienenjahr 1846 in Illyrien. 3(1847)8, str. 61, *Bienenzeitung*
5. Jonke. Das Bienenjahr 1847 in Illyrien. 4(1848)8, str. 58, *Bienenzeitung*
6. Jonke. Das Bienenjahr 1848 in Illyrien. 5(1849)3, str. 18, *Bienenzeitung*
7. Jonke. Das Bienenjahr 1849 in Illyrien. 6(1850)4, str. 27-28, *Bienenzeitung*
8. Jonke. Nachricht aus Illyrien. 7(1851)16, str. 136, Beilage, *Bienenzeitung*
9. Jonke. Die Bienenzucht im Jahr 1851 in Illyrien. 8(1852)15, str. 133, *Bienenzeitung*

Jonke in Dzierzonovi čebelarški nauki

Andrej Šalehar*

Izveček

Dzierzonovi čebelarški nauki, ki so bili objavljeni leta 1845, so doživeli hiter in buren odziv. Med kritiki je bil tudi Jonke, ki se je v svojih odzivih skliceval na svoje dolgoletne izkušnje in bil pri svojih trditvah zelo neomajen. Spoznanje o prahi matic izven panja so prvi spoznali prav slovenski čebelarji – o tem piše Scopoli (1763) - in skoraj nerazumljivo je, zakaj Jonke tega ni sprejel. Dzierzonovi čebelarški nauki so bili pravilni. Kranjskemu čebelarju Jonkeju, kljub temu, da ni uspel ovreči Dzierzonovih čebelarških naukov, pa gre polno priznanje, da je smelo zapisal in objavil svoje trditve ter mnenja o čebelarških naukih očeta modernega čebelarstva Jana Dzierziona.

Ključne besede: Čebelarški nauki, Dzierzon, praha matic, Jonke

Abstrakt

Jonke und die Imkereilehren von Dzierzon. - Die im Jahre 1845 veröffentlichten Imkereilehren von Jan Dzierzon erlebten eine schnelle und heftige Reaktion. Unter den Kritikern war auch Georg Jonke, der sich in seinen Reaktionen auf seine langjährigen Erfahrungen berief und bei seinen Behauptungen unerschütterlich blieb. Dass die Weisel außerhalb des Bienenstocks beim Hochzeitsflug begattet wird, haben gerade die slowenischen Imker zuerst erkannt – darüber schrieb Scopoli (1763) – und es ist kaum verständlich, warum Jonke das nicht akzeptieren konnte. Die Imkereilehren von Dzierzon waren zutreffend. Obwohl es dem Krainer Imker Jonke nicht gelang, die Imkereilehren des Vaters der modernen Bienenzucht, Jan Dzierzon zu widerlegen, muss man ihm doch Anerkennung zollen, weil er seine Behauptungen und Meinungen dazu mutig vertreten hat.

Schlüsselwörter: Imkereilehren, Dzierzon, Begattung, Jonke

* Zaslužni prof. dr., Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za zootehniko, 1230 Domžale

* Prof. Dr. Emeritus, Universität von Ljubljana, Biotechnische Fakultät, Abteilung für Zootechnik, 1230 Domžale

Kdo je Jan/Johann Dzierzon?

Biografski podatki povedo, da je po rodu Poljak, da je rojen 16. januarja 1811 v mestu Lawkovice v zgornji Šleziji, da je bil leta 1834 posvečen v rimskokatoliškega duhovnika in da je umrl 26. oktobra 1906. Jan Dzierzon je oče modernega čebelarstva – Hribar (1880). Gregori (2008) je zapisal, da je Dzierzon: konstruktor, pisec in raziskovalec biologije čebel, odkritelj partenogeneze pri čebelah, izumitelj premičnega satovja, znano pa je tudi njegovo diamantno pravilo ter njegov panj. Če temu dodamo še, da je leta 1853 na Nemško vpeljal italijansko čebelo in da je napisal veliko čebelarskega čtiva, smo na kratko zapisali njegova pionirska dela v čebelarstvu.

Dzierzonovi čebelarski nauki

Leta 1845 je Dzierzon v 46. številki (20. 11. 1845) časopisa »*Vereinigtes Frauenendorfer Blätter*« objavil sestavek »Es tritt ein neuer Bienenfreund auf« (Prihaja novi prijatelj čebel), s katerim je napovedal svoje čebelarske nauke. Uvodoma piše, da nam številne nove in najnovejše čebelarske knjige in čebelarski spisi prinašajo številne različne metode čebelarjenja, da postane človek ob tem kar vrtoglav. Ta različnost mu je v spodbudo, da bo javno pojasnil svoja mnenja in da bo v naslednjih številkah prijateljem čebelarjem povedal veliko novega, česar še niso slišali ali prebrali, če bodo le hoteli to slišati. Pri tem bo izhajal iz reka: Qui bene distinguit, qui bene docet. -- »Kdor dobro opazuje, dobro uči.«

Čebelarske nauke je predstavil v članku »Der neue Bienenfreund« (Novi prijatelj čebel) v 52. številki (31. 12. 1845) časopisa »*Vereinigtes Frauenendorfer Blätter*«. Zbral jih je v treh poglavjih, kjer piše:

1. V vsaki popolni čebelji družini so tri vrste osebkov. Kraljica (matica) je središče enote, duša panja, mati vseh čebel. Vzredi se lahko iz vsakega jajčeca, iz katerega se praviloma izvali navadna čebela delavka. Da je istočasno devica in mati, so že prej verjeli Schirach in drugi, v zadnjem času pa je to čudo sprejel tudi Magerstadt, a nimam pri tem po stotini opazovanj in poskusov nobene osnove, da bi to verjel. Da bi postala sposobna, da se bo razmnoževala, mora vsako mlado matico oprahiti trot, kar se dogodi samo v zraku. Ko je enkrat oprahena, ostane plodna celo življenje. Čeprav ni sporno, da nekatere čebele delavke, ki so v stopnji žerke dobivale nekaj kraljevske hrane, lahko ležejo trotovska jajčeca, praviloma leže jajčeca matica tako za trote kot za čebele delavke. Trotovska celica je nekoliko večja, tako da mora imeti sposobnost

Janez Dzierzon, oče umnega čebelarstva.
Kmetijske in rokodelske novice (1880 str. 407-408)

za razlikovanje moških in ženskih jajčec, ali pa jih poljubno naredi moške ali ženske. Verjamem, da drži zadnje in to razloži večino te skrivnosti, in pojav čebel, ki ležejo le trotovska jajčeca ter trditev za posamezne matice, ki imajo brez vsakega dvoma anatomsko posebnost: pri parjenju se ne oplodi v jajcevodu, ampak se napolni semenska mošnjica. Ta mora vplivati na vsako jajčece, iz katerega se izvali matica ali navadna čebela; iz jajčec, na katerih ni nobenega vpliva, pa se izležejo troti. Tako se enostavno pojasni, zakaj neoplojene matice ležejo le trotovska jajčeca.

2. Troti, ki so v panju od maja do septembra, so moški. Njihovo edino poslanstvo je, da oprashijo komaj izvaljeno matico. Izvaljeni pa so lahko iz neoprašenih matic, torej se razmnoži en spol brez oprasitve.
3. Večina družine pa so čebele delavke, ki se razvijejo iz jajčec, ki jih lahko leže le sprašena matica. Vsako jajčece je sposobno, da se iz njega izvali matica, če se namreč vzreja v eni večji viseči tako imenovani matični celici ob močnejši krmi. Te so torej, čeprav neizoblikovane, ženske. Verjeti, da so tudi moške čebele delavke, pa je po moje veliko praznoverje.

Te svoje nauke želim javno izpovedati pred vsemi čebelarji in jih imeti za splošno sprejete. Zato prosim vsakogar, ki ima k njim pomisleke, da jih glasno pove. Če ne bo nobenega javnega odgovora, pa se bo smatral članek za sprejetega v skladu z rekom: Qui tacet, consentire videtur. -- »Kdor molči, je videti, da se strinja.«

Jonkejev prvi odziv

Uvodoma povejmo, da se je na Dzierzonove čebelarške nauke odzval, zelo kritično, kot prvi avtor, podpisan z inicialkami B. E. D., že v 4. številki istega časopisa (24. 1. 1846). Zapisal je, da ne verjame:

- da bi se iz vsakega jajčeca lahko razvila matica, ker prehrana še posebej pri živalih ne more spremeniti spola,
- da enkrat oprášena matica ostane plodna za celo življenje,
- da bi posamezne navadne čebele imele sposobnost leženja trotovskih jajčec,
- da bi imela matica sposobnost, da jajčeca poljubno naredi moška ali ženska,
- da bi bili troti od nesprašenih mater,
- da bi bila vsaka navadna čebela v jajčecu sposobna, da postane matica.

Jonke se je na Dzierzonove čebelarške nauke odzval najprej s člankom »Widerlegung einiger irrigen Ansichten von der Bienenzucht« (Ovrženje nekaterih napačnih pogledov na čebelarstvo) (v 18. številki časopisa *Illyrisches Blat* - 3. 3. 1846). Z istim, le delno dopolnjenim člankom, pa tudi v »*Vereinigte Frauendorfer Blätter*« v 19. številki (15. 5. 1846), kjer je na koncu dodana tudi kratka notica z mnenjem o Dzierzonovih čebelarških naukih izpod peresa Jakoba Galla iz Madžarske. Članka sta objavljena dve leti po izidu Jonkejeve druge dopolnjene knjige »Krajnski zhbelarzhik«.

Jonke piše, da se oglašča pod motom izreka »Qui tacet, consentire videtur« na koncu članka župnika Johanna Dzierzona v časopisu *Vereinigte Frauendorfer Blätter*, v katerih je avtor razložil svoje čebelarške nauke in ob tem želel, da jih sprejmejo vsi čebelarji. Meni, da ima pravico, da iz svojih izkušenj in znanja, ki jih je pridobil v več kot štiridesetih letih

čebelarjenja, sporoči svoja mišljenja, ker se z nekaterimi pogledi popolnoma ne strinja. Pri čebelah je še vedno veliko skrivnosti, ki še niso poznane in odkrite.

Dzierzonovo trdno prepričanje je, da mora vsako čebeljo matico za razmnoževanje oprášiti trot, ker ne more biti istočasno devica in mati, vendar ostaja ta domneva neodločena, dokler se ne bo pokazalo, tako Jonke, kako je mogoče, da so v mesecih brez trotov (januar, februar, marec), ko sploh ni nobenega trota, kot nadomestilo starih matic novo rojene matice vedno plodne in lahko ustvarjajo pravo čebeljo zalego, ne da bi se parile s trotom.

O tej resnici se lahko prepriča vsak čebelar tako, da v času brez trotov vzame iz panja matico; čebele iz obstoječe običajne zalege čebel delavk po 14, 15 ali 16 dnevih s podaljšanjem ene navadne čebelje celice, kjer se nahaja čebelje jajčece ali ne več kot 3 do 4 dni stara čebelja žerka, omogočijo, da se bo izlegla nova matica, ki bo v stanju, da se bo razmnoževala, ne da bi se parila z enim samimi trotom. Tako se ne more z gotovostjo trditi, da mora matico oprášiti trot in da se to zgodi celo v zraku, in ni nobene osnove, da bi se to verovalo; čeprav to trdijo tudi drugi čebelarji iz prepričanja, ker pogosto opazujejo, da mlade matice v prvih 8 do 9 dnevih, torej še preden dosežejo starost za ustvarjanje zalege, ob ugodnem vremenu v opoldanskem času izletijo iz panja na poletno praho; pri tej priložnosti pogosto obkrožajo kakšne trote in se med letom z njimi ob veselem petju zlivajo. Iz tega bodo nekateri sklepali, da se oprášitev mladih matic s troti dogodi pri tem poletu v zraku. V tej svoji zmoti so podkrepljeni, ker so pri teh mladih maticah proti koncu obdobja prahe, namreč osmega ali devetega dne po njihovem prvem neoviranem izletu, na njihovem zadnjem delu života pogosto jasne sledi oprášitve. To pa je samo en znak njihove visoke nosečnosti in bližnjega časa poroda, ker take matice običajno še isto noč v svojih panjih namestijo zalego.

Po opazovanju prirodoslovcev troti niso po svoji telesni zgradbi nikoli v stanju, da bi matico oplodili na naraven način. Oprášitev sama, če naj bi se dogodila s troti, se lahko dogodi samo znotraj panja, kar je tudi najverjetnejše.

Kajti če en trot zadostuje za njihovo oprášitev na naravni način, zakaj so potem trotje tako številčni v panju, v mnogih panjih jih je tretjina celotne družine, če pa nič ne prinašajo in tudi niso zaposleni z notranjimi deli, so samo nepotrebni opazovalci in nekoristni požeruhi.

Prisotnost tega znatnega števila trotov mora biti modrost Stvarnika, česar ni storil brez zadostnih vzrokov, bi resnično oporekali, če ne bi ti imeli nobenega drugega poslanstva, kot da izkoriščajo sadove čebel delavk in se veselijo svojega življenja.

Oprášitev mladih matic tako ostaja še vedno skrivnost narave, in sicer tem bolj, ker še ni bilo opaženo, da bi trotje kazali do matic ali te do njih posebno nagnjenje, medtem ko pa jih navadne čebele delavke vedno obdajajo, jim sledijo, jih pridno oblizujejo in ljubkujejo, pripravljene so se žrtvovati za vzdrževanje njihovega življenja, medtem ko jih troti nič ne pazijo ali pa so do njih popolnoma ravnodušni.

Da je matica povsem svobodna pri spreminjanju jajčec v moški ali ženski spol, je v nasprotju z naravnimi zakoni, enako kot trditev, da ob določenem času med čebelami delavkami nekatere, ker so v času stanja ličinke mogoče dobile nekaj hrane za matice, lahko ležejo trotovska jajčeca.

Ta hipoteza ne more biti sprejeta kot resnica tako dolgo, dokler ne bo dokazano, katere in koliko od navadnih čebel, ki so vse popolnoma enake, bi imelo to sposobnost in

zakaj bi to imele samo ob določenih časih in ne stalno, nadalje samo trote in ne tudi, po naravnih zakonih, vsa ostala bitja taka, kot so same.

Osnova tej zmoti je ugibanje, ker niso dojeli, kako pride do tako imenovane grbaste zalege ali kako nastane v navadnih čebeljih celicah trotovska zalega.

Ta trotovska zalega izhaja po mojem prepričanju in po izkušnjah slavnih čebelarjev samo od nedovršenega, po besedah modrega čebelarja Christa: od tako imenovanih čebel trotovk. Pojavlja se večinoma le pri izrojenih panjih, pri katerih se je izgubila matica na svoji prahi. Splošno je znano, da s prvim rojem vsakič izleti stara matica, toda panj je še vedno živ, saj vedno dobi mlado matico kot bodočo mlado kraljico in izžene vse ostale od drugega ali tretjega roja, saj v vsaki monarhiji čebel vlada od Stvarnika določeni družbeni red, po katerem je lahko samo eden vladajoči poglavar.

Te mlade matice ali kraljice imajo navado, kar sem že poprej omenil, da v svoji mladosti izletajo iz panjev več dni na praho, pri čemer imajo številni ptiči ali sršeni priložnost, da jih ulovijo, ali pa na poti domov zaidejo v druge panje, kar se pogosteje zgodi, kadar stojijo panji na stojiščih preblizu, drug ob drugem, in če imajo vsi enaka izletna žrela.

Matični panj si ne more pomagati drugače kot tako, da s podaljšanjem ene čebelne celice (kjer je še zalega od prejšnje, ravno s prvim rojem izseljene matice) pridobi novo kraljico, ki pa se takrat nahaja kot žerka in se ne more več pravilno razviti in zato pridobi samo sposobnost zalegati trotovsko zalego, s tem, da je pri njej verjetno pravilno razvit samo trotovski jajčnik, jajčnik za čebele delavke pa nasprotno ni pravilno razvit.

Ker je matica trotovka tako majhna, da jo je tudi pri natančnem pregledu zelo težko ločiti od navadnih čebel, so prišli na idejo, da so taki panji z nepopolno matico prav za prav brez matice in morajo njihove trotovske zalege izvirati od čebel delavk; kar pa ne more biti slučaj, ker tak panj ne bo sprejel nobene druge prave matice, dokler bo imel matico trotovko, čeprav v primeru, da nima matice, to sprejme.

Sicer se tudi zgodi, vendar zelo redko, da taki panji z matico trotovko tudi rojijo.

V časih stara matica proizvaja tik pred svojo smrtjo samo trotovsko zalego, česar ni mogoče razložiti drugače, kot da je njen jajčnik za čebele izčrpan. Po pričevanju prirodoslovcev ima vsaka matica dva jajčnika, enega za oplojevanje navadnih čebel in drugega za oplojevanje trotov.

Dzierzonov odgovor

Spočetka se mi je zdelo avtorjevo mnenje glede opraišitve matice, da opraišitev s troti sploh ni potrebna, ker se izvalijo tudi v mesecih brez trotov, sprejemljivo, pozneje se je nagibal k mnenju, da za opraišitev mlade matice ni potreben samo en trot, ampak številni (z izparevanjem opraišitvenih snovi v notranjosti panja). Čemu, dodaja, da je potrebno tako veliko število trotov, če za naravno opraišitev zadostuje le en trot?

Odgovarjam, da ni potrebno, in bolje uspeva tisti panj, pri katerem je preprečena vzreja preštevilnih trotov, ker je njih velika večina posledica napačnega ravnanja ali kakšne druge nepravilnosti. Število trotov zavisi od števila trotovskih celic v zalegi. Kadar je roj premajhen za razpoložljivi prostor, da ne more biti takoj dograjen, je tako dana priložnost, da je spomladi drugo leto zgrajene veliko trotovske zalege, da pride do naravnega povečanja števila trotov, ki niso potrebni in ki pri pravilnem naravnem ravnanju sploh ne nastanejo.

Obstoj tako velikega števila trotov, od katerih so potrebni le nekateri, ki dosežejo namen svoje prisotnosti, je modrost Stvarnika, ker je recimo za oploditev cvetov buč tudi zelo veliko moškega prahu.

Dokazi, da je namen izleta mlade matice resnično oprashi tev, so naslednji:

1. Nobena mlada matica, ki je imela poškodovana krila, ni postala popolnoma plodna, tudi v primeru, da je bilo v panju veliko trotov.
2. V času rojenja in na splošno, ko številni tro ti v najtoplejšem delu dneva izletajo, naredi mlada matica samo enega ali morda dva izleta. Pri popolnem pomanjkanju trotov ostane jalova. Če je gospod oponent mnenja, da postane vsaka matica, ki se izvali v mesecih brez trotov, tudi plodna, moram temu ugovarjati, čeprav bi tudi sam želel, da bi bilo tako. Potem bi bilo prezimovanje čebel prava otročja igra tudi v neugodnih letih. Sam bom raje z muko poiskal za prezimovanje oplojene matice, kot da bi računal na plodnost v mesecu februarju izvaljenih. Nekaterim se sicer posreči oprashi tev matice v času zgodnje pomladi, ker je prisotnih še nekaj trotov, tudi če jih ne opazimo.
3. Tretji prepričljiv dokaz o oprashi tvi matic s tro ti zunaj panja so sledovi na matici, ki se jih ne spregleda, tudi če matici manjka samo ena dlačica na njenih nogah.

V nadaljevanju Dzierzon ugovarja Jonkejevemu mnenju, da je matica povsem svobodna pri spreminjanju jajčec v moški ali ženski spol, kar je v nasprotju z naravnimi zakoni, in tudi trditvi, da so ob določenem času med čebelami delavkami nekatere, ki lahko ležejo trotovska jajčeca. Tudi gospod oponent (Jonke) mi izgleda preveč ne ugovarja, ker pritrujuje, da ima matica sposobnost, da stalno leže jajčeca, kolikor ima na razpolago celice za zalego, kakor tudi, da od navadnih čebel ni različnih individuov, ker lahko ležejo le trotovska jajčeca. Pri tem je vseeno, kako imenujemo te čebele - trotovske matice ali čebele, ki ležejo jajčeca.

Nastanek trotovske matice, piše Dzierzon, si razlagam, da žerke čebel delavk dobijo nekaj hrane za matice. Čebele v panjih, kjer se na paši izgubi mlada matica, poskušajo izleči novo matico, ki pa po Jonkeju ni popolno razvita, a Dzierzon se s tem ne strinja, ker po njegovih opazovanjih ta matica lahko leže oboja jajčeca. Prav tako mu ne gre v račun njegova trditev o posebnem jajčniku za trotovska jajčeca. Pri tem sprašuje, kje je kaj takega v naravi, da bi moški in ženski potomci prihajali po posebnih poteh. Po njegovem prihajajo iz jajčnika vsa jajčeca po isti poti in da imajo takrat že oploditveno sposobnost, kar zadostuje za vzrejo trotov, da pa bi se izlegla iz njih čebela delavka, pa mora priti v stik z napolnjeno semensko mošnjico. V tem je tudi odgovor na vprašanje, zakaj neoplojene matice ležejo le trotovska jajčeca, ker nimajo semenske mošnjice, ali pa vsaj, da morajo leči taka jajčeca ob pomanjkanju semena.

Jonkejev drugi odziv

Jonke je svoj drugi odziv na Dzierzonove čebelarske nauke objavil najprej v *Vereinigte Frauendorfer Blätter* (19. 11. 1846) in pozneje (19. 12. 1846) s podobnim sestavkom tudi v *Illyrisches Blatt*.

V sestavku odgovarja Dzierzonu na kritiko njegovega članka (1846)18, str. 69 – 70 in 19, str. 73 – 74, *Illyrisches Blatt*) o napačnih mišljenjih v čebelarstvu, ki so ga spodbudili prav novi Dzierzonovi nauki.

Ponovno zagovarja stališče, da ni razjasnjena trditev, da mora biti matica oprášena s troti, ker je ta plodna tudi v času, ko ni v panju nobenih trotov. O tem se lahko prepriča vsak čebelar, če iz prave zalege v panju naredi starter ali če v teh mesecih odstrani iz panja matico in bodo čebele iz razpoložljive navadne čebelje zalege vzredile novo matico. Sicer pa sem v svojih nestrinjanjih z morebitno oprášitvijo matice z izhlapevanjem moških oprášitvenih snovi od številnih trotov samo pripomnil, da je marsikateri čebelar zasvojen s temi mislimi, ker si drugače ne zna razložiti velikega števila trotov. Trdim, da to mnenje ni moje odkritje.

Na splošno je poznano, da sta v živem svetu dva spola, zato je tako tudi pri čebelah in na ta način poteka razmnoževanje. Trote se na splošno šteje za moške, kar so tudi v resnici, ker sami ne morejo delati zalege in sicer nimajo drugega poslanstva. Matica in čebele delavke so ženske, ker se iz vseh jajčec, iz katerih nastanejo čebele delavke, lahko izvalijo matice, brž ko si jo čebele želijo preskrbeti.

Tako sta med tremi vrstami čebel kot pri vseh bitjih samo dva spola, namreč moški in ženski. Čebele delavke se smatra za brezspolne; prvotno so bile vse ženskega spola, ker je matica tako kot one iz enake zalege, vendar niso sposobne, da bi se razmnoževale, ter morajo to opravilo in čast prepustiti matici.

Po naravnih zakonih brez poprejšnjega parjenja ni mogoč noben proizvod, tako je povsem naravno, da je matica na en način oplojena z moškim spolom. Ni mi pa razumljivo, zakaj naj bi se oprášitev matice dogodila izven panja in zakaj morajo te kraljičine hčere poiskati svoje zanje določene ženine samo v zraku, ker bi si jih lahko poiskale med več tisoči v panju.

Ker so matice, rojene v mesecih brez trotov, plodne tudi brez predhodnega parjenja, si tega ni mogoče razlagati drugače, kot da so oplojene za več generacij in morajo svojo plodnost dobiti od svoje matere ali stare matere; oprášitev matic mi ostaja še vedno kot skrivnost narave, ker v svojih več kot štiridesetletnih opazovanjih še nisem imel sreče, da bi se prepričal o parjenju.

Če je seveda to v skladu z naravo in da res drugače ni mogoče, da nobena matica ni plodna brez predhodnega parjenja in da ne more postati mati, potem ne drži tudi trditev mojega gospoda nasprotnika, da številne matice z zlomljenimi krili ali nepopolne matice, ki zaradi organskih napak ne morejo zapustiti svojega panja in izleteti do svojega domnevnega opráševanja v zraku, vseeno pridobijo sposobnost, da ustvarjajo trotovske zalege; kajti brez oprášitve ne bi mogle priti do trotov; marsikatera kokoš ali golobica znese jajce še pred oploditvijo, samo iz tega se ne more izvaliti mladič.

Glede mojega drugega ugovora, povezanega s samostojno odločitvijo matice za spremembo jajčec v moški ali ženski plod, se sedaj strinjam s pojasnili avtorja, ker je spol plodu določen od Stvarnika narave že pred rojstvom. Prav tako sva enakega mnenja, če razume pod čebelami, ki ležejo jajčeca, trotovske matice. Ne morem pa priznati, da bi bilo v panju več takih čebel delavk, ki ležejo trotovska jajčeca, in da so prisotne tudi v panjih, kjer so prave matice, ker čebele nikoli, razen v času rojenja, ne trpijo v panju več kot ene matice, še manj, da bi v primeru, ko imajo lastno matico, tudi če je ta poškodovana, sprejele tujo.

Ta trotovska matica po besedah modrega čebelarja Christa nastane večinoma le pri izrojenih matičnih panjih, pri katerih se je matica izgubila na svoji prahi. V preteklem poletju se je to pri meni dogodilo v šestih panjih. Vsi ti panji so izgubili matice na prahi

med desetim in petnajstim dnevom po izletu prvega roja. Te panje sem temeljito pregledal in potrdil izgubo matic. Nadaljnja opazovanja pa so potrdila, da so v vseh bile iz preostankov čebeljih zaleg vzgojene trotovske matice.

Moj gospod nasprotnik je pri tem napačnega mnenja, če verjame, da so trotovske matice samo navadne čebele, ki kot neoplojene ob pomanjkanju semena lahko zalegajo le trote, da pa pod vplivom napolnjenih semenskih mešičkov na še ne odložena jajčeca lahko zalegajo tudi navadne čebele. Brž ko bi to bilo mogoče, ona ne bi bila več čebela trotovska.

Prav tako je napačna trditev, da je navadna čebelja zalega pri izrojenem panju v času, ko mlade matice zapuščajo celice, že vsa pokrita in da je takrat, ko so že izleteli poznejši roji in preostala vladarica opravlja svoje oprashitvene izlete, že izvaljena. Kajti marsikateri pozoren čebelar se je že pogosto prepričal, da matica običajno še na dan rojenja, torej samo nekaj ur, preden z rojem zapusti panj, še zalega jajčeca.

Ker je sedaj dokazano, da navadna čebelja zalega zapusti celice šele na dvajseti in enaindvajseti dan po zaleženju jajčeca in da drugi roj s svojo mlado matico pogosto že šesti, običajno pa deveti dan po izletu predroja zapusti panj ter da matica, ki je ostala v matičnem panju, prične s svojimi oprashitvenimi poleti že naslednji dan, mora biti ob tem času v panju še čebelja zalega, in sicer šele enajst do dvanajst dni stare žerke. Iz njih bi lahko, če se prava matica ne vrne s prahe, čebele vzgojile novo matico, toda ker je žerka delno že razvita, se iz nje ne more več razviti nova polnovredna matica, temveč samo nepopolna matica ali neprava matica ali čebela trotovska.

Misli na koncu

Dzierzonovi čebelarški nauki so doživeli hiter in buren odziv. Prvi odziv, objavljen že v treh tednih po objavi, je bil sicer kratek, a zelo radikalen ter odklonilen. Jonke se je v svojih odzivih skliceval na svoje dolgoletne izkušnje in bil pri svojih trditvah zelo neomajen. Spoznanje o prahi matic izven panja so prvi spoznali prav slovenski čebelarji - Scopoli (1763) - in skoraj nerazumljivo je, zakaj Jonke tega ni sprejel. Pogosto se v svojih trditvah sklicuje na naravne zakone, na Stvarnika, in potem še pove, da še marsikaj ni razjasnjeno. Verjetno je na ta način tudi branil nauke, ki jih je zapisal v svojem Krajnskem zhbelarzhiku in je izšel dve leti pred tem.

Čeprav danes povsem jasno vemo, da so bili Dzierzonovi čebelarški nauki pravilni, da so vključevali vsa dotedanja spoznanja o čebelah in o čebelarjenju, da so bila Jonkejeva vztrajanja skoraj neomajna, njun medsebojni besedni strokovni dialog dokazuje, da sta oba zelo izkušena in izobrazena čebelarja. Črmošnjiškemu župniku in čebelarju Jonkeju kljub temu, da ni uspel ovreči Dzierzonovih čebelarških naukov, pa gre polno priznanje, da je smelo zapisal svoje trditve in mnenja o čebelarških naukih očeta modernega čebelarstva Jana Dzierzona.

Viri

1. B.E.D. Einige Bemerkungen über Herrn Pfarrers Dzierzon als Bienenvater in d. Bl. V. J. S. 411 niedergelegtes Glaubensbekenntniss in drei Artikelten. (1846)4, str. 31, *Vereinigte Frauendorfer Blätter*
2. Dzierzon, Johannes. Es tritt ein neuer Bienenfreund auf. (1845)46, str. 361, *Vereinigte Frauendorfer Blätter*

3. Dzierzon, Johannes. Der neue Bienenfreund. (1845)52, str. 411-412, *Vereinigte Frauendorfer Blätter*
4. Dzierzon, Johannes. Erwiderung auf einige, über mein Glaubensbekenntniss erhobene Bemerkungen. (1846)9, str. 71, *Vereinigte Frauendorfer Blätter*
5. Dzierzon, Johannes. Fortsetzung der Erwiderung auf einige, über mein Glaubensbekenntniss erhobene Bemerkungen. (1846)10, str. 78, *Vereinigte Frauendorfer Blätter*
6. Dzierzon, Johannes. Fortsetzung der Erwiderung auf einige, über mein Glaubensbekenntniss erhobene Bemerkungen. (1846)11, str. 86, *Vereinigte Frauendorfer Blätter*
7. Dzierzon, Johannes. Der neue Bienenfreund. Erwiderung auf die »Abermaligen Bedenken gegen mein Glaubensbekenntniss« (S. 147 bis 149 d. Bl.) (1846)30, str. 237-239, *Vereinigte Frauendorfer Blätter*
8. Gregori, Janez. Slovenski in tuji čebelarški strokovnjaki. Dzierzon, Jan/Johannes. Str.254. V: *Ljudmila Bokal (ur.). Čebelarški terminološki slovar*. Ljubljana 2008, 261 strani
9. Hribar, Ivan. Janez Dzierzon, oče umnega čebelarstva. 38(1880)51, str. 407-408, *Kmetijske in rokodelske novice*.
10. Johann Dzierzon. http://wn.com/Johann_Dzierzon (4. 11. 2011)
11. Jonke, Georg. Widerlegung einiger irrigen Aufsichten von der Bienenzucht. (1846)18, str. 69 – 70 in 19, str. 73 – 74, *Illyrisches Blatt*
12. Jonke, Georg. Der neue Bienenfreund. Abermalige Bedenken gegen das Glaubensbekenntniss des neuen Bienenfreundes. (1846)19, str. 147-149, *Vereinigte Frauendorfer Blätter*
13. Jonke, Georg. An den neuen Bienenfreund. (1846)46, str. 366-367, *Vereinigte Frauendorfer Blätter*
14. Jonke, Georg. Bemerkung über einige unrichtige Aufsichten von der Bienenzucht. (1846)101, str. 401 - 402 in 102, str. 405 - 406, *Illyrisches Blatt*
15. Scopoli, Giovanni Antonio. *Entomologia Carniolica: exhibens insecta Carnioliae indigena et distributa in ordines, genera, species, varietates, methodo Linnaeana*. Vindobonae 1763, 420 strani

JANEZ GREGORI

Jonkejevi poročili o čebelarjenju na Kranjskem v časopisu Illyrisches Blatt

Andrej Šalehar*

Izvleček

Jonke je o čebelarjenju na Kranjskem v letih 1847 in 1848 objavil dva sestavka v Illyrisches Blatt. V prvem predvsem poudarja, kako vreme kroji uspehe ali neuspehe čebelarjenja. Jonke pri tem za posamezne primere vremenskih pogojev opisuje svoje oskrbovalne ukrepe za preprečitev škode. Drugi sestavek je že naslovil »Letošnje vreme za čebelarjenje« in na koncu dodaja nasvet, da naj čebelarji naredijo zalogo medu za krmljenje čebel v slabih neugodnih časih. Taki opisi čebelarjenja so zanimivi tudi za današnji čas in kazalo bi jih na kakšen sodoben način obuditi.

Ključne besede: Kranjska, čebelarjenje, vremenski pogoji, oskrbovalni ukrepi

Abstrakt

Zwei Berichte von Georg Jonke über die Imkerei in Krain in der Zeitung Illyrisches Blatt. - Jonke hat über die Imkerei in Krain in den Jahren 1847 und 1848 zwei Beiträge im Illyrischen Blatt veröffentlicht. Im ersten weist er in erster Linie auf den Einfluss des Wetters auf den Erfolg bzw. Misserfolg der Imkerei hin. Dabei beschreibt er für einzelne Wetterbedingungen seine Pflegemaßnahmen zur Schadensvermeidung. Der zweite Beitrag behandelt das Wetter im konkreten Jahr unter Berücksichtigung der Imkerei und rät den Imkern abschließend, sie sollen sich Honigvorräte für die Bienenfütterung in schlechten Zeiten zulegen. Solche Beschreibungen der Imkerarbeit sind auch heute noch interessant, es wäre angezeigt, sie in geeigneter Form wiederzubeleben.

Schlüsselwörter: Krain, Imkerei, Wetterbedingungen, Imkerarbeit

* Zaslužni prof. dr., Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za zootehniko, 1230 Domžale

* Prof. Dr. Emeritus, Universität von Ljubljana, Biotechnische Fakultät, Abteilung für Zootechnik, 1230 Domžale

Uvod

Serijo objav, skupaj 8 člankov, o čebelarstvih letih na Kranjskem (v Iliriji) v *Bienenzeitung* smo že spoznali. Predstavljajo pomemben prispevek k poznavanju slovenskega čebelarstva v svetu. Jonke je pisal o čebelah in čebelarjenju tudi v publikaciji *Illyrisches Blatt*, ki je izhajala v nemškem jeziku na Kranjskem.

V nadaljevanju sta predstavljeni dve njegovih deli, ki sta bili objavljeni v letih 1847 in 1848. V prvem predvsem poudarja, kako vreme kroji uspehe ali neuspehe čebelarjenja. Jonke pri tem za posamezne primere vremenskih pogojev opisuje svoje oskrbovalne ukrepe za preprečitev škode. Drugi sestavek je že naslovil »Letošnje vreme za čebelarjenje« in na koncu dodaja nasvet, da naj čebelarji naredijo zalogo medu za krmljenje čebel v slabih neugodnih časih.

Kratka predstavitev objav

Die dießjährige Bienenzucht im Verhältnisse zu den vorjährigern (Letošnje čebelarjenje v primerjavi z lanskim)

Čeprav se pri čebelarjenju večinoma oziramo na okolje, klimo in na smotrno in pravilno oskrbo, prav tako njegova uspešnost in blaginja zavisita tudi od stanja letnega vremena. Pri mrzlem in ostrem severnem in vzhodnem ali pri močnem in vihnem južnem in zahodnem vetru, kakor tudi pri neprestanem deževnem vremenu ne morejo čebele tudi v bogatem medenem okolju v najboljšem cvetenju nič prinašati in morajo umreti od lakote, če jim ob pravem času ne pomagamo; to se pogosto dogodi čebelarjem, ki premalo skrbijo za svoje čebele in jih prepustijo njihovi usodi.

V preteklem letu je bilo vreme skoraj ves čas ugodno za čebelarjenje, kajti tako zima kot tudi pomlad sta bili blagi in v mesecih februarju, marcu in aprilu so lahko že pogosto zbirale cvetni prah in nastavile veliko zalege, posledično so tudi zgodaj rojile, in ker je bilo zanje vreme ugodno tudi poleti in v času cvetenja ajde, je bil velik prinos medu, cene medu so se močno znižale in špekulanti z medom, ki niso tega upoštevali, so imeli velike izgube.

Povsem drugačno je bilo za čebele letošnje vreme, ker je bila že zima precej mrzla in je v nekaterih krajih trajala do meseca maja, zaradi česar je v nižjih predelih in okoljih z zgodnjo vegetacijo pomrznila večina sadnih dreves in čebele so s tem izgubile svojo prvo in najboljšo pašo; tudi v običajno milem in ugodnem mesecu maju imajo čebele raje za rojenje mesec junij; v času suhega vremena je bil večinoma oster severni in vzhodni veter, tako da so le nekateri z medom in čebelami bogati panji imeli roje.

Če so že zaradi tega rojili samo nekateri panji, pa so medtem mnogi od teh na paši izgubili matice, kar se ni zgodilo še nobeno leto.

Tem panjem sem sicer dodal druge matice, toda nekateri so panje pustili v njihovem brezmatičnem stanju, da bi videli in pokazali tudi drugim prijateljem čebelarjem, od kod lahko pride trotovska zalega, o kateri imajo čebelarji tako različna mnenja.

Res se je pokazalo, da je bil en panj, ki je izgubil svojo matico na paši na dvanjasti dan po izletu prvega roja, po štirih tednih poln majhne trotovske zalege, in drugi, ki je prav tako izgubil matico na šestnajsti dan, da je imel tako trotovsko zalego. Oba sta imela še od stare, s prvim rojem odletele matice, takrat še v fazi bube navadno čebeljo zalego,

iz katere so si izvalile novo matico, ki je zaradi prestare zalege, iz katere je nastala, ostala nepopolna in je zato na nerazumljiv način ustvarjala le trotovske zalego. Od teh dveh panjev pri njihovem stanju ne bo sprejeta nobena druga matica, ker ni mogoče ugotoviti sedanje trotovske matice.

Dva druga, ki sta izgubila svojo mlado matico šele na dvaindvajseti dan, sta ostala brez matice in popolnoma brez zalege, in ker si niso mogle iz prestare zalege vzrediti nove matice, sta rada sprejela dodani matici in z njima normalno nadaljevala svoje delovanje.

S tem je bilo zopet ponovno potrjeno, da pri številnih panjih iz prestarih zaleg nastanejo samo trotovske matice.

Potem, ko je bilo letošnje vreme tudi v drugih poletnih mesecih in tudi v času cvetenja ajde za čebele neprijetno, lahko štejemo to čebelarško leto iz teh razlogov med slabše, zaradi česar so porasle cene medu, še posebej, če ni bilo zalog iz preteklih let.

Die diesjährige Witterung im Betreff der Bienenzucht (Letošnje vreme za čebelarjenje)

Zaradi hudega zimskega mraza, zaradi katerega so čebele za vzdrževanje notranje toplote neprekinjeno močno brenčale, so morale uživati več hrane, zato je veliko panjev umrlo zaradi lakote; in ker je bilo tudi v mesecih februarju in marcu tako neprijetno in viharno, da so se lahko čebele le redko veselile neoviranega izleta, so močno kasnile z zaleganjem, tako da so rojili le nekateri panji, in še ti zelo pozno. Ker je bil tudi v aprilu večinoma močan in viharen južni veter in je maja pogosto deževalo ves teden, v marsikaterih, tudi najboljših okoljih za čebelarjenje ni bilo mogoče dobiti nobenega roja, čeprav so bile čebele precej bogate z medom.

Izredno pa se je z vremenom izkazal mesec avgust, da je bil zelo bogat doprinos medu, kot že vrsto let ne. In ker je bil med bogat in posebno dober, svetujem vsakemu čebelarju, da naj si naredi veliko zalogo krmilnega medu, ker bo obstojen in uporaben več let, s tem, da si zelo redko sledita dve enaki medeni letini.

Misli na koncu

Oba sestavka z opisi čebelarjenja sta podobna člankoma o istih letih, ki ju je Jonke objavil v reviji *Bienenzeitung*. Taki opisi čebelarjenja so zanimivi tudi za današnji čas in kazalo bi jih na kakšen sodoben način obuditi.

Viri

1. Jonke, Georg. Die diessjährige Bienenzucht in Verhältnisse zu den vorjährigen. (1847)75, str. 297-298, *Illyrisches Blat, Zeitschrift für Vaterland, Kunst, Wissenschaft und geselliges Leben*
2. Jonke, Georg. Die diesjährige Witterung in Betreff der Bienenzucht. (1848)72, str. 287, *Illyrisches Blat, Zeitschrift für Vaterland, Kunst, Wissenschaft und geselliges Leben*

Jonke o čebelarski knjigi Gottlieba Kirstena

Andrej Šalehar*

Izvleček

Kritična ocena Jonkejeve knjige iz leta 1844, ki je bila objavljena v reviji *Bienezeitung*, je podpisana samo z inicialko »K«. Jonke je bil trdno prepričan, da je v njegovi knjigi zapisano vse pravilno, in z vsemi močmi ter na vse možne načine je branil ter razširjal svoje čebelarske nauke. Jonke je sumil, da je bil kritik Gottlieb Kirsten, ki je izdal novo čebelarsko knjigo. Verjetno je to vplivalo na zelo podrobno in kritično Jonkejevo recenzijo Kirstenove knjige. Že v Kirstenovem odgovoru, ki ga je napisal kratko in jedrnato, lahko razberemo, da Jonkejeve recenzije ne sprejema in da vse odklanja. Pustimo ob strani, kaj in kdo je imel prav, in postavimo v ospredje, kako so čebelarji pred stoletjem in pol brali, kako so bili izobraženi - teoretično in praktično -, kako so se borili za »čebelarski prav« in kako kritični so bili, pravi vzor za pot napredka.

Ključne besede: Gottlieb Kirsten, čebelarska knjiga, recenzija, Jurij Jonke, izobraženost

Abstrakt

Jonke über das Bienenzuchtbuch von Gottlieb Kirsten. - Die in der *Bienenzeitung* veröffentlichte kritische Besprechung des Buches von Jonke aus dem Jahre 1844 ist nur mit der Initiale **K** unterzeichnet. Jonke war völlig überzeugt, dass in seinem Buch alles zutreffend beschrieben ist, er verteidigte sich mit allen Mitteln und verbreitete seine Lehren. Es hatte den Verdacht, der Kritiker sei Gottlieb Kirsten, der seinerseits ein neues Bienenzuchtbuch herausgab. Das wird wohl die sehr eingehende und kritische Besprechung dieses Buches durch Jonke beeinflusst haben. Schon der kurz und bündig gehaltenen Antwort von Kirsten ist zu entnehmen, dass er die Kritik zurückwies. Wenn man nicht darauf eingeht, wer und in welcher Hinsicht im Recht war und man sich auf die Frage konzentriert, wie die Imker vor anderthalb Jahrhunderten gelesen haben, wie sie gebildet waren – theoretisch und praktisch – wie sie darum gekämpft haben, wer im Recht ist, wie kritisch sie waren, kann man sie wohl als Musterbeispiel für den Fortschritt bezeichnen.

Schlüsselwörter: Gottlieb Kirsten, Bienenzuchtbuch, Kritik, Georg Jonke, Bildung

* Zaslužni prof. dr., Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za zootehniko, 1230 Domžale

* Prof. Dr. Emeritus, Universität von Ljubljana, Biotechnische Fakultät, Abteilung für Zootechnik, 1230 Domžale

Uvod

Omenili smo že, da je recenzija Jonkejeve knjige iz leta 1844, ki je bila objavljena v reviji *Bienezeitung*, podpisana samo z inicialko »K«. Jonke je sumil, da je bil to prav Gottlieb Kirsten, in verjetno je to vplivalo na njegovo zelo podrobno recenzijo Kirstenove knjige. Je pa bil Jonke tudi prepričan, da je v njegovi knjigi zapisano vse pravilno, in z vsemi močmi ter na vse možne načine je branil ter razširjal svoje čebelarске nauke.

Jonkejeva mnenja

Jonke, Georg. Bemerkungen des G. Jonke über das von Gottlieb Kirsten im Druck erschienene Bienenwerk (Opažanja G. Jonkeja o čebelarški knjigi, ki jo je izdal Gottlieb Kirsten)

Jonke piše, da je v knjigarnah naprodaj novo čebelarско čtivo pod naslovom: *Vollständige und deutliche Anweisung zu einer sehr zweckmäßigen und einträglichen Betreibung der Bienezucht: gegründet auf vieljährigen fremden und eigenen Beobachtungen und Erfahrungen; nebst einem Anhang; zum Nutzen aller Bienenfreunde* (Popolna in jasna navodila za smotrno in donosno čebelarjenje: na osnovi mnogoletnih tujih in lastnih opazovanj in izkušenj; skupaj s prilogo, v korist vsem prijateljem čebele) – avtor: Gottlieb Kirsten, druga razširjena in izboljšana izdaja, Weimar 1847.

Čeprav ta čebelarška knjiga prinaša mnogo dobrega in resničnega o čebelarjenju, in mora vsakdo, ki jo prečita, priznati, da je avtor v mnogih pogledih dobro podkovan čebelar, pa vendarle neizkušene čebelarje lahko tudi zavede, ker ni vse popolno, niti ni vse pomanjkljivo.

Jonke pogreša v knjigi:

- A. Navodilo, kako spodbuditi k rojenju družino, ki kljub vsem ugodnim razmeram ne roji.
- B. Kako si priskrbeti matice na zalogo in kako lahko iste ohranimo za nadaljnjo rabo za daljši čas?
- C. Kaj pomeni petje ali različni glasovni klici mladih matic, kdaj nastanejo in kakšne koristi si lahko iz tega naredimo?
- D. Da ne smemo nikoli združevati rojev od različnih matic.
- E. Kaj je treba narediti, če se pri rojenju dva roja različnih matic usedeta skupaj?
- F. Kaj so tako imenovane čebele iskalke in kakšne so?

Ad A. Poznano je, da čebele v nekaterih okoljih pogosto več let nočejo rojiti, zaradi česar je njihova matica vse starejša in postaja iz leta v leto slabše plodna, dokler ni več sposobna, da bi se še razmnoževala, in zaradi tega njena družina umre.

Pri takih okoliščinah lahko čebelar ne samo poveča število svojih panjev, ampak s tem v njih dobi zopet mlado in za pleme sposobno matico. Če je sedaj na zalogi matica, se lahko odzame odvečne čebele iz več panjev in jih združi skupaj v enem panju ter se na ta način pridobi novi roj. Ne sme pa se takim čebelam matice takoj svobodno izpustiti, ker bi jo pri prvi zmedi imele za tujko in bi jo prej umorile, kot bi se prepričale, da se prejšnja matica več ne nahaja med njimi. Tak panj mora biti nekaj tednov najmanj pol ure

oddaljen, da se ne bi čebele spet vračale v prejšnje panje.

Vendar pa se čebelam lahko da v panj primerno zalego in po določenem času bodo vzredile številne matice, eno od njih pa si bodo izbrale za kraljico.

Ad B. Spomladi in poleti naj ima vsak urejen čebelar na zalogi matico, da bo lahko v panjih, ki so jo izgubili, vzpostavil primerno stanje. Dobi jih v času rojenja, ker so pri rojih vedno nekatere odvečne, kjer jih lahko prestreže in ohrani za daljši čas. V panjih, pri katerih je stara matica odletela s prvim rojem, bodo radi sprejeli mlade matice in jih tako dolgo prehranjevali, dokler ne bo dodana zadnjemu roju s pevko. Sicer pa jo lahko za daljši čas obdrži, če jo skupaj z nekaj čebelami iz roja in medeno pito zapre v škatlico, ki jo shrani na takem mestu, da ne bo na mrazu.

Ad C. Da se matica nikoli ne oglašča, dokler sama vlada v svojih panjih, razen pri velikih spremembah (pri preseljevanju), temveč začne peti, kadar jih je več v panju - in to ni nič drugega kot njen znak panju pod njeno vladavino za pregon in hrepenenje po svobodi. Matici, ki druga druge ne moreta trpeti, si strežeta po življenju, ker je po čudoviti družbeni ureditvi čebel določena samo ena vladarica. Zaradi tega mora stara matica s prvim rojem zapustiti panj 5 do 6 dni pred njegovim izletom, preden mlada zapusti svojo zibelko, ker bi jo sicer že ob rojstvu umorila.

Potem je dokazano, da se v pojočem panju nahaja več matic, tako da nekatere lahko v skrajnem primeru brez posledic odvezamo in uporabimo za druge potrebe.

Ad D. Združevanje slabih, posebej poznih rojev oziroma družin je večinoma uspešno, ker tako dobimo iz dveh slabih rojev dobro družino. Pri tem pa je treba paziti, da se nikoli ne združuje rojev od različnih matic, ker v takšnih panjih medsebojno ne umorijo le svojih matic, ampak se zaradi notranjih sporov tudi uničujejo.

Ad E. Včasih istočasno iz panja izletata dva roja, in čebelar mora biti dovolj pazljiv, tako da pride takoj na pomoč, ker sta v rojih različni matice - stara in mlada - ter je med njima smrtno sovraštvo. Kakor hitro se ta različna roja usedeta, je treba matici prestreči v matičnici, ki ju potem postavimo v prazna panja, in čebele se bodo same ločile in pomirile. Matici pa se spusti šele proti večeru in čebele ju z veseljem sprejmejo.

Ad F. Vsak roj pa tudi nekaj dni pred rojenjem s svojimi čebelami iskalkami išče novo domovanje. O tem sem se prepričal pri mojem dobrem prijatelju, ki je imel na vrtu votlo hruško, v katero so vsa leta prihajali roji, in videl, kako so jo čebele nekaj dni pred priletom roja obiskovale ter jo čistile od pajčevin in druge nesnage.

Že iz teh predhodnih pripomb je razvidno, da v tem delu ni vsega, kar obeta njegov naslov in je potrebno za smotno in donosno čebelarjenje. V dokaz povedanemu bom predstavil še nekaj primerov, o katerih bodo lahko sodili tudi drugi čebelarji.

Že z drugim poglavjem, ki govori, kako naj se postavi čebelnjak, se popolnoma ne strinjam. Avtor priporoča, da naj bo čebelnjak obrnjen proti jugovzhodu. Vsako stojišče za čebele bo s svojo izletno stranjo obrnjeno tako, da bo sonce najdalj časa sijalo na izletno deščico.

Ulnjak, kateri sme po številu zhbélnih panjev sdej vézhi, sdej manji biti, mora biti tako postavljen, de je tista stran, ko zhebele vun létajo, prav proti poldnu obrnjéna, de solnze slo zél dan na brade panjev sije.

Jurij Jonke. *Krajnski zhbélarzhik*. Ljubljana (1836, str. 16)

Razen tega avtor meni, da naj bo izletna stran popolnoma odprta, da bodo čebele lažje opazile svoje panje. Jonke pravi, da si čebele dobro zapomnijo svoje izletno žrelo, tako da težko zaidejo. In nadaljuje, da mora biti izletna stran zaščiten v dežju ali vetru. Ali kakor je zapisal v *Krajnskem zhbelaarzhiku* (1836):

V tretjem poglavju avtor piše, da mora biti pri čebelarjenju za prestrezanje in čuvanje matice stalno na voljo navaden stekleni kozarec. Verjetno ne pozna matičnice, piše Jonke.

V četrtem avtor hvali koše za čebele in svetuje, da naj se pri lesenih panjih notranje strani deščic ne poskoblja gladko. To zadnje mnenje spodbija dejstvo, da lahko čebele svoje zgradbe pritrdijo celo na gladko stekleno ploščo. O panjih pa so mnenja zelo različna. V nadaljevanju opisuje prednosti in slabosti posameznih vrst panjev.

Tudi z navedbo, da lahko zdrava matica spomladi v 7 do 8 tednih zaleže 12.000 jajčec, se ne strinja, ker panj lahko tudi do petkrat roji in v vsakem roju je okoli 10.000 čebel, kar pomeni skupaj s čebelami, ki ostanejo v panju, da mora matica zaleči okoli 60.000 jajčec. Oporeka tudi zapisoma, da mora biti matica večkrat oplojena in da se lahko iz vsakega čebeljega jajčeca izleže matica. Jonke v povezavi s plodnostjo matice vztraja pri svojem mnenju, da je to še neodkrita tajnost narave čebel. Pri čebeljih jajčecih pa je trdno prepričan, da se iz njih, kadar v fazi larve dobijo močnejšo (kraljičino) hrano, izležejo matice. Jonke piše, da lahko življenje in delovanje take prave in urejene matice delimo v štiri časovna obdobja: prvo je v času njenega otroštva, ki traja običajno tri dni, ker nobena pojoča matica pred tremi dnevi s svojim drugim rojem ne zapusti svoje rojstne »hiše«. Za drugo se računa njeno mladost, ki traja običajno 8 do 9 dni in v tem času mlada matica, ki zaradi svoje mladosti še ni sposobna delati zalege, posebej pri ugodnem vremenu večkrat izleta, iz česar mnogi čebelarji sklepajo na njeno oprašitev ter so v svoji zmoti še bolj prepričani, ker so pri teh bodočih čebeljih materah osmi ali deveti dan po njihovih neoviranih izletih na njihovih zadkih opazili sledove navideznih paritev. Ampak ti sledovi so samo znaki njihove dozorele plodnosti in bližnjega porodnega časa. Za tretje obdobje se šteje njeno aktivno in rodno življenjsko dobo, ki se prične dvanjasti ali trinajsti dan po rojstvu in navadno traja tri do štiri leta. Sledi četrto obdobje, ki je neplodno in se konča s smrtjo. Če je v času njenega odmrtja v panju še mlada zalega, potem je njena izguba kmalu nadomeščena. Če pa je zalega že prestara, pa se iz tega izleže nepopolna naslednica, ki lahko dela le trotovske zalege.

Prav tako je napačna trditev, da so lahko vse čebele delavke trotovske matere. Potemtakem bi bile vedno v stanju, da bi vzgojile trote, kar pomeni, da ne bi bilo nikoli panjev brez troto.

Kirstenov odgovor

Entgegnung auf die Bemerkungen des Herrn G. Jonke über mein Bienenwerkchen, siehe Bienenzeitung 1848 (Odgovor na opažanja gospoda G. Jonkeja o mojem čebelarskem delcu, glej Bienenzeitung 1848)

Uvodoma je Kirsten zapisal, da je kritik verjetno površno prebral že naslov knjige in da je zasvojen s slepim kritiziranjem ter da v svojih kritikah zahaja v protislovja. Med primeri recimo navaja, da on ne trdi, da mora biti čebelnjak obrnjen proti jugovzhodu, ampak da je to najpogostejša in najsmotrnejša usmeritev. Jonkeju v nadaljevanju celo

oporeka, da bi bil dober čebelar, in meni, da ni dobro prebral knjige. Nobene Jonkejeve pripombe ne sprejme in na koncu tudi ne pritrjuje Jonkejevemu sumu, da je bil on recenzent njegove čebelarstva knjige.

Misli na koncu

Že v Kirstenovem odgovoru, ki ga je napisal kratko in jedrnat, smo lahko razbrali, da Jonkejeve recenzije ne sprejme in da vse odklanja. Za popolno presojo mnenj bi morali imeti možnost branja Kirstenove knjige, ki pa je nismo uspeli pridobiti. Tako ostajajo samo zapisi prvega oz. drugega avtorja. Podobno kot v drugih podobnih Jonkejevih objavah, je tudi v tej zelo podroben, kar samo potrjuje, da je bil Jonke zelo razgledan človek. Pustimo ob strani, kaj in kdo je imel prav, in postavimo v ospredje, kako so čebelarji pred stoletjem in pol brali, kako so bili izobraženi – teoretično in praktično, kako so se borili za »čebelarstvo prav« in kako kritični so bili, pravi vzor za pot napredka.

Viri

1. Jonke, Georg. Bemerkungen des G. Jonke über das von Gottlieb Kirsten im Druck erschienene Bienenwerk. 4(1848)16, str. 128 in števil. 17, str. 134-136 in števil. 18, str. 141 - 144 in števil. 19, str. 152 in števil. 20, str. 160 in števil. 21, str. 167-168 in števil. 22, str. 175-176 in števil. 23, str. 183-184, *Bienenzeitung*
2. Kirsten, Gottlieb. Entgegnung auf die Bemerkungen des Herrn G. Jonke über mein Bienenwerkchen, siehe Bienenzeitung 1848. 5(1849)9, str. 72 in števil. 10, str. 80, *Bienenzeitung*

Dve Jonkejevi objavi v slovenskem jeziku

Andrej Šalehar*

Izvleček

V Kmetijskih in rokodelskih novicah je Jonke objavil dva sestavka v slovenskem jeziku. Prvi iz leta 1850 govori o čebelah roparicah, drugi iz leta 1859 pa o čebelarjenju in medu v tem letu. Ta druga objava je tudi zadnja Jonkejeva objava.

Ključne besede: Kmetijske novice, čebele roparice, čebelarjenje in kakovost medu

Abstrakt

Zwei Veröffentlichungen von Jonke in der slowenischen Sprache. - In der Zeitung Kmetijske in rokodelske novice veröffentlichte Jonke zwei Beiträge in slowenischer Sprache. Der erste aus dem Jahre 1850 behandelt räuberische Bienen, der zweite aus 1859 dagegen die Imkerei und den Honigertrag in jenem Jahr. Dieser zweite Beitrag ist zugleich die letzte Veröffentlichung von Jonke.

Schlüsselwörter: Kmetijske novice, Raubbienen, Imkerei, Honig, Qualität

* Zaslužni prof. dr., Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za zootehniko, 1230 Domžale

* Prof. Dr. Emeritus, Universität von Ljubljana, Biotechnische Fakultät, Abteilung für Zootechnik, 1230 Domžale

Uvod

V slovenskem jeziku v serijskih publikacijah najdemo dve Jonkejevi objavi. Prva je povzetek iz njegove knjige »Kranjski zibelarzhik«, druga pa poročilo o čebelarskem letu 1859. Obe objavljamo v nadaljevanju v celoti.

Jonkejevi objavi v slovenskem jeziku

Od roparc ali ropnic. (Iz Jonkejeve knjige »Čbelarčik«. 8(1850)32, str. 133, Kmetijske in rokodelske novice

Od roparc ali ropnic. *)

Roparce niso kako posebno pléme ali posebna sorta čebel, temuč dostikrat ravno tistiga čbelnjaka, večí del pa od bližnjih utnjakov, desiravno so enmalo bolj černo kot druge, kar je od tod, ker se hitro kot tatovi v medene piskerce ptujih panjev plazijo, si dlako na zadnjim životu ogulijo, in se s medam omažejo.

Nekteri panj gra lo zato na ropanje, de si médu pridobi, veliko pa jih gra iz potrebe in lakote. Poslednji, to je tisti, ki gredó iz potrebe na ropanje, niso tako nevarni kot prvi, ker jih čbete zavolj slabosti in medlosti lahko premagajo.

Čbelam jo perrojeno, de méd nabirajo, kjer koli ga dobé. Ako ga tedaj ni na travnikih in v gozdih, ga skušajo ondi nabrati, kjer ga s svojim tankim nosom ovojajo. Ker pa méd, kakor vsak čbelar dobro vé, iz olujakov močno diši, zato jih ta perjetin duh tolikanj vabi, de velikokrat s strašno požrešnostjo ptuje panjove zalezjejo, in ne gledeč nevarnosti svojiga življenja se vanje podajo.

Panj, na kteriga ropnice gredo, se spoznó iz njegoviga nenavadno hitriga letanja in glasniga šuma vanj in iz njega hitečih čbel. Le paziti je treba, kam de se vlečejo, ali od ktere strani do pridejo, in ropni panj se bo kmalo razodel, ker tudi iz tega ravno tako hitro, čó prav ne v taki trumi kakor iz uniga vun in nater leté. Nar gotovej pa se zašlodi ropar, čó se obropanimu panju eno minute, in seer tako dolgo luknja zamaši, de se mu je že več roparc na brado zbralo, na ktero se potlej pest pepéla verše, de so od njega bele, in od drugih čbel razločene, — in ker se tega znamenovanja vstrašijo, precej zleté in v svoje stanovanje hité; in zdaj se sme lo merkatí, v ktere panjeve gredó, ker so ravno iz tistih tudi na rop šle.

Dostikrat gredó tudi čbete iz več panjev ob enim na rop, in se spusté vse na en panj, čó imajo namreč kak vzrok do tega.

Zlaj čé je kak panj od roparc premagan, naj se mu herž žrélo ali luknja zatakne, se potí ene minute, in seer tako dolgo tako státi, de bo brada tega panja roparc, ki hočejo vanj iti, vsa polna; potlej naj se pulijó to na bradi okoli tekajoče čbete z mrazilo vado, tako vstrašeno bodo precej preč podale se, za tem se luknja zna apét odpréti, in tako dolgo odperta pustiti, de so vse roparce iz panja izletéle, in druge nazaj perletéle, de bi vanj šle; in zdaj se mora luknja spet zatakneti, in ropno čbete, ki so se na bradi panja vno-

vič zbrale, kakor pred z vodo politi, in to se mora tako dolgo ponavljati, dokler ni vsih ropnic iz panja. Na to se mora panj zamašiti, precej delječ od čbelnjaka odnesti, in šé lo zvečer s kterim sosednjim ni badi združiti — ali pa se zna, čé ima maternico in že dosti polno, kar je per obropanih panjih malokde, ker roparce maternico večí del umoré, za ene dni, de ropne čbete na ropanje pozabijo, na kak drugi kraj, vsaj pol ure delječ, prenesti, kamor ne bodo za njim šle.

Ropanje pa, kolikor mogoče odvernuti, čbelar na sme nikoli jalovih, gujlobnih, ali kakor si bode papačenih, ampak zmiram zdrave, močne in polka polna panjovo imoti porzadovati si; jih ne sme nikoli stradati pustiti, in jim mora ob času potrebe klasti, ko ni več pase zanje, kakor od prve pomladi do sadniga cvetja in po ajdovim cvetju v jeseni, kakor tudi o velikih sni; čó mrazilo vetrovi pišejo, jim mora žrela ali letavne luknje zmanjšati, in tako se mu ne bude roparc dosti bati. Premenjenje panjev, to je, obropan panj na mesto ropniga, in tega na prator uniga postaviti, malo-kdaj kaj pomaga.

Ptuje roparce pa s strupam ali drugimi takimi škodljivimi rečmi moriti, ni perpušeno.

*) Na prošnjo, de bi Novice povedale, kakó se ima zoper roparce ravnati, podamo ta podúk iz hvale vrednih slovenskih bukvic, ki jih je v čbelarstvu izvedeni g. fajmošter Jonke pod iménom »Čbelarčik« na svitlo dal, in seer že v drugim pomnoženim natisu, ki se v ljubljani pri g. Kleimajerju, pa mené tudi pri vsih bukvarjih na Slovenskim, za 20 kraje, dobí. Vred.

Jonke J. Letošnje bčele in letošnja sterđ. 17(1859)37, str. 287, Kmetijske in rokodelske novice

Letošnje bčele in letošnja sterđ.

Že lani so si pridne bčelice le malokje zimske hrane (živeža) dovolj nabrati mogle, zakaj skozi celo poletje ni ne enkrat padla medena rosa, in tudi ajda jim lani ni dala, česar so potrebovale. Za tega voljo so skerbní in umni bčelarji večidel svoje bčelice že v jeseni oskerbeli z nekoli-košnim satovjem, da so se preživiti mogle pozimi.

Ker je zadnja zima po novem letu kaj topla in mehka bila, so jih bčelarji mogli prezgodaj pod milo nebo spustiti in jih s prihranjenim medom (sterđj) živiti.

Al z medom pitane bčelice so prezgodaj obileu zarod napravile, in vso zalogo medú povžile; prišel je potem letošnji nemili majnik z merzlim in viharnim vremenom, kateri je zaperl bčele v panjove, da niso mogle ven si živeža iskat, še manj pa medú čez svojo potrebo nabirat. Medú za živež bčelicam ni bilo pozneje nikjer in tudi za drag dnar ne dobiti. Kaj družega je sledilo iz tega, kakor to, da je večina bčel glada (lakote) konec vzela in da so bčelarji vsi klaverni in žalostni postopali okoli svojih praznih bčelnjakov.

Ker je po tem takem čez letošnjo spomlad veliko manj kot druge leta polnih panjev ostalo, in ker so ob letošnjem ajdovem evetji le poslednji trije dnevi preteklega mesca velikega serpana *) bčelam ugodni bili, po tem pa je nastopila spet ojstra sapa (burja), in se nabiranje medú zdaj že svojemu koncu bliža, ne smemo od letošnje letine zastran medú več pričakovati, kakor da bo še manj kot srednja letina.

Opomniti pa moram, da mesca malega in velikega serpana nabrani med, ker sta obá ta mesca suha in vroča bila, bo veliko veliko bolji memo takega, ki se pridela v mokrem poletji. Letošnji med ima veliko več sladčice v sebi, je tečniši in se bo dolgo ohraniti dal.

Letošnji med se bo v lončenih in dobro pocinjenih piskrih na hladnem kraji več let ohraniti dal, ako ga le obvarujemo mravelj in družega merčesa, ki ga rad zalezuje, in od časa do časa posnemamo to, kar se ga v gorkem vremenu na verhu staja, da se kisati ne začne. Kdor bo tako pridno ravnal, bo imel tečnega in zdravega medú za živež bčelam dovolj.

Ne bom se motil, ako rečem, da javalne bomo dobili prihodnje leto, pa morebiti tudi več let ne, tako dobrega medú kakor bo letošnji, ker večletna skušnja učí, da malo-kdaj je dve leti ali več let zaporedoma dobra medena letina.

Iz Čermošnic na Dolenskem 3. septembra 1859.

J. Jonke.

To je zadnji najdeni objavljeni sestavek Jurija Jonkeja. Opozoriti velja, da je članek napisan preprosto in v njem prihaja do izraza avtorjevo enostavno izražanje in znanje, teoretično in praktično.

Georg/Jurij Jonke (1777-1864), črmošnjiški župnik in kranjski čebelar - prispevki k bibliografiji*

Andrej Šalehar**

Izvleček

Bibliografija Jurija Jonkeja je bogata. Izdal je dve čebelarški knjigi – v nemškem in slovenskem jeziku. V domačih in tujih strokovnih revijah je objavil 23 strokovnih sestavkov in bil je prvi kranjski čebelar, ki je dopisoval v najpomembnejšo čebelarško revijo tistega časa – Bienen-Zeitung. O Juriju Jonkeju je najdenih veliko zapisov – skupaj 105. V Črmošnjicah so še ostanki njegove zapuščine: levi kropilnik pri vhodu v cerkev, meh-anizem ure v cerkvenem zvoniku. Žal pa ni ohranjena njegova knjižnica. Na pokopališču Novi Tabor pri Črmošnjicah je njegov grob s spomenikom.

Ključne besede: bibliografija, čebelarške knjige, serijske publikacije, zapuščina

Abstrakt

Georg/Jurij Jonke (1777-1864). Pfarrer in Tschermoschnitz und Krainer Imker. Beiträge zur Bibliographie. - Die Bibliographie von Georg Jonke ist reich. Er hat zwei Bienenzuchtbücher herausgegeben – in deutscher und slowenischer Sprache. In ausländischen und Krainer Fachzeitungen hat er 23 Fachbeiträge veröffentlicht- Er war der erste Krainer Imker, der in die führende Imkerzeitung jener Zeit – Bienen-Zeitung Beiträge schickte. Über Georg Jonke sind viele Notizen zu finden, insgesamt 105. In Tschermoschnitz gibt es noch die Reste seines Nachlasses: das linke Weihwasserbecken am Eingang und den Mechanismus der Glockenturmuhre. Leider ist seine Bibliothek nicht erhalten. Auf dem Friedhof von Neutabor befindet sich sein Grab mit seinem Grabstein.

Schlüsselwörter: Bibliographie, Bienenzuchtbücher, Fachzeitungen, Nachlass

* To delo je posvečeno spominu na mojega očeta Rudolfa Šaleharja (1910 – 1945)

** Zaslužni prof. dr., Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, oddelek za zootehniko, 1230 Domžale

** Prof. Dr. Emeritus, Universität von Ljubljana, Biotechnische Fakultät, Abteilung für Zootechnik, 1230 Domžale

Uvod

Jonkejev »*Krajnski zhbelaarzhik*« (1836) je po Janševi (*Popolno podvuzhenje sa vsse zhebellarje* - 1792) in Danjkovi (*Čelarstvo* - 1831) tretja izdana knjiga o čebelarstvu v slovenskem jeziku. Jonke jo je napisal v nemščini, a je sam poskrbel, da je bila prevedena v naš jezik. Napisal jo je v starosti šestdeset let, in to je po doslej znanih podatkih njegova prva objava. Pred tem ni objavil ne v nemškem in ne slovenskem jeziku nobenega dela ali sestavka. Leta 1844 je izšla v nemškem in slovenskem jeziku druga dopolnjena in razširjena izdaja. O izdaji obeh knjig so poročali tedanji časopisi, ki so izhajali v Sloveniji – našli smo več kot dvajset oglasov. Zapisani pa sta tudi v bibliografijah tistega časa. Jonke je z obema knjigama znatno pripomogel k razvoju slovenskega čebelarstva v 19. stoletju. Slovenska izdaja v letu 1844 je bila v petdesetih letih 19. stoletja predlagana za učno knjigo o čebelarstvu na tedanjih osnovnih šolah.

Prvo Jonkejevo objavo smo našli v *Illyrisches Blatt* v letu 1837. Od leta 1846 pa je Jonke vse do leta 1852 redno objavljaval v nemški čebelarški reviji *Bienen-Zeitung*. Poročal je o posameznem čebelarškem letu na Kranjskem oz. Iliriji. Veliko je objav, v katerih je kritično presojal nekatere objave o čebelarstvu ali pa je odgovarjal kritikom svojih knjig – v *Illyrisches Blatt*, *Vereinigte Frauendorfer Blätter* in *Bienen-Zeitung*. Med drugim se je odzval tudi na čebelarške nauke Dzierzona, ki je bil med najpomembnejšimi strokovnjaki na področju čebelarstva v 19. stoletju. Trmasto in odločno je vztrajal pri svojih trditvah, ki pa žal niso bile vedno tudi pravilne. V slovenskem jeziku sta dve objavi v *Kmetijskih in rokodelskih Novicah*. Skupaj smo v serijskih publikacijah našli 23 objav, katerih avtor je Jonke.

Veliko pa je objav o Jonkeju in v povezavi z njim. Prvi zapis je iz leta 1824, ko je v *Intelligenz-Blatt zur Laibacher Zeitung* pod številko 632 naveden Jonke kot darovalec. Drugi zapis iz leta 1833 v *Laibacher Zeitung* poroča, da je bil Jonke na letnem zboru Kranjske kmetijske družbe dne 2. 5. 1833 izvoljen za rednega člana. Med zadnjimi sta sestavka gospe Simone Fajfar v *Delu* (1998) in *Slovenskem almanahu* (1999). O Jonkeju najdemo podatke tudi na spletu (Wikipedia, Slovenski biografski leksikon in drugi). Takih in podobnih objav je doslej najdenih 105.

Jonke je večino svojega življenja preživel v Črmošnjicah, zato je bibliografiji dodano poglavje: Črmošnjice – stare fotografije, razglednice, fotografije, druga gradiva. Poleg starih fotografij Črmošnjic, ki so bile najdene na spletnih straneh Digitalne knjižnice Slovenije, in zemljevida občine Črmošnjice pri Kočevju (Francisejski kataster za Kranjsko - SI AS 176/n/n318), so dodane še fotografije, ki pričajo o sedanji Jonkejevi zapuščini: levi kropilnik pri vhodu v cerkev, kjer je viden ostanek vklesanega vpisa G. JON., ura v cerkvenem zvoniku in nagrobnik Georga Jonkeja na pokopališču Novi Tabor.

Jonke je pisal med svojim šestdesetim in osemdesetim letom, torej v svojih zrelih letih, potem ko je imel za seboj najmanj trideset let praktičnih izkušenj s čebelarjenjem. Njegova bibliografija je za čas pred skoraj dvesto leti vsebinsko bogata in številna. Pisal je preprosto in razumljivo za vse, ki so se bavili s čebelarstvom. Tako je pomembno prispeval k razvoju slovenskega čebelarstva.

Bibliografija

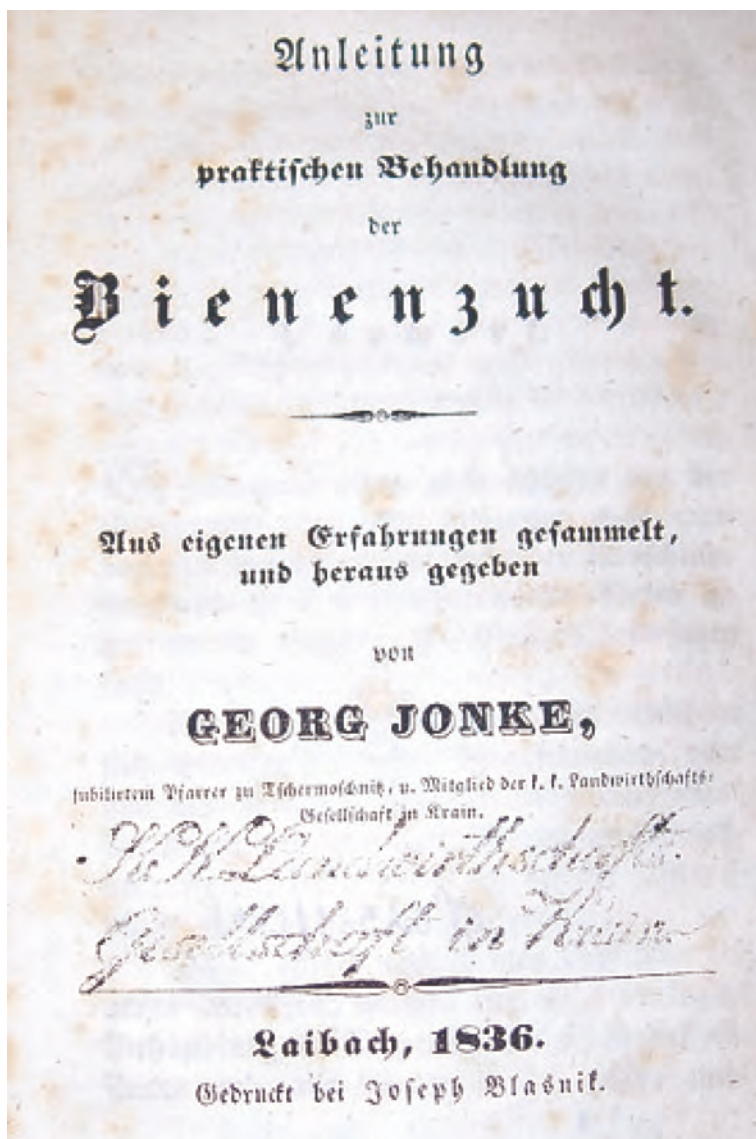
Monografije in tiski

Jonke, Georg

Anleitung zur praktischen Behandlung der Bienenzucht / aus eigenen Erfahrungen gesammelt, und heraus gegeben von Georg Jonke

Laibach 1836, 100 strani

Naslovnica

Jonke, Jurij

Krajnski zbelarzhik, to je: kratko poduzhenje zhbele rediti, in s' njimi prav ravnati. Is nemshkiga prestavil J. Shemla.

Ljubljana 1836, 94 strani

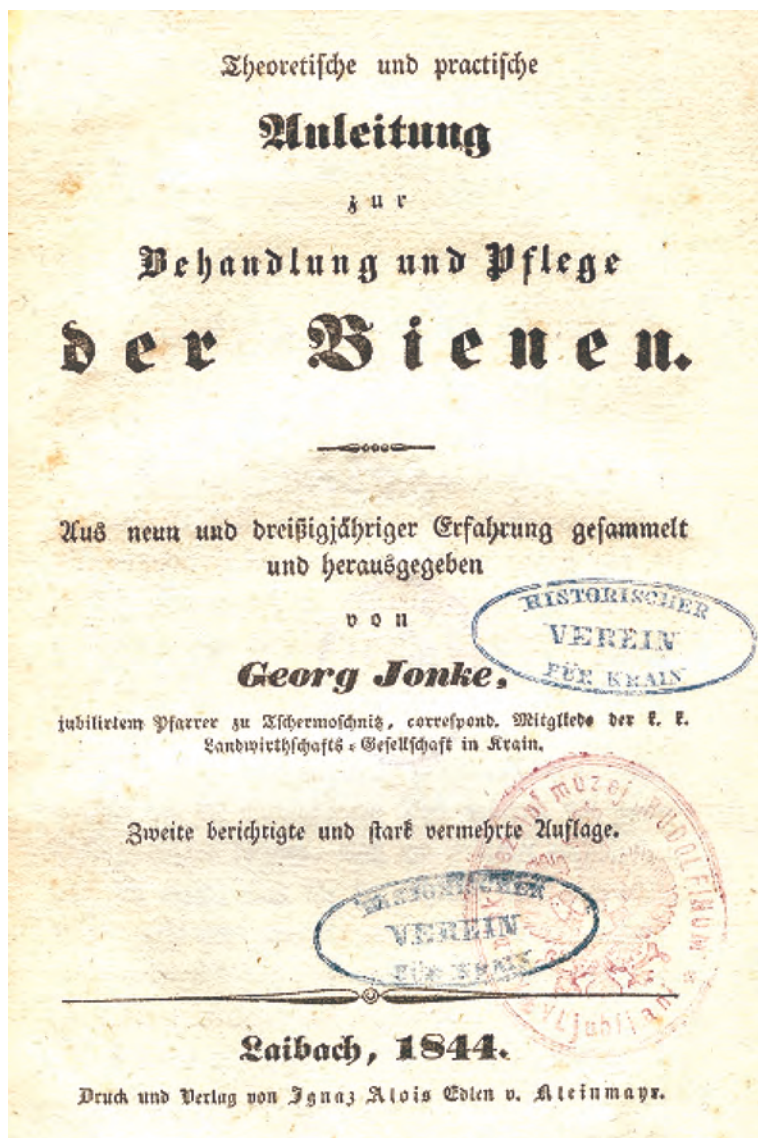
Naslovnica

Jonke, Georg

Theoretische und practische Anleitung zur Behandlung und Pflege der Bienen /aus neun und dreißigjähriger Erfahrung gesammelt und herausgegeben von Georg Jonke
Laibach 1844, 128 strani

Naslovnica

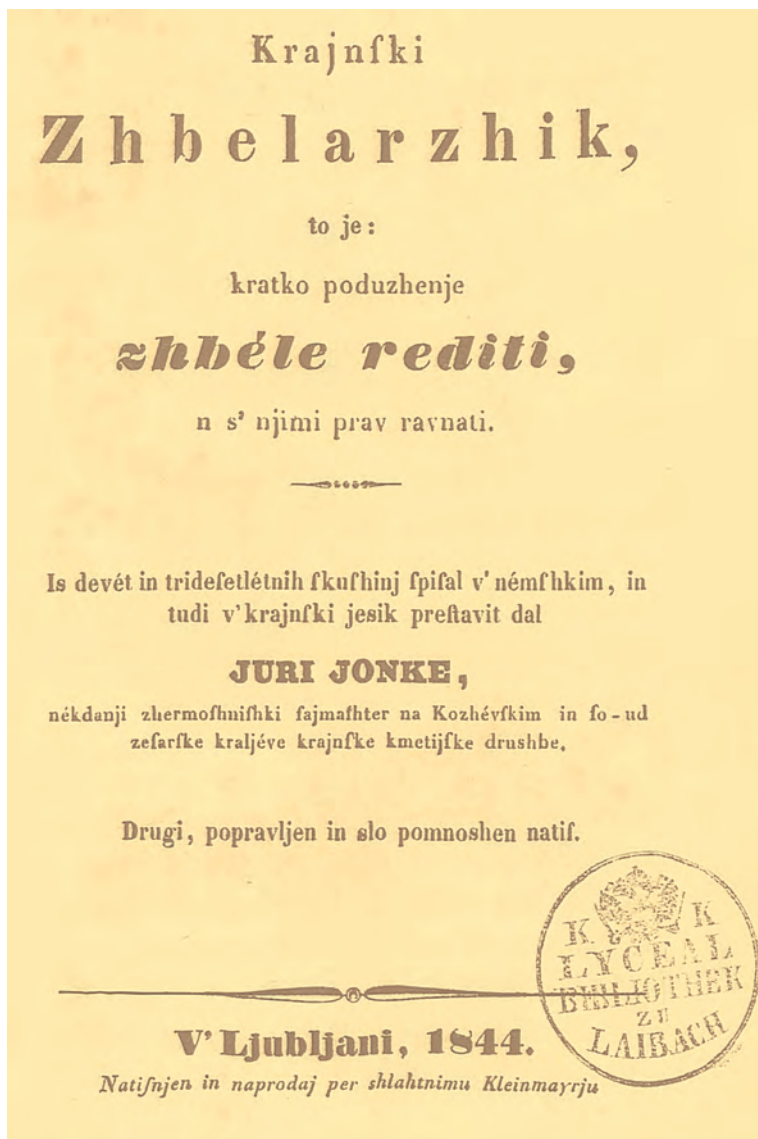
Jonke, Jurij

Krajnski Zhbelaarzhik, to je: kratko poduzhenje zhbele rediti, n s' njimi prav ravnati.

Is devet in tridesetletnih skushinj spisal v' nemshkim, in tudi v' krajnski jesik prestavit dal J. Jonke etc. Drugi ... natis (poslovenil Lovro Pintar)

Ljubljana 1844, 115 strani

Naslovnica

Jonkejeve knjige – kje jih lahko najdemo v slovenskih knjižnicah?

Jonke, Georg

Anleitung zur praktischen Behandlung der Bienenzucht / aus eigenen Erfahrungen gesammelt, und heraus gegeben von Georg Jonke

Laibach 1836, 100 strani

Knjižnici:

Mestna knjižnica Kranj (sig. P STARINE izšlo med 1801-1900)

Narodni muzej Slovenije (sig. 7617)

Jonke, Jurij

Krajnski zhbelaarzhik, to je: kratko poduzhenje zhbele rediti, in s' njimi prav ravnati.

Is nemshkiga prestavil J. Shemla

Ljubljana 1836, 94 strani

Knjižnice:

Knjižnica Ivana Tavčarja Škofja Loka (sig. Škofja Loka zr 63 JONKE J. Krajnski)

Mestna knjižnica Kranj (sig. P STARINE izšlo med 1801-1900)

Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana (sig. 13011)

Osrednja knjižnica Celje (sig. Celje_SKL D-Rr 19)

Zasebne zbirke - knjižnice (eksperimentalno) (sig. Zasebna knjižnica Jerneja Antolina Omana sf MED/TEH JONKE J. Krajnski ...)

Jonke, Georg

Theoretische und practische Anleitung zur Behandlung und Pflege der Bienen /aus neun und dreißigjähriger Erfahrung gesammelt und herausgegeben von Georg Jonke

Laibach 1844, 128 strani

Knjižnici:

Čebelarska zveza Slovenije (sig. K k 638.1)

Narodni muzej Slovenije (sig. 8537)

Jonke, Jurij

Krajnski Zhbelaarzhik, to je: kratko poduzhenje zhbele rediti, n s' njimi prav ravnati.

Is devet in tridesetletnih skushinj spisal v' nemshkim, in tudi v' krajnski jesik prestavit dal J. Jonke etc. Drugi ... natis (poslovenil Lovro Pintar)

Ljubljana 1844, 115 strani

Knjižnice:

Mestna knjižnica Kranj (sig. P STARINE izšlo med 1801-1900)

Mestna knjižnica Ljubljana (sig. Slovanska knjižnica RA B 11)

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana (sig. 14040)

Narodni muzej Slovenije (sig. 127)

Osrednja knjižnica Celje (sig. Celje_SKL D-Rr 20)

DLIB.SI – digitalna knjižnica Slovenije

Hitri povezavi:

- Krajnski Zhbelaarzhik - 1836: <http://www.dlib.si/?urn=URN:NBN:SI:DOC-K56EPUI4>
- Krajnski Zhbelaarzhik - 1844: <http://www.dlib.si/?urn=URN:NBN:SI:DOC-P8LTXRNR>

Serijske publikacije

1. G. J. Bemerkung über einen die Bienenzucht betreffenden Aufsatz. (1837)7, str. 25-26 in 9, str. 33- 35, *Illyrisches Blatt*
2. G. J. Bemerkung über den diesjährigen Honig. (1837)34, str. 135-136, *Illyrisches Blatt*
3. G. J. Berichtigung. (1843)28, str. 116 - 118, *Illyrisches Blatt*
4. Jonke. Das Bienenjahr 1845 in Krain. 2(1846)2, str. 14, *Bienenzeitung*
5. Jonke. Gottschee in Illyrien. Str. 73. V: In Ungarn, Illyrien und Schlesien erfreuliche Aussichten auf ein gutes Bienenjahr. 2(1846)7, str. 73-74, *Bienenzeitung*
6. Jonke, Georg. Widerbelegung einiger irrigen Aufsichten von der Bienenzucht. (1846)18, str. 69 – 70 in 19, str. 73 – 74, *Illyrisches Blatt*
7. Jonke, Georg. Bemerkung über einige unrichtige Aufsichten von der Bienenzucht. (1846)101, str. 401 - 402 in 102, str. 405 - 406, *Illyrisches Blatt*
8. Jonke, Georg. Der neue Bienenfreund. Abermalige Bedenken gegen das Glaubensbekenntniss des neuen Bienenfreundes. (1846)19, str. 147-149, *Vereinigte Frauendorfer Blätter*
9. Jonke, Georg. An den neuen Bienenfreund. (1846)46, str. 366-367, *Vereinigte Frauendorfer Blätter*
10. Jonke, Georg. Bemerkung des Georg Jonke über die in der baierischen »Bienenzeitung« erschienene Recension seines Bienenwerkchens. (1847)33, str. 129 - 130 in 34, str. 134 – 135 in 35, str. 139 in 36, str. 142 - 143, *Illyrisches Blatt, Zeitschrift für Vaterland, Kunst, Wissenschaft und geselliges Leben*
11. Jonke, Georg. Die diessjährige Bienenzucht im Verhältnisse zu den vorjährigen. (1847)75, str. 297-298, *Illyrisches Blatt, Zeitschrift für Vaterland, Kunst, Wissenschaft und geselliges Leben*

12. Jonke. Das Bienenjahr 1846 in Illyrien. 3(1847)8, str. 61, *Bienenzeitung*
13. Jonke, Georg. Bemerkungen des G. Jonke über die in dieser Zeitung erschienene Rezension seines Bienenwerks. 3(1847)5, str. 40 in šte. 6, str. 48 in šte. 7, str. 54 -56 in šte. 8, str. 63-64 in št. 11, str. 87-88, *Bienenzeitung*
14. Jonke. Das Bienenjahr 1847 in Illyrien. 4(1848)8, str. 58, *Bienenzeitung*
15. Jonke, Georg. Bemerkungen des G. Jonke über das von Gottlieb Kirsten im Druck erschienene Bienenwerk. 4(1848)16, str. 128 in šte. 17, str. 134-136 in šte. 18, str. 141 - 144 in šte. 19, str. 152 in šte.20, str. 160 in šte. 21, str. 167-168 in šte. 22, str. 175-176 in šte. 23, str. 183-184, *Bienenzeitung*
16. Jonke, Georg. Die diesjährige Witterung in Betreff der Bienenzucht. (1848)72, str. 287, *Illyrisches Blat, Zeitschrift für Vaterland, Kunst, Wissenschaft und geselliges Leben*
17. Jonke. Das Bienenjahr 1848 in Illyrien. 5(1849)3, str. 18, *Bienenzeitung*
18. Jonke. Bemerkung. 5(1849)22, str. 173 – 175, *Bienenzeitung*
19. Jonke. Das Bienenjahr 1849 in Illyrien. 6(1850)4, str. 27-28, *Bienenzeitung*
20. Od roparc ali ropnic. (Iz Jonkejeve knjige »Čbelarčik«). 8(1850)32, str. 133, *Kmetijske in rokodelske novice*
21. Jonke. Nachricht aus Illyrien. 7(1851)16, str. 136, Beilage, *Bienenzeitung*
22. Jonke. Die Bienenzucht im Jahre 1851 in Illyrien. 8(1852)15, str. 133, *Bienenzeitung*
23. Jonke, J. Letošnje bčele in letošnja sterd. 17(1859)37, str. 287, *Kmetijske in rokodelske novice*

Objave o Jonkeju in v povezavi z njim:

1. 1825. Verzeichniss der wohlthätigen Neusjahrs-Gratulanten in Laibach. (1824)105. *Intelligenz-Blatt zur Laibacher Zeitung*
2. Laibach (splošni zbor Kranjske kmetijske družbe 2. 5. 1833). (1833)39, str. 153-155, *Laibacher Zeitung*
3. Stand der Bibliothek der k. k. Landwirthschafts-Gesellschaft in Krain, seit der Errichtung derselben bis zum Jänner 1843. Jahrgang 1842, Laibach 1843(?), str. 51 – 75, *Annalen der k. k. Land. Gessellschaft in Krain*.
4. Dzierzon, Johannes. Es tritt ein neuer Bienenfreund auf. (1845)46, str. 361, *Vereinigte Frauendorfer Blätter*
5. Dzierzon, Johannes. Der neue Bienenfreund. (1845)52, str. 411-412, *Vereinigte Frauendorfer Blätter*
6. XIII. Verzeichniss der Angekauften und als Geschenk erhaltenen Druckschriften u. s. w. Jahrgänge 1844-1849, Jahrgang 1845, Laibach 1850(?), str. 70, *Annalen der k. k. Land. Gessellschaft in Krain*.

7.

Bienen-Zeitung.

Preis halbjährig:
 Im f. Post-Raven 1 fl. 36 kr.
 „ II. „ 1 fl. 31 1/2 kr.
 „ III. „ 1 fl. 34 1/2 kr.
 „ IV. „ 1 fl. 31 kr.
 Im Buchhandel 3 fl. rhen.
 ganzjährig. Alle reth. Post-
 ämter und guten Buchhand-
 lungen des In- u. Auslandes
 nehmen Bestellungen an.

Herausgegeben
 im Vereine mit vielen Bienenfreunden
 von

Dr. Karl Barth, k. Gerichtsarzt, und Andr. Schmid,
 k. Lehrer am Schullehrer-Seminar in Eichstätt.

Er scheint monatlich 1 oder
 2 mal heraus zu kommen
 mit manchen sehr interessan-
 ten, zweckdienlichen Aufzä-
 hlen, um die wir jeden Sachkun-
 digen höchst erlauchen, wer-
 den dankbar an- und aufge-
 nommen.

Zweiter Jahrgang.
Nr. I.
Januar 1846.

Der Zahl der verehelichen Mitarbeiter sind ferner beigetreten:

➔
 Herr Fuchs, Pfarrer in Dreifels bei Gatterdsheim im Herzogthume Nassau.
 „ Gelsen, Pastor in Fontaines im Fürstenthum Neuchâtel in der Schweiz.
 „ Jonke, sub. Pfarrer in Schermoschnitz bei Reutshäbel in Krain.
 „ Heider, von, Dr. jur. u. phil., Gutsbesitzer in Redensdorf bei Staffelsheim in Bayern.
 „ Zöllitz, Pfarrer in Ragdorf im Bispertal in Obergurgau.

8. K. Rezension der theoretischen und praktischen Anleitung zur Behandlung und Pflege der Bienen. 2(1846)7, str. 80 in št. 8, str 88, *Bienenzeitung*
9. B.E.D. Einige Bemerkungen über Herrn Pfarrers Dzierzon als Bienenvater in d. Bl. v. J. S. 411 niedergelegtes Glaubensbekenntniss in drei Artikeln. (1846)4, str. 31, *Vereinigte Frauendorfer Blätter*

10. Dzierzon, Johannes. Erwiderung auf einige, über mein Glaubensbekenntniss erhobene Bemerkungen. (1846)9, str. 71, *Vereinigte Frauendorfer Blätter*
11. Dzierzon, Johannes. Fortsetzung der Erwiderung auf einige, über mein Glaubensbekenntniss erhobene Bemerkungen. (1846)10, str. 78, *Vereinigte Frauendorfer Blätter*
12. Dzierzon, Johannes. Fortsetzung der Erwiderung auf einige, über mein Glaubensbekenntniss erhobene Bemerkungen. (1846)11, str. 86, *Vereinigte Frauendorfer Blätter*
13. Dzierzon, Johannes. Der neue Bienenfreund. Erwiderung auf die »Abermaligen Bedenken gegen mein Glaubensbekenntniss« (S. 147 bis 149 d. Bl.) (1846)30, str. 237-239, *Vereinigte Frauendorfer Blätter*
14. Eröffnungsrede. Jahrgänge 1844, 1845, 1846, 1847 und 1849, Versammlung 7. Mai 1845, str. 3 - 6 Laibach 1849(?), *Annalen der k. k. Landwirthschafts-Gesellschaft in Krain*
15. Kirsten, Gottlieb. Entgegnung auf die Bemerkungen des Herrn G. Jonke über mein Bienenwerkchen, siehe Bienenzeitung 1848. 5(1849)9, str. 72 in šte. 10, str. 80, *Bienenzeitung*
16. Süß. Erfahrungen, welche den Behauptungen des Herrn G. Jonke im Jahrgang 1847 Seite 63 sg. Widersprechen. 5(1849)15, str. 116, *Bienenzeitung*
17. Busch (?). Bemerkungen verschiedener Art, wie Sie sich mir beim Lesen der Bienenzeitung aufbringen. 5(1849)16, str. 124-126, *Bienenzeitung*
18. Seifert. Bemerkungen zu Bemerkungen. 5(1849)17, str. 136, *Bienenzeitung*
19. *Mittheilungen des historischen Vereins für Krain*, Jahrgang 1848, str. 47
20. Verzeichniss. (1849)112, Anhang zur Laibacher Zeitung, str. 1, *Laibacher Zeitung*
21. Erwiderungen auf Herrn Pfarrer Jonke's entgegnende Bemerkungen in Nr. 22 der B.Ztg. 1849. 6(1850)16, str. 127-128, *Bienenzeitung*
22. Politische Nachrichten. Ljubljana (Weitere Constituierung der Landwirtschafts-Gesellschafts-Filialen in Krain). (1850)105. str.487, *Laibacher Zeitung*
23. Novičar iz slovanskih krajev. Iz Ljubljane. 10(1852)91, str. 364, *Kmetijske in rokodelske novice*

24. Nekaj čebelarjem v opom. 10(1852)62, str. 245 – 246 in št. 63, str. 250, *Kmetijske in rokodelske novice*
25. Laibach (Berichte der Filiale Gotschee – 4. 11. 1852). (1852)257, str. 1098, *Laibacher Zeitung*
26. XXIV Verzeichniss. (1853)102, str. 425, *Laibacher Zeitung*
27. Einzeichnungen auf das National-Anlehen. XCII. (1854)271, Priloga. 25. november 1854, *Laibacher Zeitung*
28. Zalokar, J. 12. Čbele. Str. 169 – 189. V: *Umno kmetovanje in gospodarstvo*. C.K. Kranjska kmetijska družba, Ljubljana 1854, str. 385
29. Bleiweis, Janez. Historische Skizze der k. k. Landwirtschafts-Gesellschaft in Krain von Ihrer Entstehung bis zum Jahre 1854. 10(1855), str. 23, *Mittheilungen des Historischen Vereins für Krain*
30. Iz občnega zbora c. k. Kranjske kmetijske družbe v Ljubljani. 13(1855)39, str. 153 – 154, *Kmetijske in rokodelske novice*
31. An die Herren Land- und Forstwirthe und die sämtlichen Mitglieder der K. K. Landwirthschafts-Gesellschaft in Krain! (1857)27, Anhang zur Laibacher Zeitung 4. 2. 1857, *Laibacher Zeitung*
32. An die Herren Land- und Forstwirthe und die sämtlichen Mitglieder der K. K. Landwirthschafts-Gesellschaft in Krain! (1857)34, Anhang zur Laibacher Zeitung 12. 2. 1857, *Laibacher Zeitung*
33. Ein seltener Triumphzug. 1(1857)10, str. 2, 7. 3. 1857, Blätter aus Krain. *Beilage zur Laibacher Zeitung*
34. Za 30 krajcarjev najlepša živina ali najboljše kmetijsko orodje! 15(1857)10, str. 37, *Kmetijske in rokodelske novice*
35. Roschütz. Aus Unterkrain. 13(1857)19, str. 225 – 226, *Bienenzeitung*
36. Letni zbor c. k. kmetijske družbe. 16(1858)20, str. 154, *Kmetijske in rokodelske novice*
37. Gospodarske stvari. Čbelarstvo. 21(1863)24, str. 185, *Kmetijske in rokodelske novice*
38. Local- und Provinzial-Nachrichten, Laibach 21. Mai 1864. (1864)114, str. 455, *Laibacher Zeitung*

39. Duhovske zadeve. Ljubljanska škofija. 13(1864)6, str. 244, *Slovenski Prijatelj*
40. Duhovske spremembe. 17(1864)15, str. 122, *Zgodnja Danica*
41. Edict zur Einberufung der Verlassenschafts-Gläubiger nach dem verstorbenen Herrn Pfarrer Georg Jonke. (1864)175, str. 501, *Intelligenzblatt zur Laibacher Zeitung*
42. O čbelarstvu marsikaj. 23(1865)29, str. 229, *Kmetijske in rokodelske novice*
43. Bleiweis, Janez. *Zgodovinske črtice važnejšega delovanja c. k. kmetijske družbe na Kranjskem od pričetka njenega v letu 1767 do konca leta 1867*. Ljubljana 1867, 40 strani
44. Umno čbelarstvo. 1(1873)10, str. 75 – 78, *Slovenska čebela*
45. Golja, Jos. Iz Tominskega okraja na Goriškem. 1(1873)12, str. 94 - 95, *Slovenska čebela*
46. Parapat, Janez. Doneski k zgodovini kranjskih mest. II. Kočevje. *Letopis Matice slovenske za leto 1874*, str. 75 - 102
47. Življenjepisne črtice: Jurij Jonke. 4(1876)4, str. 30-31, *Slovenska čebela*
48. Dimitz, August. *Geschichte Krains*. IV del. Ljubljana 1876, str. 300-301
49. Oglad po Slovenskem in dopisi. 29(1876)21, str. 165, *Zgodnja Danica*
50. Prošnja z dne 8. januarja 1876 nadučitelja Jana Sajeta iz Šentjerneja na KKD za Lacherjeve čbelarske podobe (SI AS 533 kmetijska družba v Ljubljani, SB/10-5 1873-1885 Bienenzucht Subvention)
51. »Naprej« - »stoj«. 5(1877)3, str. 19 - 22, *Slovenska čebela*
52. Jurij Jonke. Str. 296-297. V: *Knjiga Slovenska v XIX. veku*. 25(1885)19, *Učiteljski tovariš*
53. Črmošnjice. V: Zemljepisno-zgodovinski opis Novomeškega okrajnega glavarstva. 13(1885)193, *Slovenec*
54. Marn, Josip. Jurij Jonke. *Knjiga slovenska v XIX. veku*. A. Jezičnik, XXIII. Leto, Ljubljana 1885, str. 73-74
55. Tomšič, Štefan, Ivanc, Franc. *Kočevsko okrajno glavarstvo*. Ljubljana 1887, str. 17-18

56. Schriftsteller und Gelehrte aus Gottschee. 15. 1. 1893, str. 2-3 in 15. 2. 1893, str. 2-4, *Mittheilungen des Vereins der Deutschen aus Gottschee*
57. Karol, Glaser. *Zgodovina slovenskega slovstva*. 4 zvezki. Ljubljana 1894
58. Steska, Viktor. Kočevje. 9(1896)4, str. 243-245, *Dom in svet*
59. Križaj, Jožef. Kranjska bučela. V: *Geschichte der österreichischen Land- und Forstwirtschaft und ihrer Industrien 1848-1898*. Supplementband I. Hälfte. Wien 1901, str. 197 – 200
60. Frančišek, Rojina. Anton Janša. Obrisi njegovega življenja. Str. 4-5. V: *Anton Janša. Popolni nauk o čebelarstvu*. Prevedel Frančišek Rojina. Ljubljana 1906
61. Das Bienenzuchtbüchlein von Pfarrer Georg Jonke. X(1913)7, str. 52, *Gottscheer Bote*
62. Erker, Josef. Georg Jonke als Priester, Bienenzüchter und Patriot. (1914), str. 265, *Carniola*
63. Erker, Josef. Georg Jonke als Priester, Bienenzüchter und Patriot. 11(1914)4, str. 25-26 in 5, str. 33-34 in 6, str. 41-43 in 7, str. 49-51 in 8, 57-58, *Gottscheer Bote*.
64. Aus Franzosenzeit. Str. 63-64. V: *Beiträge zur Geschichte und Landeskunde von Gottschee*. Gottschee 1918, Jg II, Heft 1.
65. Lah, Rado. Sto šestdesetletnica Kmetijske družbe. *Veliki koledar kmetijske matice za leto 1927*. Ljubljana 1926, str. 80-86
66. Schleimer, Hans. *Gottscheer Studenten an der Grazer Universität (1586-1885)*
Aus dem Gottscheer Kalender 1927
(<http://www.pipeline.com/~jbglad/Gottscheer-Studenten.html>)
67. Schleimer, Hans. *Gottscheer Studenten an der Grazer Universität (1586-1885)*.
Gottscheer Kalender 1927, str. 4-6
68. Josef Erker. Die Geschichte der Pfarre Mösel. *Gottscheer Kalender 1929*, str. 21-30
69. Literarische Tätigkeit der Gottscheer. 12 (27)(1930)22, str. 2, *Gottscheer Zeitung*
70. John Dyneley Prince. The Gottschee Germans of Slovenia. 70(1931)4, str. 391-398, *Proceedings, American Philosophical Society*
71. Občina Črnomelj mesto. Str. 122-123. V: *Krajevni leksikon Dravske banovine*. Ljubljana 1937, 715 strani

72. Gottscheer Bauernrevolten in der Franzosenzeit. *Gottscheer Kalender 1938*, str. 80-81
73. Simonič, Ivan. Zgodovina kočevskega ozemlja. Str. 45-130. V: *Kočevski zbornik*. Ljubljana 1939, 382 strani
74. Jurij Jonke, kranjski čebelar. Ljubljana 1944, str. 65-66, *Čebelarški zbornik*
75. Debevec, Leopold. Ali veste.... 53(1951)7-8, str. 158-160, *Slovenski čebelar*
76. Mihelič, Stane. Pregled slovenskega čebelarstva. V: *Sodobno čebelarstvo. Teoretični del*. Ljubljana 1955, str. I – XXIII.
77. Levstik, Fran. Bučelstvo po izkušnjah in besedah retinjskega bučelarja Jožefa Oblaka. Str. 205 – 323. V: *Slodnjak, Anton (ur.) Levstik Fran. Zbrano delo. Sedma knjiga. Kritični spisi II / Bučelstvo Dodatek*. Ljubljana 1958, 417 strani
78. Slodnjak, Anton. Pripombe k sedmi knjigi. Bučelstvo. Str. 396-415. V: *Slodnjak, Anton (ur.) Levstik Fran. Zbrano delo. Sedma knjiga. Kritični spisi II / Bučelstvo Dodatek*. Ljubljana 1958, 417 strani
79. Debevec Leopold. *S čebelami in čebelarji skozi stoletja. Leto 1836* (str. 17-18). Ljubljana 1967, 36 strani
80. Mihelič, Stane. Zgodovina slovenskega čebelarstva. Str. 15 – 31. V: *Der Mensch und die Biene*. Ljubljana 1989, 314 strani
81. Adamič, France. Znameniti dolenski čebelarji. 98(1996)2, str. 53-56, *Slovenski čebelar*
82. Fajfar, Simona. Tu čebele naberejo največ medu. Znameniti Slovenci - Jurij Jonke. *Delo*, 25. 9. 1998, str. 11
83. Fajfar, Simona. Jurij Jonke črmošnjiški župnik in čebelar. *Slovenski almanah*. Ljubljana 1999, str. 190-191
84. Ferenc, Mitja, Zupan, Gojko, Bavdaž, Mateja. Novi Tabor. Str. 153 – 165. V: *Pokopališča in nagrobniki kočevskih Nemcev*, Ljubljana 2002, 265 strani
85. Kočevski gozdni med. str. 18. V: *Slovenski zaščiteni posebni kmetijski pridelki oziroma živila*. Ljubljana 2006 http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/URSKA/Publikacije_in_pojasnila/BROSURAposebni2006.pdf
86. Gregori, Janez. Slovenski in tuji čebelarški strokovnjaki. Str. 253 – 258. V: *Čebelarški terminološki slovar*. Ljubljana 2008, 261 strani

87. Jurij Jonke. 1808 – 1834. V: *Župnija Črmošnjice: 500 let*. Črmošnjice 2009, str. 194 – 195
88. Šalehar, Andrej. Kranjska čebela. 78(2010)9, str. 16 – 18, *Kmetovalec*
89. Šalehar, Andrej. »Aus Unterkrain« (Iz Dolenjske) – Bienen-Zeitung (1857). CXII(2010)12, str. 396 – 398, *Slovenski čebelar*
90. Slovenski biografski leksikon 1925–1991. Elektronska izdaja. SAZU, 2009. (<http://nl.ijs.si:8080/fedora/get/sbl:sbl/VIEW/>)
91. Jurij Jonke. Wikipedia. 30. 7. 2011. (http://sl.wikipedia.org/wiki/Jurij_Jonke)
92. Petrovič, Mihael ml. Jurij Jonke: Kranjski čbelarčik, Francozi, Kočevje. Oddaja »Iz zaprašene skrinje« dne 11. 8. 2011, 2 strani
93. Andrej Šalehar, Janez Gregori, Pavel Groznik, Anton Koželj, Franc Šivic. *Obstoja pa ena pridna in utrjena čebela, taka je kranjska*. Prispevki s Simpozija Čebelarji družine Rothschild iz Podsmreke pri Višnji Gori, Brdo pri Lukovici, 17. 5. 2011. Višnja Gora, Brdo pri Lukovici 2011, 103 strani
94. Nova beseda. Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, Laboratorij za korpus slovenskega jezika. (http://bos.zrc-sazu.si/s_beseda.html)
95. Znani kočevski čebelarji. Jurij Jonke (17. 4. 1777 - 12. 5. 1864). (<http://www.e-sejem.si/cebelarstvo-ma-ja/default.aspx?s=14>)
96. Kratka zgodovina Čebelarstva na Kočevskem. (<http://www.storzek.net/cebelarstvo-ma-ja/znamka.html>)
97. Občina Kočevje. Pomembne osebnosti v Kočevju. (<http://www.kocevje.si/turizem-pomembne-osebnosti-v-kocevju>)
98. Publication on an application pursuant to Article 6(2) of Council Regulation (EC) No 510/2006 on the protection of geographical indications and designations of origin for agricultural products and foodstuffs (2011/C 70/06). Official Journal of the European Union. 4. 3. 2011. str. C 70/11 – C 70/14
99. Po jutru se dan pozna. Radio Ognjišče 17. april in 12. maj. <http://radio.ognjisce.si/ognjisce/dm/dm-04Apr-17.php>
<http://radio.ognjisce.si/ognjisce/dm/dm-05May-12.php>
100. Gottscheer Zeitung, Nr 22, 01. August 1930, 27 Jahrgang, Festnummer anlässlich der 600-Jahrfeier. 24 strani. (http://www.gottschee.de/Dateien/Zeitungen/Web%20Deutsch/22_01081930_27/22_01081930_27.htm)

101. Erker, Joseph. Die Geschichte der Pfarre Mösel. Celje 1930, 7. strani. (<http://www.gottschee.de/Dateien/Literatur/Web%20Deutsch/Landschaft/Pfarre%20Moesel/A06.htm>)
102. Erker, Joseph. Geschichtliche Daten über die Stadt Gottschee. 11 strani (<http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&frm=1&source=web&cd=1&ved=0CFUQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.uni-klu.ac.at%2Fhleustik%2Fgottschee%2Fgeschichte%2Fdoc%2Fge-stadt-go.doc&ei=qW7hT-TmMsPRtAbfpqFw&usg=AFQjCNHWWr6w61vdHm2euH-DRP6N20EMQww&sig2=u1ZAHWELDtVYQJZVS-h0tA> – 30. 5. 2012)
103. Petrovič, Mihael ml. Ko se vzdigne Puntarija. Kočevski protifrancoski upor leta 1809. str. 30 – 34. V: *Dimenzije ilirskih provinc 1809 – 2009*, Ljubljana 2010, 40 strani
104. Jaklitsch, Hans. *Pokopališče Novi Tabor – Črmošnjice; vzdrževanje Jonkejevega groba*. Pismo z dne 14. 12. 2011, 2 strani
105. *Zapisi o Juriju Jonkeju* – Nadškofijski arhiv Ljubljana - zapuščina Frančišek Pokorn

JANEZ GREGORI

Priloge:

Črmošnjice

Stare fotografije, razglednice, fotografije, druga gradiva

Zapis iz baze podatkov	COBIB
Naslov	Gruss aus Tschermoschnitz [Slikovno gradivo] : Krain : Postkarte
Vrsta/vsebina	Fotografija
Jezik	Nemški
Leto	1898
Vsebina	Razglednica prikazuje kočevarsko vas Črmošnjice. V krogu na levi je dekle v takratni noši. Posnetek je okrašen s cvetjem
UDK	778.18(497.4 Črmošnjice)

Zapis iz baze podatkov COBIB
Naslov Gruss aus Tschermoschnitz [Slikovno gradivo]
Vrsta/vsebina fotografija
Jezik nemški
Leto 1915
Vsebina Razglednica prikazuje kočevarsko vas Črmošnjice.
UDK 778.18(497.4 Črmošnjice)

Zapis iz baze podatkov COBIB
Naslov Črmošnjice [Slikovno gradivo]
Vrsta/vsebina Fotografija
Jezik Slovenski
Leto 1934
Vsebina Razglednica prikazuje kočevarsko vas Črmošnjice. V kvadratu spodaj je še posebej slika hiše in nekaj ljudi pred njo
UDK 778.18(497.4 Črmošnjice)

Občina Črmošnjice pri Kočevju (Francisejski kataster za Kranjsko - SI AS 176/n/n318)

Fotografije: Črmošnjice 24.09.2011

Cerkev, kropilnik, ura (del fotografij je objavljen v biografiji in predhodnih sestavkih)

ANDREJ ŠALEHAR

ANDREJ ŠALEHAR

ANDREJ ŠALEHAR

Rodovnik Georga / Jurija Jonkeja

Po arhivih in krstnih knjigah zbrala:

Suzana Kordiš

Georg Jonke & Gertrudis

Matthias Jonke

(*11. 08. 1752 - †13. 02. 1831)

Obren 5 / Gorenje

po domače Mertsch

Joannes Petsche & Marija

Ursula Petsche

(*28. 09. 1753 - †20. 09. 18..)

Windischdorf /

Slovenska vas

por. 02. 01. 1776

GEORG JONKE

*17. 04. 1777 – †12. 05. 1864

Obren 5 / Gorenje